

Forord

En tak skal lyde til alle de elever som har deltaget i vores undersøgelse og ikke mindst deres klasselærere, som har taget sig tid i deres undervisning til at hjælpe os. Derudover vil vi gerne rette en tak til SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune og Steen Bach og Charlotte Pødenphant i særdeleshed. Tak for deres samarbejdsvilje, tid og ikke mindst fordi I havde mod på at sætte jeres kursusdag ”Vi tror vs. Vi ved” under lup.

Tusind tak til Julie Riishøj for at hun i samarbejde med Charlotte Pødenphant havde mod på at tilrettelægge kursUSDagen ”Vi tror vs. Vi ved” til, så det følger de overordnede principper i The Social Norms Approach. Og ikke mindst tak til Julie for en åben telefonlinje i forbindelse med overvejelser og udfordringer i forbindelse med specialet. Desuden skal der også lyde en tak til vores vejleder Claus D. Hansen.

Ansvarsliste:

Karina Vodstrup Johannesen: 3.0-4.0

Louise Johansen: 5.0-7.0

Udarbejdet i fællesskab: 1.0- 2.0, 8.0-15.0

Karina Vodstrup Johannesen

Louise Johansen

Indholdsfortegnelse

Forord.....	1
Indholdsfortegnelse	2
Figuroversigt.....	5
Tabeloversigt.....	6
English summary	8
1.0 Indledning	10
2.0 Problemfelt	12
2.1 Kan det nu passe. . ?	15
2.1.1 Rygning	16
2.1.2 Alkohol	18
2.1.3 Euforiserende stoffer	21
2.1.4 Kriminalitet.....	22
2.2 Moralsk panik.....	24
2.3 De unge.....	25
2.4 Et sociologisk perspektiv på adfærd	27
2.5 Når forebyggelse er svaret.....	28
2.6 Forebyggelsesstrategier og deres teoretiske ballast	29
2.6.1 Agentpåvirkning No. 1 - Skræmmestrategier	29
2.6.2 Agentpåvirkning No. 2 – Undervisnings- og oplysningsstrategien.....	30
2.6.3 Agentpåvirkning No. 3 – Den normative strategi.....	31
2.6.4 Den normative strategi i en dansk kontekst	32
3.0 Med teoretiske briller -The Social Norms Approach	35
3.1 The Hobart and William Smith College Study anno 1986	39
3.2. Misforståede opfattelsers betydning for adfærden	44
3.3 Normer versus normer	45
3.4 De tre forebyggelsesteknikker	50
3.5 Implementeringsudfordringer	55
4.0 Hvorfor Esbjerg?	57
4.1 Den organisatoriske ramme og de tre forebyggelsesniveauer	60
4.2 Præsentation og gennemgang af interventionen - kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved”	61

5.0 Design af et interventionsstudie.....	65
5.1 Det kvasi-eksperimentelle design	66
5.2 Hvorfor det kvasi-eksperimentelle design	72
5.3 Specialets design.....	73
5.3.1 Specialets faktiske design	75
6.0 Metodeafsnit.....	77
6.1 Metodedel 1	77
6.2 Metodedel 2	79
6.2.1 Definition af sociale overdrivelser.....	80
6.2.2 Operationalisering af misforståede opfattelser herunder sociale overdrivelser	82
6.2.3 Opfattelsesindeks.....	85
6.2.4 Definition af risikoadfærd.....	86
6.2.5 Operationalisering af risikoadfærd	87
6.2.6 Definition af at ”mindske” (effekt).....	88
6.2.7 Operationalisering af at ”mindske” (effekt)	89
6.2.8 Interventionens uafhængige variable.....	89
7.0 Analysestrategi.....	90
8.0 Analysedel 1	92
8.1 Indledende præsentation af datamaterialet for før-testen	92
8.1.1 Indledende præsentation de socioøkonomiske variable.....	93
9.0 Undersøgelsespopulationens reelle risikoadfærd.....	97
9.1 Risikoadfærd blandt 7. årgang i Esbjerg by.....	99
9.2 Samlet opsummering	110
10.0 Sociale overdrivelser i undersøgelsespopulationen..?	112
10.1 Sociale overdrivelser til klassekammeraterne..?.....	112
10.2 Sociale overdrivelser til eleverne i 9.klasse i Esbjerg Kommune..?	114
10.3 Sociale overdrivelser til de 16-20-årige i København..?	115
10.4 Opsummering i forhold til elevernes misforståede opfattelser	117
10.5 Indeks i forhold til sociale overdrivelser	118
11.0 Sammenligning af forsøgs- og kontrolklasser	119
12.0 Optakt til analysedel 2.....	121
12.1 Præsentation af efter-testens datamateriale	121

12.2 Frafaldanalyse.....	122
12.3. Lineære regressionsmodeller	126
13.0 Analysedel 2 – besvarelse af problemformuleringens andet led.....	128
14.0 Konklusion	138
15.0 Diskussion og perspektivering	139
16.0 Litteraturliste	144
16.1 Hjemmesider.....	150
17.0 Bilagsoversigt	154
18.0 Bilag 1	155

Figuroversigt

- Figur 1: Andelen af 13-15-årige som har prøvet at ryge i perioden 1994-2010 s. 16
- Figur 2: Andelen af 13-15-årige som er daglige rygere i perioden 1994-2010 s. 17
- Figur 3: Andelen af 13-15-årige som har prøvet at drikke alkohol i perioden 1994-2010 (2006) s. 18
- Figur 4: Andelen af 13-15-årige som drikker alkohol mindst ugentligt i perioden 1994-2010 s. 19
- Figur 5: Andelen af 13-15-årige som har drukket sig fuld mindst 2 gange i perioden 1994-2010 s. 20
- Figur 6: Andelen af 15-årige der har prøvet hash s. 21
- Figur 7: Kriminalitetsudviklingen blandt de 14-15-årige i perioden 1999-2010 s. 22
- Figur 8: Udviklingen i butikstyveri blandt de 14-15-årige i perioden 1999-2010 s. 23
- Figur 9: Det eksperimentelle design s. 66
- Figur 10: Modellen for den primære kausalitetsforståelse i The Social Norms Approach s. 70
- Figur 11: Principskitse 1 s. 74
- Figur 12: Principskitse 2 s. 76
- Figur 13: Mindretalsforståelser s. 80
- Figur 14: Social underdrivelse s. 80
- Figur 15: Social overensstemmelse s. 81
- Figur 16: Social overdrivelse s. 81
- Figur 17: Flertalsmisforståelse s. 81
- Figur 18: Flowchart 1 s. 92
- Figur 19: 3 ud 4 indikatorer for The Family Affluence Scale s. 95
- Figur 20: Flowchart 2 s. 119
- Figur 21: Flowchart 3 s. 123

Tabeloversigt

Tabel 1: Hvor vigtigt er følgende ting når du fester..? s. 26

Tabel 2: Percentage distribution of Personal Attitudes and Perceived Campus Norms for Alcohol Use among Students (N=1.116) s. 40

Tabel 3: Social Norms Marketing Campaign - Perceptions, Norms, and Tobacco Use of College Residence Hall Freshmen s. 51

Tabel 4: Social Norms Marketing Campaign - Most of Us Are Tobacco Free: An Eight Month Social Norms Campaign Reducing Youth Initiations of Smoking in Montana s. 52

Tabel 5: Social Norms Marketing Campaign - A Multisite Randomized Trial of Social Norms Marketing Campaigns to Reduce College Student Drinking s.52

Tabel 6: Targeted Small Group Norms Intervention - Group-Based Motivational Interviewing for Alcohol Use Among College Students: An Exploratory Study s .53

Tabel 7: Targeted Small Group Norms Intervention - An Analysis of the Effects of a Program to Reduce Heavy Drinking s. 53

Tabel 8: Referencegruppe1 s. 84

Tabel 9: Referencegruppe2 s. 84

Tabel 10: Referencegruppe3 s. 84

Tabel 11: Opfattelsesindeks s. 86

Tabel 12: Spørgsmål vedrørende elevernes risikoadfærd s. 87

Tabel 13: Risikoindeks s. 88

Tabel 14: Oversigt over diffindeks s. 89

Tabel 15: Oversigt over undersøgelsens uafhængige variable s. 90

Tabel 16: Antal drenge og piger på før-testen s. 93

Tabel 17: Etnicitet s. 94

Tabel 18: The Family Affluence Scale s. 95

Tabel 19: Socioøkonomisk status s. 96

Tabel 20: Rygning s. 99

Tabel 21: Alkohol s. 102

Tabel 22: Fuldskab s. 105

Tabel 23: Kriminalitet s. 106

Tabel 24: Euforiserende stoffer s. 109

Tabel 25: Risikoindeks s. 111

Tabel 26: Mulige misforståede opfattelser til referencegruppe1 s. 111

Tabel 27: Mulige misforståede opfattelser til referencegruppe2 s. 114

Tabel 28: Mulige misforståede opfattelser til referencegruppe3 s. 116

Tabel 29: Misforståede opfattelsesindeks s. 119

Tabel 30: Sammenligning af forsøgs- og kontrolgruppen s. 120

Tabel 31: Frafaldsanalyse s. 124

Tabel 32: Diffindeks s. 128

Tabel 33: Diffindeks1 – justeret s. 130-131

Tabel 34: Diffindeks2 – justeret s. 132-133

Tabel 35: Diffindeks3 – justeret s. 134-135

Tabel 36: Diffrisikoindeks – justeret s. 136-137

English summary

Within the field of prevention in Denmark different actors try to minimize, delay or “remove” risk behavior among young teenagers. The normal way of doing this, besides making structural prevention initiatives, is through education and enlightenment. Various studies (Sherman 1997 et al. Lund 2000, Perry et al. 2003, Hornik et al. 2003, Faggiano F. et al. 2005) show that these initiatives are ineffective in changing risk behavior of young teenagers, and it therefore seems paradoxical to use these kinds of initiatives. This exact paradox has been the main inspiration of this thesis. Thus the focus of this thesis will be examining strategies for preventing the risk behavior of young teenagers from a new point of view. In Denmark in 2005 “The Ringsted project” presented some interesting results for the prevention field. By using a new prevention strategy - “The Social Norms Approach” - the project was able to show a decrease in risk behavior among 5th and 6th grade pupils from various public schools in Ringsted (Balvig et al. 2005). The Social Norms Approach was first utilized in the United States of America in the late seventies by Alan D. Berkowitz and H. Wesley Perkins.

The Social Norms Approach begins with research documenting misperceptions about peer norms. The research indicates that students generally believe the frequency and amount of drinking among peers to be much higher than the actual norm or average level of consumption (Perkins & Berkowitz 1986, Perkins 2003). Perkins and Berkowitz argue that the existence of misperceptions about peer norms become a problem, because many people are heavily influenced by the expectations of other people expectation. This understanding leads to people following imaginary peer norms and therefore exaggerating their own risk behavior. During the theoretical part of the thesis we discuss and problematize some of the key elements in The Social Norms Approach from a sociological point of view.

The primary aim of this thesis is to examine whether or not a prevention initiative inspired by The Social Norms Approach can decrease the amount of risk behavior. Our intervention study was conducted with a group of 8th grade pupils in Esbjerg during the school year of 2011/2012. The design of the thesis is based on a quasi-experiment design which includes an experimental- and a control group. Another aim of the thesis is to give an in-depth description of the examined populations risk behavior. The research question is stated as follows:

Which level of risk behavior is seen in the examined population and to what extent is the intervention able to decrease the pupils' misperceptions and risk behavior?

Our analysis concludes that our intervention had no significant effect on neither the misperceptions nor the risk behavior of the examined population. This contributes with knowledge in the field of prevention in The Social Norms Approach in Denmark.

1.0 Indledning

Indenfor forebyggelsesområdet i Danmark forsøger forskellige aktører at mindske, udsætte eller helt ”fjerne” unges risikoadfærd - hovedsagligt gennem oplysning og undervisning. Ses der bort fra strukturelle forebyggelsestiltag, så peger flere undersøgelser (Sherman et al. 1997, Lund 2000, Perry et al. 2003, Hornik et al. 2003, Faggiano F. et al. 2005) på, at disse undervisnings- og oplysningstiltag ikke ser ud til at kunne forebygge og påvirke unges risikoadfærd i en tilsigtet retning. Det kan derfor virke paradoksalt at det primært er disse typer af forebyggelsestiltag som benyttes i en dansk kontekst. Netop dette paradoks har været specialets primære katalysator og derfor er omdrejningspunktet i indeværende speciale også at undersøge hvordan man kan forebygge unges risikoadfærd.

I 2005 skabte ”Ringstedforsøget” fornyet energi til forebyggelsesområdet ved at fremlægge nogle iøjnefaldende resultater om forebyggelse af unges risikoadfærd. Ringstedforsøget viste, at ved at benytte en anden forebyggelsesstrategi end oplysning og undervisning, så formåede man i vist omfang at ændre de unges risikoadfærd i en tilsigtet retning. Den nye forebyggelsesstrategi - den amerikansk funderede ”The Social Norms Approach” baserer sig på, at idet unge ofte har fejlagtige opfattelser af andre unge vil en korrektion af disse fejlagtige opfattelser betyde en reduktion af de unges risikoadfærd. Med dette for øje, så har vores speciale sat sig for at undersøge et forebyggelsestiltag – kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” -inspireret af Ringstedforsøget og indirekte af The Social Norms Approach blandt 8. klasserne i Esbjerg by.

I en dansk kontekst er der på nuværende tidspunkt kun gennemført få videnskabelige studier af forebyggelsestiltag inspireret af The Social Norms Approach og som tager afsæt i det eksperimentelle design. At undersøgelsen er udformet som et interventionsstudie der benytter sig af det kvasi-eksperimentelle design med en forsøgs- og kontrolgruppe ses som en af de særlige styrker ved specialet, ligesom en yderligere styrke er, at vi har mulighed for at undersøge de individuelle forandringer over tid.

Specialet er baseret på egen empiri der er indsamlet af to omgange henholdsvis i juni 2011 og i efteråret 2011. Empirien der knytter sig undersøgelsens før-test giver mulighed for at undersøge en noget nær totalpopulations risikoadfærd i Esbjerg by i skoleåret 2010/2011 – de kommende 8. klasses elever, hvilket også ses som en specialets styrker. Derfor har vi i specialet også valgt at udforme en deskriptiv analyse af elevernes risikoadfærd indenfor områderne rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer, hvilket i en forebyggelsesoptik er relevant, da dette giver viden om risikoadfærdens omfang og niveau på et bestemt klassetrin.

På baggrund af ovenstående elementer ønsker vi med vores undersøgelse at bidrage med viden til forebyggelsesområdet. Helt konkret ønsker vi at undersøge om et forebyggelsestiltag inspireret af The Social Norms Approach kan mindske unges risikoadfærd. Vi ønsker derfor at undersøge følgende:

Hvilket niveau af risikoadfærd gør sig gældende i undersøgelsespopulation og i hvilket omfang kan interventionen mindske elevernes sociale underdrivelser og reelle risikoadfærd?

2.0 Problemfelt

Feltet for forebyggelse er mangfoldigt og kan dække over alt, lige fra forebyggelse af faldulykker på arbejdspladser, til forebyggelse af unges risikoadfærd. Sidstnævnte er omdrejningspunktet i dette speciale med særlig fokus på rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer. At vi i specialet har valgt at fokusere på forebyggelse af unges risikoadfærd hænger sammen med en interesse i at undersøge hvordan man indenfor forebyggelsesområdet bedst muligt kan påvirke og ændre unges risikoadfærd i en mere tilsigtet retning.

Ændring af den måde vi handler på udgør det centrale pejlemærke indenfor forebyggelsesområdet og knytter sig således til at flytte normer og pejle individer i en bestemt og mere ”rigtig” retning. Ud fra en sociologisk optik bliver det derfor relevant at beskæftige sig med forebyggelse af unges risikoadfærd fordi det nødvendigvis må indebære et fokus på kernesociologiske begreber som normer, værdier og holdninger. Zoomer man lidt ud er: ”Sociologi, læren om samfundet eller ’det sociale’, hvor studieobjektet spænder fra mikroprocesser, som en hilsen mellem to mennesker, der mødes på gaden, til makroprocesser, som globale strukturer og processer” (Andersen m.fl. 1998:245). I hvert af disse yderpunkter beskæftiger sociologien sig i større eller mindre omfang med begreber som normer, opfattelser og holdninger og sociologien er således en iagttagelse af ’det sociales’ mangefacetterede forandringsprocesser og problemfelter (Jacobsen & Pringle 2008).

Forebyggelse af unges risikoadfærd har igennem en årrække været på den politiske dagsorden. At forebyggelse af unges risikoadfærd er ”hot stuff” hænger givetvis sammen med, at denne type adfærd både på kort og lang sigt kan medføre en ikke ubetydelig risiko for skade sig selv eller andre. (Højgaard m.fl. 2008, Krogstrup 2011, Balvig m.fl. 2005, Hjemmeside 1). Derudover udgør unges risikoadfærd også et centralt genstandsområde indenfor ungdomsforskning, hvor man har været interesseret i at undersøge hvilke faktorer der bedst kan forklare unge risikoadfærd og niveauet af risikoadfærd i tilknytning til for eksempel debutalder, samt risikoadfærdens betydning i ungdomsårene for voksenlivet (Gundelach & Järvinen 2006, Møller & Demant 2011). At have kendskab til hvilke faktorer der påvirker og kan forklare unges risikoadfærd er væsentligt, da dette giver mulighed for bedre at kunne strukturere og optimere forebyggelsesindsatsen i forhold til unges risikoadfærd.

I bogen ”Unge, fester og alkohol” (Gundelach & Järvinen 2006) har man undersøgt hvilken betydning social baggrund har for de unges debutalder i forhold til alkohol og et senere alkoholforbrug. Undersøgelsen viser, at der er en klar sammenhæng mellem debutalder og alkoholforbrug, hvilket har haft betydning for at man indenfor forebyggelsesområdet er særligt optaget af at udskyde debutalderen længst muligt. Undersøgelsen finder desuden at hverken debutalder eller de unges senere alkoholforbrug følger det sædvanlige sociale mønster for grænseoverskridende og risikobetonet adfærd. I forhold til debutalderen ses der ikke store forskelle blandt forskellige befolkningsgrupper. Sociale baggrundsvariable ser således ikke ud til at være en central forklaringsfaktor i forhold til de unges alkoholdebut. I bogen fremhæves det, at en forklaring på dette kan være, at de unges alkoholdebut finder sted på et klassetrin, og derfor kun i et begrænset omfang er bestemt af elevens socioøkonomiske baggrund. I undersøgelsen fremhæves det dog at to de sociale baggrundsvariable: forældrenes ryge- og alkoholvaner og om den unge bor (eller har boet) sammen med den ene forælder på et tidspunkt har en moderat forklaringskraft i forhold til debutalderen (ibid.). I Skolebørnsundersøgelsen fra 2010 (Rasmussen & Due 2011) som også undersøger unges risikoadfærd er en interessant pointe at flest unge i den højeste socialgruppe¹ drikker alkohol mindst ugentligt, mens dette *ikke* gør sig gældende blandt lavere socialgrupper.

I forhold til rygning, så fremhæver Skolebørnsundersøgelsen at jo tidligere et ungt menneske begynder at ryge desto svære bliver det at stoppe og samtidig øges sandsynligheden for at blive storryger senere i livet (Rasmussen & Due 2007, 2011). Unges rygevaner beskrives som kompliceret og er påvirket af mange forskellige faktorer. Unges rygevaner beskrives som værende tæt forbundet til kammeratgruppen, skoleomgivelserne og forældrenes rygevaner. Undersøgelsen finder dog at der forekommer flest *daglige* rygere blandt de lavere socialgrupper, og færrest i de højeste socialgrupper. Samme tendens gør sig gældende i forhold til unge som har prøvet at ryge, eller er ”lejlighedsrygere” (Rasmussen & Due 2011). Der synes altså at være en social gradient med stigende andele af unge daglige rygere jo lavere socialgruppe den unge indgår i. Det betyder at denne type risikoadfærd, modsat tendenserne i forhold til alkohol, følger det sædvanlige sociale mønster for grænseoverskridende og risikobetonet adfærd.

¹ Socialgruppe refererer her til socialforskningsinstituttets klassiske inddeling i fem socialgrupper fra I (højest) til V (lavest) (Rasmussen & Due 2011, Hansen 1986).

En anden type af risikoadfærd som også udgør et fokusområde i specialet er de unges erfaringer med euforiserende stoffer. Hash er det euforiserende stof som flest unge i Danmark eksperimenterer med, og i MUIILD-undersøgelsen² (Kræftens Bekæmpelsen & Sundhedsstyrelsen 2009) fremgår det, at det kun er ganske få procent af dem, der har prøvet andre stoffer end hash, der ikke *også* har prøvet hash. De forklaringer der i MULD-undersøgelsen er søgt på de unges hashforbrug omhandler de unges egen uddannelse, forældrenes uddannelse og om den unge bor i familier hvor forældrene er skilt. I undersøgelsen tages der udgangspunkt i unge som har angivet at have et aktuelt forbrug af hash (hvilket vil sige at den unge indenfor den sidste måned har prøvet hash). Analyserne viser en tydelig overvægt af unge med et aktuelt hashforbrug blandt familier, hvor forældrene er skilt. For drengenes vedkommende gælder at jo længere uddannelse deres forældre har desto større sandsynlighed er der for et hyppigere hashforbrug, mens det modsatte gør sig gældende for pigerne. Den største andel af drenge med et aktuelt hashforbrug findes blandt unge uden for uddannelse og på erhvervsskolerne³, mens det for pigernes vedkommende gælder for dem, der går i folkeskole. Forklaringerne på de unges eksperimenterende adfærd med hash er altså ikke entydigt skævt fordelt på sociale baggrundsvariable, men relaterer sig måske i højere grad til kønsfaktorer (ibid.).

I rapporten ”Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge” (Christoffersen m.fl.2011) har man blandt andet gennemført et litteraturstudie der har haft til formål at kortlægge risikofaktorerne i forhold til børn og unges kriminalitet. Litteraturstudiet har undersøgt hvad der kan forklare at visse unge bliver kriminelle og andre unge formår at undgå den kriminelle løbebane. I rapporten fremstilles en lang række risikofaktorer der bliver inddelt i henholdsvis: individuelle, familiemæssige, miljø- og strukturelle faktorer. Af centrale faktorer i forhold til de individuelle og familiemæssige faktorer kan nævnes ’dårlig kontakt til jævnaldrene’, ’lav indkomst’ samt ’skilsmissefamilie’, mens faktorer der henviser til miljø- og strukturelle forandringer peger i retning af, at børn der bor i belastede områder og/eller er relativt fattige har større risiko for at begå kriminalitet (ibid.). Præsentationen af de fire fokusområder ovenfor i forhold til hvilke faktorer der har betydning for unges risikoadfærd, så peger denne ikke en entydig retning. De socioøkonomiske faktorer ser således i forskellige omfang ud til at påvirke de unges risikoadfærd når det gælder alkohol, rygning, euforiserende stoffer og kriminalitet.

² Monitorering af Unges livsstil og Dagligdag

³ Her målt ved: Ingen uddannelse, folkeskole, gymnasial, erhvervsskole og videregående

2.1 Kan det nu passe. . ?

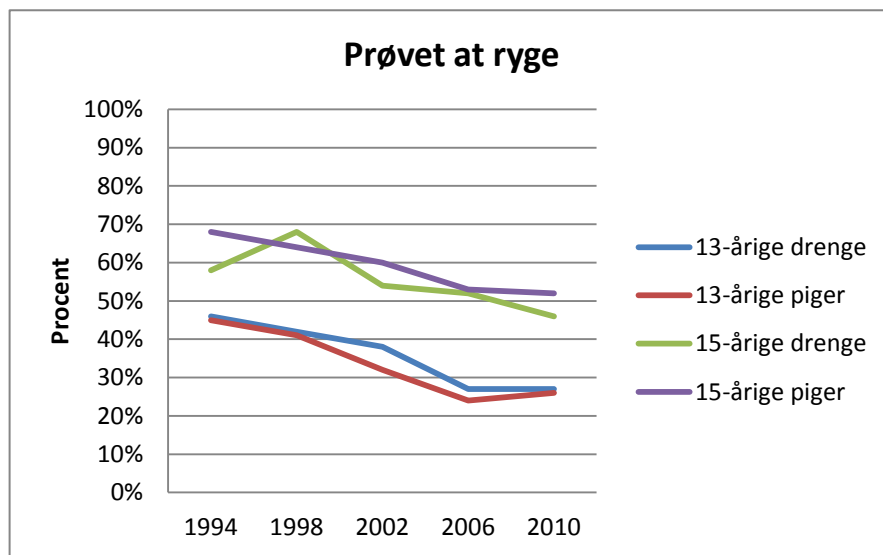
Vendes blikket mod mediernes fokus på ungdommen, så portrætterer medierne ofte ungdommen som udskejjende og grænsesøgende med heftige avisoverskrifter og tv-udsendelser som ”Unge på druk”, ”Fuld af ungdom”, ”Børn og unges kriminalitet” og ”Unge massive alkoholforbrug skal bremses” (Hjemmeside 2,3,4,5). Der er ingen tvivl om at en del af de unge i Danmark lever op til mediernes fremstilling om at være udskejjende og grænsesøgende, men spørgsmålet må være, om disse unge er repræsentative for *alle* danske unge?

I forlængelse herfra ønsker vi at belyse udviklingen i de unge 13- og 15-åriges (7. og 9. klassetrin) risikoadfærd i forhold til fokusområder rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer. Dette vil ske med afsæt i Skolebørnsundersøgelserne, som hvert fjerde år undersøger unges erfaringer med blandt andet rygning, alkohol og euforiserende stoffer (Rasmussen & Due 2006, 2010). Når det drejer sig om at belyse udviklingen af unges kriminalitet, så er dette ikke et emne der belyses Skolebørnsundersøgelserne. Derimod har Ungdomsundersøgelserne (Balvig 2006, 2011) undersøgt unges kriminalitet siden 1999, hvorfor der tages udgangspunkt i disse undersøgelser. I modsætning til Skolebørnsundersøgelserne har Ungdomsundersøgelserne dog kun undersøgt udviklingen i de 14-15-årige unges kriminalitet på et enkelt klassetrin (8. klassetrin). I undersøgelserne indgår der hver gang et repræsentativt udsnit af den valgte population.

2.1.1 Rygning

I tabellerne nedenfor vises de 13- og 15-årige drenge og pigers erfaringer med rygning fra 1994 til 2010.

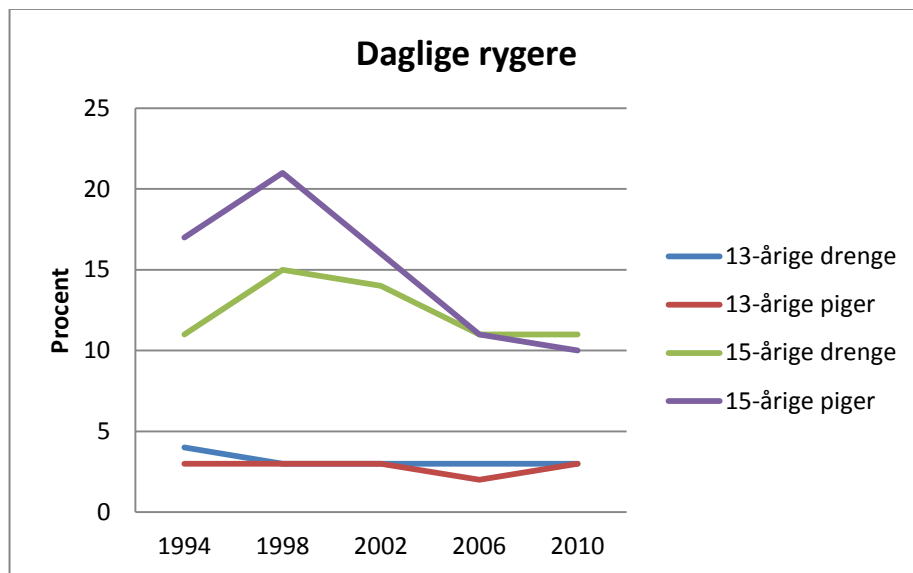
Figur 1: Andelen af 13-15-årige som har prøvet at ryge i perioden 1994-2010

Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011:35)

Med hensyn til at have prøvet at ryge, så ses der en faldende tendens fra 1994 og frem til 2006 for begge aldersgrupper samt begge køn. Fra 2006 til 2010 har tendensen dog været stagneret for de 13-årige af begge køn og hos de 15-årige piger, mens der stadigvæk har været en faldende tendens hos de 15-årige drenge. Mellem undersøgelsesperioderne 2002 og 2006 er der sket et fald hos begge aldersgrupper og køn, hvilket muligvis kan skyldes at det blev ulovligt at købe tobak for personer under 18 år i 2004 (Hjemmeside 6). I forhold til 1994 er der i 2010 19 procentpoint færre 13-årige som har prøvet at ryge, mens det drejer sig om 12 procentpoint færre 15-årige drenge og 16 procentpoint færre 15-årige piger.

Figur 2: Andelen af 13-15-årige som er daglige rygere i perioden 1994-2010

Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011:35)

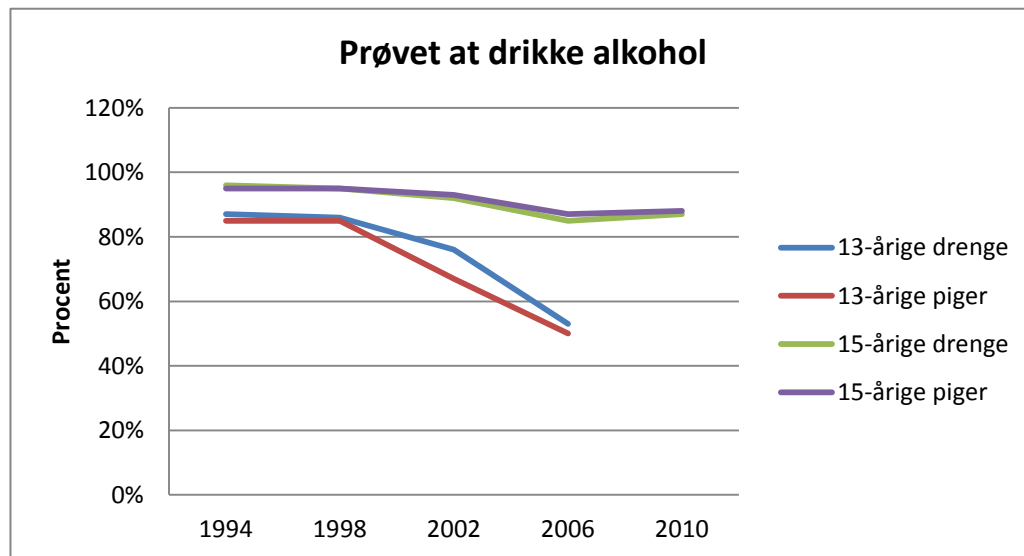
Af figur 2 fremgår det, at daglig rygning er mindretalsadfærd for både de 13- og 15-årige unge og for begge køn. I forhold til udviklingen ses der særligt for de 15-årige unge en faldende tendens fra 1998 til 2002, hvorefter tendensen er stagneret fra 2006 til 2010. Andelen af 15-årige drenge som er daglige rygere i 2010 ligger stort set på samme niveau som i 1994, mens det for pigerne ligger noget lavere i 2010 end i 1994. Udviklingen for de 13-årige med hensyn til daglig rygning har stort set været konstant, omkring de 3 procent, for hele den undersøgte periode. Også når det angår daglig rygning har udviklingen for begge aldersgrupper og begge køn vist en faldende eller stagneret tendens.

Både med hensyn til at have prøvet at ryge og være daglig ryger, så viser figurerne der sker et markant skift fra de unge er 13 år og til de er 15 år. Af figur 1 fremgår det, at der næsten sker en fordobling af andelen som har prøvet at ryge fra de er 13 til de er 15 år og derudover sker der næsten en tredobling af daglige rygere fra de unge er 13 og til de er 15 år. Skolebørnsundersøgelsen viser således, at der sker et markant skift med hensyn til både at have prøvet at ryge og være daglig ryger fra de unge er 13 år og går i 7. klasse og til de er 15 år og går i 9. klasse (Rasmussen & Due 2011).

2.1.2 Alkohol

Vender vi os mod udviklingen i de unges alkoholforbrug, så illustrerer nedenstående figurer dette i relation til 1) prøvet at drikke alkohol, 2) drukket alkohol mindst ugentlig og 3) prøvet at være fuld mindst 2 gange

Figur 3: Andelen af 13-15-årige som har prøvet at drikke alkohol i perioden 1994-2010 (2006)

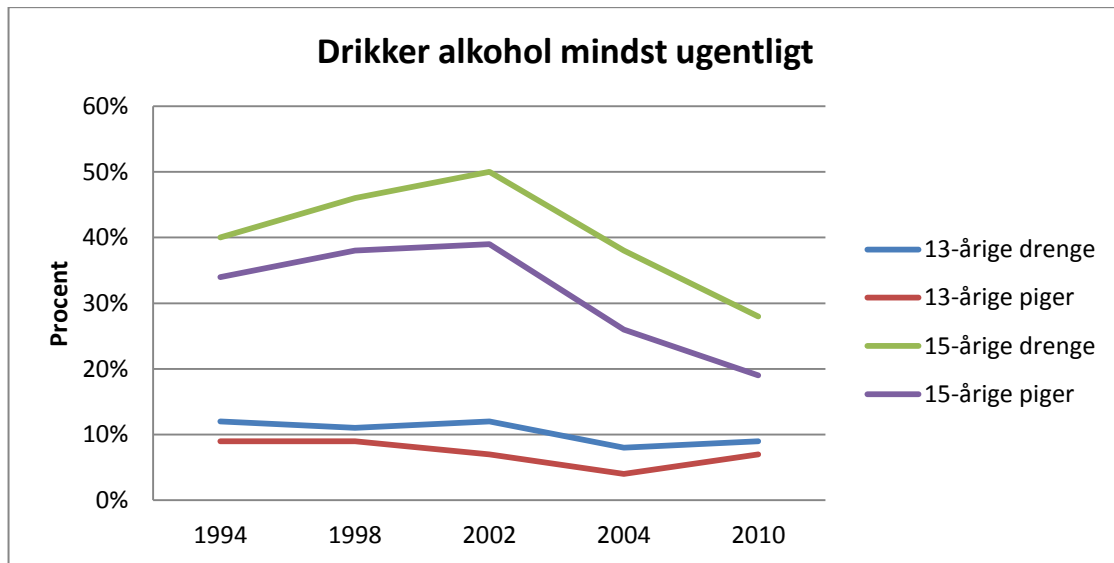
Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen og Due 2011:41)

Figur 3 viser, at andelen af 13-årige som har prøvet at drikke alkohol er faldet betydeligt fra 1998 og frem til 2006⁴ og tabellen viser ikke nogen nævneværdige forskelle mellem piger og drenge erfaringer med alkohol. Når det drejer om udviklingen hos de 15-årige så har der været en svagt faldende tendens frem til 2006 og derefter en mindre stigning frem mod 2010. De 15-årige drenge og piger erfaringer med alkohol er stort set sammenfaldende for hele den undersøgte periode. Særligt i forhold til de 15-årige unges erfaringer med alkohol, så har det ligget og ligger fortsat på et højt niveau. Det er således en majoritetsadfærd blandt danske 15-årige at have prøvet at drikke alkohol. Samme tendens som hos de 15-årige unge viste sig også i 1990'erne for de 13-årige unge, mens der i 1998 begyndte et fald, som i overvejende grad er fortsat til 2006. Faldet fra 1998, som givetvis skyldes strukturelle ændringer på alkoholområdet, idet aldersgrænsen for køb af alkohol blev hævet til 15 år (Hjemmeside 7). Faldet i andelen af 13-årige som har prøvet at drikke alkohol betyder at det i

⁴ Der foreligger desværre ikke data for udviklingen hos de 13-årige for 2010

2006 kun gælder for halvdelen af denne gruppe sammenlignet med 1994. I modsætning hertil har der dog kun været en svagt faldende tendens hos de 15-årige, endda med en lille stigning i fra 2006 til 2010.

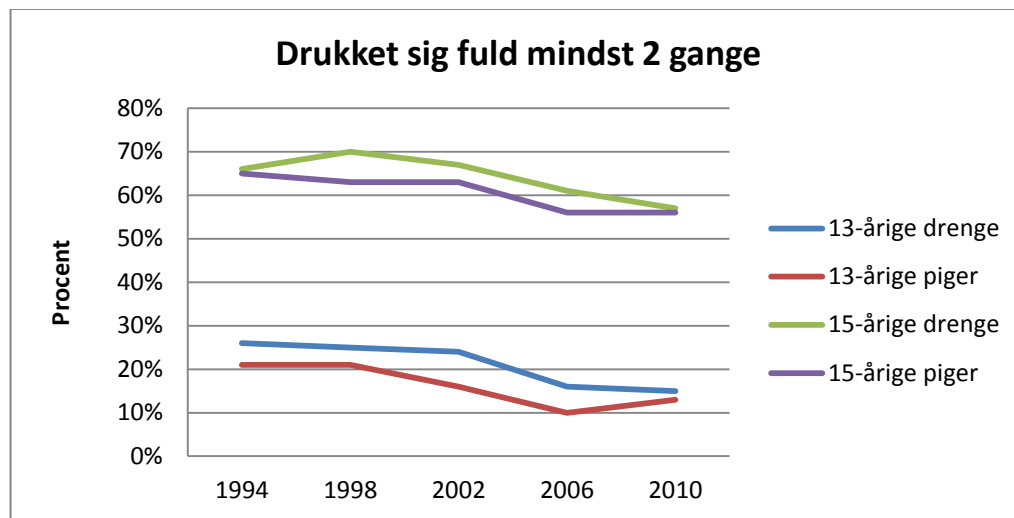
Figur 4: Andelen af 13-15-årige som drikker alkohol mindst ugentligt i perioden 1994-2010

Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011:41)

Når det drejer sig om udviklingen i de unges ugentlige forbrug af alkohol, så fremgår det af figur 4, at der har været en svagt faldende tendens hos de 13-årige, mens forbruget hos de 15-årige er faldet markant fra 2002 og frem. Hos de 13-årige er der gennem hele den undersøgte periode en lidt større andel blandt drengene der drikker alkohol mindst ugentlig, hvilket også før sig gældende hos de 15-årige, hvor forskellen dog er noget mere udbredt i drengenes "favør". Gennem den illustrerede periode har et ugentligt indtag af alkohol været noget de færreste 13-årige har været involveret i, og samme tendens er også begyndt at indfinde sig hos 15-årige fra 2002.

Figur 5: Andelen af 13-15-årige som har drukket sig fuld mindst 2 gange i perioden 1994-2010

Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011:41)

Ovenstående figur præsenterer andelen af unge som har været fulde mindst 2 gange. Her viser figuren en faldende tendens for de 13-årige drenge fra 1994 til 2010, mens samme tendens gør sig gældende for pigerne frem til 2006, hvorefter der er sket en svag stigning frem mod 2010. Der har gennem hele perioden, for både de 13-årige været en lidt større andel af drenge end af piger som har prøvet at være fulde, dog har de to køn nærmet sig hinanden i 2010. Andelen af 13-årige som har prøvet at være fulde mindst to gange har i perioden været noget de færreste i denne aldersgruppe har været involveret i. Rettes blikket mod de 15-åriges udvikling, for både drengene og pigers vedkommende, så har denne været svagt faldende gennem hele den illustrerede periode. Drengene har siden 1998 ligget på et højere niveau end pigerne når det drejer sig om at have været fulde mindst 2 gange, men drengene og pigerne har ligesom for de 13-årige nærmet sig hinanden i 2010. Dette skyldes særligt at andelen af drenge som har været fulde mindst 2 gange er fortsat med at falde fra 2006 til 2010, mens pigernes udvikling er stagneret. Selvom tendensen har været svagt faldende for andelen af de 15-årige, så er dette dog fortsat en majoritetsadfærd blandt denne aldersgruppe.

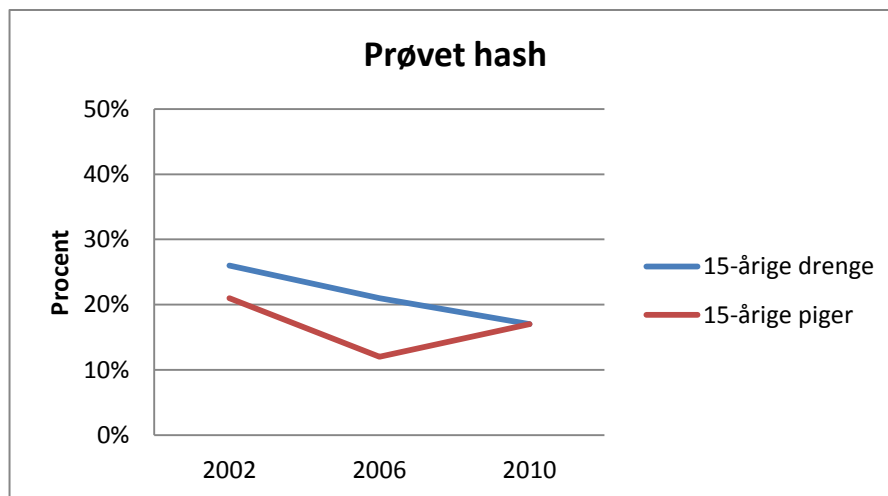
Ligesom med rygning, så viser figurene 3 til 5, at der sker et væsentligt skift i de unges alkoholvaner fra de er 13 til 15 år. Med hensyn til fuldskab så viser figur 5, at dette går fra at være en mindretalsadfærd blandt de 13-årige til at blive en majoritetsadfærd blandt de 15-årige. Desuden viser europæiske undersøgelser at danske 15-årige unge rangerer øverst når det gælder fuldskab i sammenligning med andre jævnaldrende europæiske unge

(Hibell et al. 2009) og en dansk undersøgelse peger endvidere på, at danske unge drikker mere og mere fuldsksabsorienteret end andre unge (Gundelach & Järvinen 2006).

2.1.3 Euforiserende stoffer

Den næste udvikling som specialet vil belyse er unges erfaringer med euforiserende stoffer. Da Skolebørnsundersøgelsen ikke har valgt at undersøge hvor mange 13-årige unge som har prøvet hash er det ikke muligt at dokumentere hvilken udvikling der har fundet sted og hvilket muligt skift der sker fra de unge er 13 og til de er 15 år. (Rasmussen & Due 2011). Det betyder at nedenstående figur kun illustrerer udviklingen for de 15-årige unge og for en kortere tidsperiode end de øvrige tabeller, idet der foreligger data fra 2002 til 2010 i Skolebørnsundersøgelsen (ibid.).

Figur 6: Andelen af 15-årige der har prøvet hash

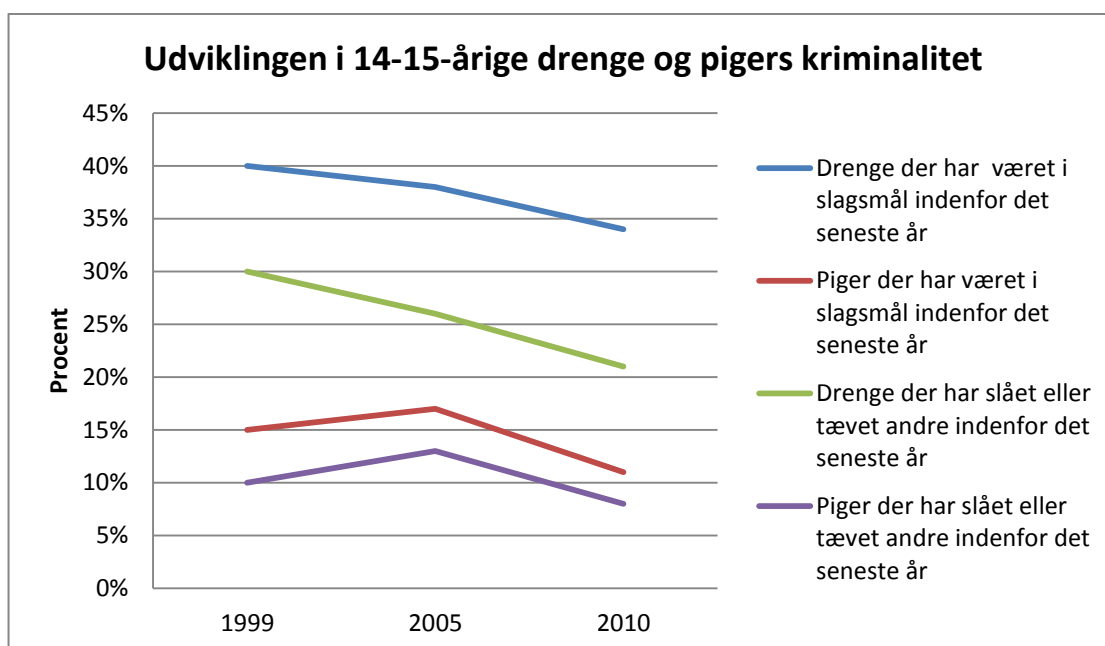
Kilde: Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011:4)

Af figuren ovenfor fremgår det, at der for de 15-årige drenge har været en konstant faldende tendens fra 2002 til 2010, mens der for pigernes vedkommende er sket et fald fra 2002 til 2006 og dernæst en stigning fra 2006 til 2010. Kønnene har således nærmet sig hinanden i 2010, så der ikke længere er nogen forskel mellem kønnene. Gennem hele den præsenterede periode har det, at have prøvet hash, været en mindretalsadfærd og fra at lidt over én ud af hver fjerde 15-årige dreng har prøvet hash i 2002 er den andel for både drenge og piger i 2010 nede på én ud af hver femte. Til trods for at Skolebørnsundersøgelsen ikke har undersøgt 13-åriges erfaringer med hash, så må det dog formodes at der ligesom med rygning og alkohol vil ske en stigning i andelen af unge som har prøvet hash, da risikoadfærd generelt ser ud til at blive mere udbredt blandt de 15-årige unge.

2.1.4 Kriminalitet

Kriminalitetsudviklingen i forhold til de unges involvering i slagsmål, om de har slået eller tævet nogen eller om de har stjålet noget i en butik indenfor det seneste år vil være det sidste fokusområde i denne gennemgang. I forhold til hvor mange som har haft en ulovlig kniv med på steder hvor dette ikke er tilladt, så fremgår det kun af Ungdomsundersøgelsen fra 2010.

Figur 7: Kriminalitetsudviklingen blandt de 14-15-årige i perioden 1999-2010

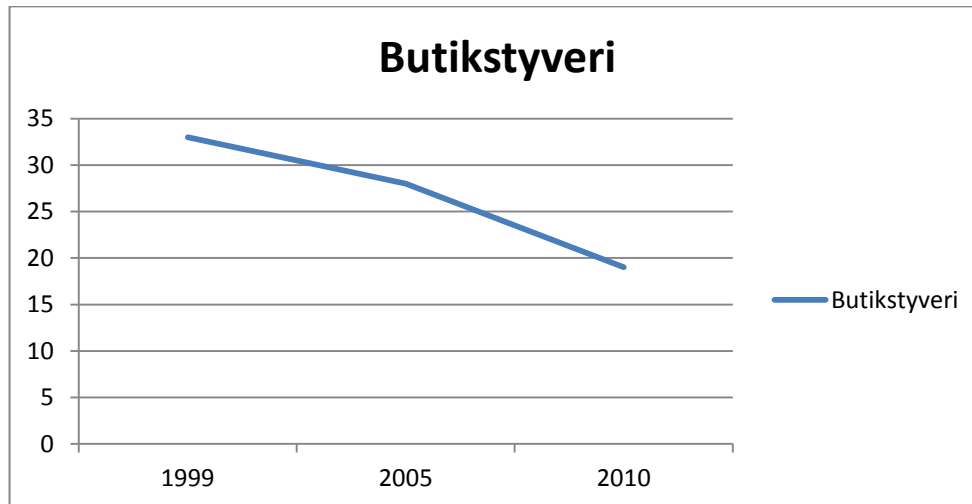

Kilde: Ungdomsundersøgelsen 2011 (Balvig 2011:29)

Figur 7 viser, at der blandt drengene har været en støt faldende andel som enten har været involveret i slagsmål eller slået andre indenfor det seneste år. Hos pigerne har der været en lille stigning i andelen som har været involveret i slagsmål samt slået eller tævet andre fra 1999 til 2005. Udviklingen er dog faldet igen frem i 2010 og endda til et lavere niveau end i 1999. Andelen af drenge og piger som har været involveret i slagsmål eller slået nogen indenfor det seneste år ligger på det laveste niveau siden Ungdomsundersøgelsen begyndte at undersøge unges kriminalitet i forhold til vold i 1999 (Balvig 2011:6). I alle undersøgelsesårene ligger drengenes kriminalitetsniveau højere end pigerne både når det gælder slagsmål og at have slået eller tævet andre.

Vendes blikket mod udviklingen af butikstyveri hos de 14-15-årige, så fremgår det af figur 8 at der for den undersøgte periode har været en faldende tendens i andelen som har begået butikstyveri én eller flere gange i hele deres liv. I 2010 er det således kun én ud af hver femte ung som har begået butikstyveri.

Figur 8: Udviklingen i butikstyveri blandt de 14-15-årige i perioden 1999-2010

Ungdomsundersøgelsen 2011 (Balvig 2011:23-24)

Da Ungdomsundersøgelsen udelukkende er gennemført for de 14-15-årige, så har det ikke muligt på samme måde som med Skolebørnsundersøgelsen at undersøge om der er sket et skift i forhold til ovenfor nævnte former for kriminalitet for de 13- til 15-årige. Opsummerende viser udviklingstendenserne indenfor unges risikoadfærd, at daglig rygning er en klar mindretalsadfærd hos de 13- og 15-årige unge, mens det at have prøvet at ryge er noget mere almindeligt, særligt blandt de 15-årige. Indtagelse af alkohol er derimod en klar majoritetsadfærd blandt de 15-årige dog ikke når det gælder et ugentligt indtag af alkohol. Ses der på alkoholindtaget for de 13-årige unge, så har halvdelen prøvet at drikke alkohol, mens det fortsat mindretalsadfærd at drikke sig fuld og drikke ugentligt. Med hensyn til at have prøvet hash, så er dette en klar mindretalsadfærd for både de 15-årige drenge og piger ligesom at alle de inddragede former for kriminalitet også er mindretalsadfærd, selvom væsentlig flere drenge er involveret i kriminalitet end piger. Ud fra et forebyggelsesperspektiv er det værd at fremhæve, at der sker et markant skift i unges involvering i risikoadfærd i forhold til alkohol og rygning fra 7. til 9. klassetrin. Dette skift er interessant, da en nærliggende hypotese så vil være, at forebyggelsestiltag i 8. klasse muligvis kan medvirke til at bremse udviklingen i de unges risikoadfærd.

2.2 Moralsk panik

Til trods for den faldende eller stagnerede tendens i ovenstående præsentation, så bliver de unges involvering i risikoadfærd stadigvæk beskrevet i meget negative vendinger i medierne. Dette kan virke paradoksalt når udviklingen i ovenfornævnte former for risikoadfærd peger på, at unge opfører sig bedre end nogensinde! Et kritisk perspektiv på denne fremstilling af unges risikoadfærd kan belyses ud fra begrebet 'moral panic' (Cohen 2002). Begrebet dækker over at "(...) *'things's' extent and significance has been exaggerated (a) in itself (compared with more reliable, valid and objective sources) and/or (b) compared with other more serious problems*" (Cohen 2002: vii). En enkeltstående hændelse kan skabe afsæt for moralsk panik, idet hændelsen kan blive et udtryk for alt det som er galt med samfundet som for eksempel "*a 'breed' of violent children, whether feral and immoral; absent fathers, reckless mothers and dysfunctional underclass families (...)*" (Ibid.: ix). De gentagne og til tider overdrevne overskrifter i danske aviser, blade, nyhedsudsendelser om unges involvering i forskellige former for risikoadfærd kan give et indtryk af 'moral panic' i det danske samfund. Moralsk panik konstrueres af tre elementer, hvoraf det første element udgøres af "a suitable enemy", det andet element udgøres af "a suitable victim" og det sidste element er en enighed om at hændelser eller forestillinger ikke er enkelt stående tilfælde, men et symbol på at samfundet er på vej imod en ikke ønskværdig tilstand, hvis ikke der gøres noget (Cohen 2002:xii). Overføres disse tre elementer til fremstillingen af unges risikoadfærd, så kan de unge betragtes som en "passende fjende" uden tilstrækkelige ressourcer til at kunne forsvare deres egen position. Offeret er de unges helbred og deres risiko for at havne i uønskede situationer eller komme til skade, mens deres "udskejelende og grænsesøgende adfærd" ses som et udtryk for, at samfundet har kurs mod en uønsket tilstand, der opfattes om problematisk og noget man ønsker at forhindre. Måden hvorpå medierne vælger at fremstille unges risikoadfærd kan i mere eller mindre omfang indeholde de elementer der ifølge Cohen skal være til stede for at konstruere moralsk panik. Dette kan betyde at unges risikoadfærd bliver fremstillet som mere overdrevet, overrepræsenteret og tillægges en større betydning end den egentlig kan have krav på og dermed fordrer moralsk panik. Begrebet 'moral panic' kan i denne kontekst dermed fremstå som en måde at forstå og indramme det fokus der er på unges risikoadfærd i det danske samfund.

2.3 De unge

Til trods for adskillige oplysningskampagner med det formål at oplyse unge om de risici der er forbundet med alkohol, rygning, kriminalitet og euforiserende stoffer, så er spørgsmålet hvad der får de unge til at involvere sig i risikoadfærd- særligt når de kender risiciene? En mulig forklaring på hvorfor de unge vælger ”risikovejen” er, at unge forbinder risikoadfærd med alt andet end risici (Gundelach & Järvinen 2006). Risikoadfærd handler måske i ungdomsårene snarere om identitet, anerkendelse og sociale fællesskaber, end rationelle overvejelser om risici (ibid.). Det betyder, at hvad der af omverdenen defineres som risikabel adfærd, ikke nødvendigvis deles af de unge. Indtagelse af store mængder alkohol vil for eksempel synes som en irrationel handling for nogle voksne, hvorimod det for det for mange unge, vil synes som en rationel handling, der signalerer fællesskab, identitet og popularitet. Ud fra disse overvejelser kan risikoadfærd også anskues ud fra et spændings- og nydelsesperspektiv. Det er derfor vigtigt at holde sig for øje, at risikoadfærd for unge kan være givende, udviklende, udfordrende og sjovt (Illeris m.fl. 2009, Balvig 2005, Illeris 2002, Järvinen 2010). Dette tydeliggøres også i det omfattende projekt om forebyggelse og unges livsstil i Ringsted, hvor der fremgår at 59 procent af de 16-24-årige drenge og 69 procent af de 16-24-årige piger har angivet at det vigtigste ved at feste er at være sammen med, og mødes med vennerne. Derimod har ”kun” 16 procent af drengene og 6 procent af pigerne angiver at det vigtigste ved at feste er at være fuld (Balvig m.fl. 2005:92-96). Samme tendenser gør sig gældende i indeværende undersøgelse, hvilket opsummeres i nedenstående tabel:

Tabel 1: Hvor vigtigt er følgende ting når du fester..?

Eleverne i 7. klasse i Esbjerg by		
	Antal	Procent der svarer vigtigt ⁵
At lære nye mennesker at kende	361	61
At være sammen med vennerne	366	96
At hygge mig sammen med andre	553	94
At være fuld	37	6

Kilde: Uddrag fra egne data (Bilag 5)

Af tabellen fremgår det, at få elever synes det at være fuld er vigtigt når de fester, hvorimod eleverne i højere grad sætter fester i forbindelse med 'det sociale' som for eksempel at lære nye mennesker at kende, være sammen med vennerne og hygge sig sammen med andre. Andelen af de 16-24-årige som i Ringsted angiver at det er vigtigt at være fuld når man fester, adskiller sig fra ovenstående tabel. Dette antages at hænge sammen med at aldersgruppen i Ringstedprojektet er ældre, hvor alkohol højst sandsynligt vil være en mere integreret del i de unges fester. Når man ud fra et forebyggelsesperspektiv beskæftiger sig med unges risikoadfærd set kan man nemt blive "blind" for, at størstedelen af de unge faktisk har en relativ moderat risikoadfærd og at risikoadfærden i sig selv ofte ikke er det centrale for de unge, men måske nærmere et redskab til at højne nydelsen og spændingen i fællesskabet. Når man undersøger unges risikoadfærd er det derfor væsentligt at forholde sig til at fokus på risici ikke nødvendigvis vækker genklang hos de unge. I denne undersøgelse er vi opmærksomme på, at der eksisterer forskellige risikoopfattelser og at det gængse og normative risikoperspektiv blot er ét perspektiv på de unges risikoadfærd (Gundelach & Järvinen 2006).

⁵ Svarkategorierne 'Meget vigtigt' og 'Ret vigtigt' er i præsentationen kollapsede

2.4 Et sociologisk perspektiv på adfærd

Per definition anses risikoadfærd som en type af adfærd som medfører en ikke ubetydelig risiko for at skade sig selv eller andre - både på kort og lang sigt (Lagerberg & Sundelin 2000). Men er *adfærd* den rette betegnelse? Ofte bruges begreberne adfærd og handlinger synonymt, men når det gælder tolkningen og forståelsen af begreberne, så skelner sociologien klart mellem disse. De begreber som bruges i fortolkningen af dyresamfund anses nemlig ikke indenfor sociologien som tilstrækkelige, hvilket skyldes at menneskets *handling* anses som forskellige fra dyrenes *adfærd*. Dette knytter sig til at menneskets handlinger kan være intentionelle og meningsbærende (Østerberg 2005). Denne forståelse af menneskets handlinger betyder at sociologien kan forstås som en form for handlingsteori snarere end sociologisk behaviorisme (ibid.).

Tages der afsæt i denne sociologiske forståelse, så vil betegnelsen *unges risikoadfærd* medføre et perspektiv på unges handlinger som værende meningsbærende og ikke blot ureflekteret stimuli-respons adfærd. Det betyder at forebyggelse kan rettes mod de meningstilskrivelser de unge knytter til deres handlinger, eksempelvis i forhold til alkohol og rygning, og som sandsynligvis handler om at de unge gerne vil ligne andre unge. Den sociologiske forståelse af handlinger kan desuden inddeles i hovedtyperne: *udfoldelse* af hensigt og *middel* til at opnå et bestemt mål (ibid.). Når det drejer sig om udfoldelse af hensigt, så er hensigtens indhold ofte være uklar i starten af et forløb og vil først blive virkeliggjort ved en handling der i et tilbageblik fremstår som en handling med en bestemt hensigt. Med hensyn til handling som et middel til at opnå et bestemt mål, så er hensigten udformet på forhånd og handlingen et redskab til at opnå målet (ibid.). Hvordan unges ”risikohandlinger” bedst kan forstås eller fortolkes på baggrund af disse to handlingstyper vil ikke blive diskuteret nærmere her, da diskussionen kun har til formål at sandsynliggøre de sociologiske nuancer der er indlejret i begreberne handlinger og adfærd. I specialet benyttes fremadrettet betegnelsen risikoadfærd, med afsæt i en forståelse af, at unge tilskriver deres handlinger mening og at disse kan fungere som et middel til at opnå anerkendelse, status, fællesskab med videre. Derudover har vi valgt at benytte os af denne betegnelse, idet andre ungdomsundersøgelser også benytter denne terminologi (Balvig m.fl. 2005, Rasmussen & Due 2006, 2010, Balvig 2011).

2.5 Når forebyggelse er svaret

Til trods for at udviklingen i de unges risikoadfærd har vist en faldende eller stagneret tendens, som tidligere beskrevet, så har man indenfor forebyggelsesområdet fortsat ambitioner om at nedsætte alkoholforbruget og debutalderen. Det skyldes de mange risici som forbindes med forskellige former for risikoadfærd (Balvig 2006, Mattsson m.fl. 2008, Kræftens Bekæmpelse & Sundhedsstyrelsen 2009). For at ændre de unges risikoadfærd bliver forebyggelse dermed svaret, men spørgsmålet er hvad der virker? Ses der bort fra strukturelle forebyggelsestiltag som at hæve aldersgrænsen for at købe alkohol og cigaretter (Hjemmeside 8), så arbejder man både nationalt, regionalt og på kommunalt plan med at mindske de unges risikoadfærd (Olsen 2002, Sundhedsstyrelsen 2006, Højgaard m.fl. 2006). Måden man ofte her forsøger at forebygge unges risikoadfærd på er gennem såkaldte agent-påvirkninger⁶. Der findes grundlæggende tre former for agentpåvirkninger: skræmme-, undervisning og oplysning samt de normative strategi (Balvig m.fl. 2006). Fra et internationalt perspektiv så har de to førstnævnte forebyggelsesstrategier været meget populære at benytte. (Højgaard m.fl.2006, Thomas R. 2002). Populariteten af disse forebyggelsesstrategier lader sig også afspejle i forskningslitteraturen der blandt andet tæller studierne: "Victoria's Day in Prison Program" (O'Mally et al. 1993), "Unge lod sig ikke skræmme til lovydighed"(Kiberg 1992), "Mod bedre viden: Evalueringer af misbrugsforebyggende undervisning" (Lund 2000) samt "Evaluation of the National Youth Anti-Drug Media Campaign" (Hornik 2003). Idet specialet har til formål at undersøge hvordan man kan forebygge unges risikoadfærd synes det relevant at præsentere forebyggelsesstrategierne indenfor agentpåvirkning yderligere. At der i specialet er fokus på at forebygge unges risikoadfærd betyder også at specialet ikke kan sige sig fri for, at anlægge et risikoperspektiv. Selvom unge i et mindre omfang end tidligere involverer sig i risikoadfærd, så mener vi at det fortsat er relevant at undersøge om de forebyggelsesstrategier man indenfor forebyggelsesområdet vælger at benytte, rent faktisk kan *mindske* de unges risikoadfærd.

⁶Agentpåvirkning defineres som "... bevidste bestræbelser fra professionelle agents side på via kommunikation at ændre/påvirke unges holdninger og adfærd i en bestemt retning" (Balvig m.fl. 2005: 287). Agenterne er en mangfoldighed af personer/institutioner og kommunikationen kan ligeledes foregå på mangfoldige måder (ibid.).

2.6 Forebyggelsesstrategier og deres teoretiske ballast

I det følgende afsnit vil vi præsentere de tre grundlæggende former for agentpåvirkning og hvilke bagvedliggende rationaler vi ud fra en sociologisk optik mener, er indlejret i hver af disse former. De bagvedliggende rationaler er væsentlige at belyse, idet disse vil få betydning for den retning forebyggelsen af unges risikoadfærd ”bør” tage.

2.6.1 Agentpåvirkning No. 1 - Skræmmestrategier

I modsætning til i andre lande, så udgør skræmmestrategier en mindre del af de forebyggende indsatser i Danmark. Dette hænger sammen med at man i Danmark generelt har været påpasselig med at ”true/skræmme” andre til at ændre adfærd. I en dansk forebyggelseskontekst har man i højere grad forsøgt at forebygge unges risikoadfærd igennem undervisning og oplysning (Lund 2000). ”Scared Straight”, som er den engelske betegnelse for skræmmestrategierne er særligt i Australien og USA blevet brugt i forsøget på at forebygge unges risikoadfærd (Jensen 2004). Metoden der benyttes indenfor disse skræmmestrategier er, at unge, som eksempelvis er på vej ud i en kriminel løbebane, konfronteres med mere ”hardcore” kriminelle. Konfrontationen kan eksempelvis ske ved et fængselsbesøg hvor de unge snakker med de indsatte og hører deres historier. Tanken bag metoden er en form for aversionsterapi, hvor den unge på baggrund af konfrontationen vil få en følelse af ubehag, risiko eller væmmelse, hvilket skal medvirke til, at den unge afholder sig fra at begå kriminalitet (fremover). Idéen er, at de unge igennem konfrontationen så at sige skræmmes fra at begå ny kriminalitet. Det rationale som er indlejret i denne form for forebyggelsesstrategi, mener vi kan anskues ud fra Durkheims begreb om normativ tvang. Normativ tvang henviser til at individer gennem deres respekt for andre individer, autoriteter og institutioner føler sig forpligtet til at handle i overensstemmelse med de givne samfundsnormer (Gunerisussen 2007). Indviders respektfølelse og oplevelse af forpligtelse sker ifølge Durkheim gennem socialisering. Gennem socialisering formes individernes personlighed på baggrund af de krav og forventninger de møder fra de sociale omgivelser (ibid.) Ud fra denne sociologiske skitsering bliver hensigten med at benytte denne forebyggelsesstrategi at få aktiveret den ”normative tvang”, og dermed få individerne til at handle i overensstemmelse med de givne samfundsnormer.

Konklusionerne på studier der benytter sig af skræmmestrategier er dog, at disse *ikke* virker efter hensigten, og i nogen tilfælde endda virker kontraproduktivt. En forklaring på hvorfor

skræmmestrategierne tilsyneladende ikke kan forbygge unges risikoadfærd er, at konfrontationen med eksempelvis kriminelle vil medføre at de unge, i stedet for at tage afstand fra disse, kommer til at se op til de kriminelle, man for så at sige ikke ”aktiveret” den normative tvang. At ”Scared Straight” strategien er blevet anvendt i årtier til trods for den foreliggende viden om manglende effekt og dets kontraproduktive virkninger, kan derfor virke paradoksalt. Dette kan muligvis hænge sammen med at det forebyggende arbejde, ligesom på mange andre arenaer, ikke altid baserer sig på den foreliggende viden, men kan være influeret af andre faktorer som for eksempel traditioner, forskellige aktører, organisatoriske forhold og økonomi (Balvig m.fl. 2005, Petrosino 2004).

2.6.2 Agentpåvirkning No. 2 – Undervisnings- og oplysningsstrategien

En af de mere benyttede strategier på forebyggelsesscenen i Danmark er undervisning- og oplysning. Tanken bag denne form for forebyggelsesstrategi er, at viden er noget positivt, og bygger på en intuitiv indlysende logik. Det vil sige, at hvis man har fået tilstrækkeligt med viden, så vil man også være i stand til at træffe de ”rigtige” beslutninger. Antagelsen er, at man gennem oplysning og undervisning, eksempelvis, kan afholde de unge fra at benytte diverse rusmidler hvis de kender deres skadelige virkninger. At anskue viden som noget positivt og som noget der kan få indflydelse på individets beslutninger og handlinger kan ses i forlængelse af handlingsteorien - rational choice. Indenfor rational choice tilgangen anskues individer anskues som rationelle, hvilket vil sige at individer handler ud fra de handlingsalternativer som giver dem størst nytte og maksimerer deres egen interesser (Hagen 2007). Omsættes denne forståelse til forebyggelsesstrategierne – undervisning og oplysning, så vil rationalet være, at de unge vil vælge nogle mere ”rigtige” handlingsalternativer når disse undervises og oplyses. Det amerikanske ”Drug Abuse Resistance Education” (D.A.R.E) forebyggelsesprogram, som blev udviklet og taget i brug i starten af 1980’erne, er et eksempel på forebyggelsesstrategien – undervisning og oplysning (Hjemmeside 9). D.A.R.E er et de mest kendte og udbredte undervisningsprogrammer og er blevet ”kopieret” i blandt andet Sverige hvor undervisningsprogrammet går under betegnelsen VÅGA-programmet (Balvig m.fl. 2005, Lund 2000). Hvor de første evalueringer af D.A.R.E. i 1980’erne generelt set pegede på positive resultater i forhold til at forebygge og ændre de unges risikoadfærd, så har nyere, og mere videnskabeligt funderede evalueringer, ikke kunnet dokumentere nogen signifikante ændringer i forhold til de unges holdnings- og adfærdsmønstre (ibid.). Forklaringerne på at oplysnings- og undervisningsstrategien

ikke har formået at ændre de unges risikoadfærd går primært på, at disse strategier blot bidrager til, eller forstærker de unges forestillinger om hvor *udbredt* risikoadfærden er. Det betyder at de unge fejlagtigt kan komme til at opfatte risikoadfærd som værende mere almindeligt end tilfældet faktisk er. I forlængelse af rational choice-teorien vil en nærliggende hypotese være, at det vil være ”rationelt” for unge at involvere sig i risikoadfærd netop fordi de unge *ikke* forbinder denne form for adfærd med nogen risiko (jævnfør afsnit 2.3).

Til trods for de gode intentioner og de ressourcer som er investeret i ovenstående forebyggelsesstrategier, så peger forskningslitteraturen på, at disse strategier ikke formår at forebygge de unges risikoadfærd (Balvig m.fl. 2005). Forklaringerne på hvorfor disse strategier ikke virker og i visse tilfælde endda kan virke kontraproduktivt peger i flere forskellige retninger. En central forklaring peger dog på, at forebyggelsesstrategierne ikke tager hensyn til den sociale kontekst hvori de unges risikoadfærd foregår – og netop den sociale kontekst er omdrejningspunkt i den sidste forebyggelsesstrategi (Perkins 2003, Balvig m.fl. 2005).

2.6.3 Agentpåvirkning No. 3 – Den normative strategi

”The Social Norms Approach” er en normativ forebyggelsesstrategi, der netop tager afsæt i den sociale kontekst. Den sociale kontekst er her i fokus, idet antagelsen går på, at individerne påvirkes af deres omgangskreds og det sociale miljø de er en del af. Kort fortalt ligger der i The Social Norms Approach en forståelse af, at unge retter deres adfærd mod det de opfatter som værende den ”gældende norm” blandt deres klassekammerater, eller de personer de unge er tæt knyttet til. Det er ud fra vores optik muligt at belyse den normative tilgang ud fra et symbolsk interaktionistisk perspektiv, som blandt andet antager at individer handler ud fra deres egen definition af situationen. Heri ligger der en forståelse af at opfattes situationen som virkelig for individet, så vil den også blive virkelig i dets konsekvenser (Levin & Trost 2005). At man indenfor den normative strategi antager at individet vil rette sin adfærd mod jævnaldrende og nære relationer, kan belyses ud fra begrebet om den generaliserede anden. Begrebet ”den generaliserede anden” henviser til, at der i samfundet og/eller den sociale gruppe er indlejret nogle bestemte handlingsstandarder der knytter sig til bestemte normer, værdier og holdninger (Bo 2006). Studier baseret på den normative strategi har kunnet dokumentere, at unge ofte har en overdreven opfattelse af den ”gældende norm”. Det betyder at de unge, ud fra rationalet i den normative tilgang, vil være mere tilbøjelige til at engagere sig i

risikoadfærd end hvis de kendte til den ”faktiske norm”. Overdrevne forestillinger⁷ om andres adfærd betegnes også som ”sociale overdrivelser” eller ”pluralistisk uvidenhed”. Herved forstås, at man tror, at der er flere der mener eller gør bestemte ting, end det faktisk er tilfældet og derfor vil handle ud fra disse sociale overdrivelser. Udgangspunktet i The Social Norms Approach er derfor at give de unge et mere retvisende billede af andre unges risikoadfærd for herved at kunne påvirke risikoadfærden i en mere tilsigtet retning. I modsætning til skræmme-, oplysnings- og undervisningsstrategierne har forskellige undersøgelser peget i retning af, at den normative strategi i højere grad end andre forebyggelsesstrategier, har kunnet formå at mindske de unges risikoadfærd (Schroeder & Prentice 1998, Perkins 2003, Linkenbach & Perkins 2003, Balvig m.fl. 2005, De Jong 2006).

For at ændre de unges risikoadfærd bliver forebyggelse som sagt svaret, men dette forudsætter dog at den forebyggelsesstrategi der arbejdes ud fra, også rent faktisk virker. Gennemgangen af disse tre former for agentpåvirkning peger i retning af, at den normative strategi har vist de mest lovende resultater, hvilket også er den primære bevæggrund til at vi ønsker at undersøge et konkret forebyggelsestiltag der tager afsæt i den normative forebyggelsesstrategi.

2.6.4 Den normative strategi i en dansk kontekst

En af de første gange den normative strategi - The Social Norms Approach - blev anvendt i Danmark var i forbindelse med et omfattende projekt gennemført i Ringsted i perioden 2001-2004 (Balvig m.fl. 2005). Projektet havde til formål at ”... kaste lys over unges brug af rus- og nydelsesmidler samt kriminalitet set i forhold til livsstil og levemåde i et lokalsamfund” (Balvig m.fl. 2005:11). Projektet er navngivet ”Ringstedforsøget” og er gennemført som et kontrolleret eksperiment med afsæt i The Social Norms Approach. Ringstedforsøget kunne dokumentere en tendens til ændringer i de unges forestillinger og risikoadfærd - ændringer der i forhold til elevernes risikoadfærd bevægede sig i en tilsigtet retning. (ibid.). Omdrejningspunktet i eksperimentet var en forsøgsdag (intervention) for eleverne i femte og sjette klasse, som udelukkende fokuserede på tobaksrygning. Forsøgsdagen tog afsæt i en såkaldt ”røg-rapport”, som var udarbejdet for den enkelte klasse på baggrund af en tidligere gennemført spørgeskemaundersøgelse. Røg-rapporten blev brugt til at konfrontere eleverne med deres forestillinger om andre unges rygning - til deres venner, jævnaldrende i Ringsted, jævnaldrende i København, de 15-16-årige i Ringsted og de 15-16-årige i København. Desuden diskuterede man i

⁷ Begreberne forestillinger og opfattelser benyttes synonymt frem til teori afsnittet

klassen om hvad eleverne synes om dem der røg og om eleverne selv troede de ville begynde at ryge (ibid.). Formålet med eksperimentet var for det første at undersøge om forsøgsdagen kunne mindske de unges forestillinger om hinanden i forhold til rygning og for det andet at undersøge om forsøgsdagen kunne mindske de unges faktiske risikoadfærd i forhold til rygning. Derudover ønskede man i Ringstedforsøget også at undersøge om forsøgsdagen kunne dokumentere nogle ringvirkninger – altså om forsøgsdagen også kunne mindske de unges forestillinger om hinanden og deres risikoadfærd på andre områder eksempelvis alkohol, euforiserende stoffer og mobning (ibid.).

Resultaterne af forsøgsdagen viste en reduktion i forsøgsgruppens overdrevne forestillinger om andre unges risikoadfærd med hensyn til rygning, både seks uger og et år efter forsøgsdagen havde fundet sted. Virkningen af forsøget viste sig at være størst på de områder hvor elevernes overdrevne forestillinger også var størst (ibid.). Med hensyn til alkohol, euforiserende stoffer og mobning sås de samme tendenser som gjorde sig gældende omkring rygning. Det vil sige at der også her sås en reduktion af elevernes overdrevne forestillinger om hinanden dog uden at forsøgsdagen havde inkluderet disse tematikker. Forsøget blev placeret i 5.-6. klasser, da man antog at eleverne endnu ikke i nævneværdigt omfang var involveret i nogen form for risikoadfærd på dette alderstrin. Med hensyn til rygning viste analysen, at færre elever i forsøgsgruppen end i kontrolgruppen røg dagligt og/eller til fester efter forsøgsdagen. Disse resultater var dog ikke statistisk signifikante, men pegede i en tilsigtet retning. Ligeledes kunne ses en forskel i tilsigtet retning mellem forsøgsgruppen og kontrolgruppen når det gjaldt elevernes holdninger til rygning. Det vil sige at der var flere elever i kontrolgruppen som *ikke* havde fortrudt at de begyndte at ryge, ligesom at flere i denne gruppe troede de ville begynde at ryge. Selvom forsøgsdagen ikke beskæftigede sig med andre områder end rygning viste resultaterne af forsøgsdagen, at der også på andre områder for eksempel alkohol, euforiserende stoffer, kriminalitet og mobning var sket ændringer i forsøgsgruppens forestillinger om andre og deres risikoadfærd i tilsigtet retning⁸. I forlængelse af forsøgsdagens resultater blev konklusionen, at man ved at benytte, en forebyggelsesstrategi baseret på The Social Norms Approach, var i stand til at mindske forsøgsgruppens overdrevne forestillinger om andre unge og deres risikoadfærd med hensyn til rygning, alkohol, euforiserende stoffer, kriminalitet og mobning.

⁸ En del af disse resultater er statistisk signifikante og alle på nær én gik i en tilsigtet retning.

Eksperimentet i Ringsted har haft en væsentlig indflydelse på The Social Norms Approach's indtog i Danmark, og fremhæves i andre undersøgelser som et af de mere betydningsfulde studier omkring forebyggelse af unges risikoadfærd (Højgaard m.fl. 2006, Justitsministeriet 2008). Flere og flere forebyggelsestiltag, rettet mod de unges risikoadfærd, lader sig i dag inspirere af Ringstedforsøget, og dermed indirekte af The Social Norms Approach. Der har på nuværende tidspunkt været gennemført flere forebyggelsestiltag baseret på, og inspireret af Ringstedforsøget og hermed indirekte af The Social Norms Approach, i blandt andet Århus, Randers, Albertslund og Holstebro (Hjemmeside 10,11,12,13). I en dansk sammenhæng benyttes betegnelsen "social pejling" ofte om forebyggelsestiltag baseret på den normative forebyggelsesstrategi og altså mere eller mindre direkte baseret på The Social Norms Approach. Ringstedforsøget er på nuværende tidspunkt et af de få og mest omtalte videnskabelige studier i Danmark, der ved brug af det eksperimentelle design har valideret de amerikanske studiers resultater. Et nyere projekt som har evalueret et forebyggelsestiltag med fokus på social pejling og social kapital i Århus er afsluttet i august 2011 og viser lignende resultater som i Ringstedforsøget (Trygfonden 2011).

Når vi, i specialet, er interesseret i hvordan man kan forebygge unges risikoadfærd så sker det med afsæt i ovenstående beskrivelser, diskussioner og argumentationer. Det er således ud fra vores optik sociologisk relevant at undersøge et forebyggelsestiltag der baserer sig på den normative strategi, blandt andet fordi denne strategi tager afsæt i den sociale kontekst og handler om at bearbejde unges normer på en sådan måde, at det ville kunne forebygge deres risikoadfærd. Nedenfor ønsker vi at udfolde The Social Norms Approach nærmere, og med hvilke "sociologiske briller" man kan belyse og forstå denne forebyggelsesstrategi.

3.0 Med teoretiske briller -The Social Norms Approach

Det primære formål med indeværende afsnit er at give en uddybende præsentation af The Social Norms Approach og de teoretiske antagelser denne baserer sig på. Afsnittet vil først præsentere det empiriske studie som The Social Norms Approach udspringer af og hvordan forebyggelsesstrategien kan belyses ud fra en sociologisk optik. Dernæst vil afsnittet præsentere og diskutere centrale begreber indenfor The Social Norms Approach og hvilke overordnede kritikker der kan rettes mod forebyggelsesstrategien. Idet forebyggelsesstrategien er amerikansk funderet er studierne primært gennemført på high schools, colleges og universities, har vi valgt at benytte disse termer i gennemgangen, da disse ikke direkte lader sig overføre til danske uddannelsesinstitutioner. Når der i afsnittet refereres til ”eleverne” henviser det til unge der går på high school, mens termen de ”studerende” henviser til unge på colleges og universities. I de tilfælde hvor termen ”de unge” bruges er dette synonymt for både elever og studerende.

The Social Norms Approach er som tidligere nævnt en amerikansk forebyggelsesstrategi, der ønsker at ændre de unges forestillinger om andre unge og deres risikoadfærd – særligt med fokus på alkohol. The Social Norms Approach er baseret på de empiriske fund som psykolog Alan Berkowitz og sociolog Wesley Perkins fandt i deres studier omkring unges alkoholforbrug foretaget på Hobart and William Smith College i New York i slutningen af 1970’erne⁹. The Social Norms Approach er derfor baseret på et induktivt grundlag og tager ikke afsæt i én teoretisk antagelse (Perkins 2003). Berkowitz og Perkins betragtes i dag som fædrene bag forebyggelsesstrategien, og deres studier af unges risikoadfærd har haft stor betydning indenfor forebyggelsesområdet i USA. Bevæggrunden for at udvikle The Social Norms Approach er blandt andet funderet i bekymringer over de unge college-studerendes massive alkoholforbrug. Derudover var man indenfor forebyggelsesområdet i USA nået til en erkendelse af, at de ”traditionelle” oplysnings- og skræmmestrategier ikke formåede at forebygge de unges risikoadfærd, særligt i forbindelse med unges indtagelse af alkohol (Perkins 2003). I en amerikansk undersøgelse af unges risikoadfærd fremhæves det at:

”Alcohol use by college undergraduates is a major concern of university administrators and public-health officials across the country. [...] Alcohol and alcohol-related events are cited

⁹Resultaterne fra disse studier er udgivet i artiklen: “Perceiving The Community Norms of Alcohol Use among Students: Some Research Implications for Campus Alcohol Education Programming” (Perkins & Berkowitz 1986).

as the number-one cause of death among young people in the United States, primarily because of alcohol-related car accidents and the role that alcohol plays in suicide (Thorner, 1986). In addition, heavy drinking among college students is associated with lower academic performance, a higher rate of getting into trouble with authorities, disruptions in personal relationships, and, for male students, an increased risk of fighting or of damaging property (Berkowitz & Perkins 1986).” (Schroeder & Prentice 1998).

Sammenhængen mellem alkohol og personrelaterede problemer er, som citatet fremhæver, mange og alvorlige, hvilket kan være en forklaring på hvorfor man indenfor forebyggelsesområdet særligt er optaget af at forebygge unges alkoholforbrug. Perkins og Berkowitz fremhæver, i studiet fra Hobart and William Smith College, at en forklaring på hvorfor de traditionelle forebyggelsesstrategier ikke har virket, er at de *ikke* fokuserer på den sociale kontekst hvori alkoholforbruget finder sted (Perkins & Berkowitz 1986). Denne forklaring begrundes af Perkins og Berkowitz med at undersøgelser af unges alkoholvaner har vist, at den sociale kontekst udgør en vigtig mekanisme når unges alkoholforbrug skal forstås. Undersøgelser peger nemlig på at unge sjældent drikker alene, men derimod sammen med andre unge og at vennernes alkoholforbrug har stor betydning for hvor meget den enkelte unge selv drikker (Kandel 1980, Orcutt 1991, Balvig m.fl. 2005, Gundelach & Järvinen 2006, Pedersen & Kolind 2010). Betydningen af ”det sociale” peger indenfor The Social Norms Approach i retning af, at individer spejler sig i hinanden og at individet i høj grad vil forsøge at leve op til de forventninger det føler rettet mod sig og handle i overensstemmelse hermed (Perkins 1997, 2003). Denne forståelse af det sociale benytter The Social Norm Approach som afsæt til at forstå og forklare unges deltagelse i risikoadfærd. Med udgangspunkt i det sociale åbnes der op for at målrette forebyggelsestiltag på en anden måde end tidligere og ud fra en sociologisk betragtning kan The Social Norms Approach belyses fra et symbolsk interaktionistisk perspektiv. Det er i denne sammenhæng vigtigt at fremhæve at dette teoretiske afsæt er vores ”sociologisering” af The Social Norms Approach, til at anskueliggøre nogen af de teoretiske antagelser denne baserer sig på.

Symbolsk interaktionisme beskæftiger sig med hverdagslivets samhandling og er en måde at forstå og analysere den sociale virkelighed på (Levin & Trost 2005). Et centralt begreb indenfor symbolsk interaktionisme er ”den generaliserende anden” og et begreb som både benyttes af Herbert Blumer og George Herbert Mead (ibid.). Begrebet kan ud fra Meads forståelse defineres som det organiserede

samfund eller den sociale gruppes normer, værdier og holdninger, der giver individet et selv. Det sociale danner dermed afsæt for individet og ifølge Mead er det igennem ”perspektiv-tagning” at individet formår at skabe et helt selv. Det betyder at individet må formå at tage andre menneskers roller, og samtidig også forstå hvordan andre ser på det selv. Måden hvorpå dette finder sted er altså ved at individet opfatter meninger, normer og forventninger hos den generaliserede anden som et udtryk for hvordan individet skal føle og opføre sig (Levin & Trost 2005, Bo 2006). Ud fra vores sociologisering så ligger dette i tråd med det sociale betydning i The Social Norms Approach. Internaliseringen af den generaliserede anden sker ifølge Mead over tid og vil efterhånden komme til at sidde på ”rygmarven” hos individet og dermed medvirke til at styre individets opfattelser og adfærd (Levin & Trost 2005). Det helt centrale i forestillingen om den generaliserede anden er, at begrebet fungerer som samfundets samlede normsæt der foreskriver nogle ideelle handlingsstandarder. Det er således:

(...) via den generaliserede anden, at den sociale proces influerer på adfærden hos de individer, der er involveret i den. Det er på den måde, at samfundet fungerer som en bestemmende faktor i individets tænkning, idet individet i tænkningen internaliserer holdningerne, som de fremkommer hos den generaliserende anden. (Bo 2006:226).

Indenfor The Social Norms Approach betragtes unges deltagelse i risikoadfærd som et socialt fænomen, hvilket ud fra et symbolsk interaktionistisk perspektiv betyder at den generaliserende anden som udgangspunkt vil være den norm den enkelte unge retter sin adfærd imod. Ud fra denne betragtning vil den enkelte unges adfærd rette sig mod de normer, værdier og holdninger som gør sig gældende i populationen af studerende, hvilket betyder at den generaliserende anden får betydning for den enkelte unges risikoadfærd. Mead pointerer dog, at samfundet består af en række forskellige undergrupper og at individet gør brug af en række ”generaliserede andre” alt efter hvordan individet definerer situationen (Levin & Trost 2005). Dette åbner op for en diskussion af, om den generaliserede anden og dermed om det sociale udelukkende kan forstås i entalsform eller om den generaliserede anden måske nærmere dækker over flere forskellige normer, værdier og holdninger i en given social kontekst. I den forbindelse vil det være nærliggende, ud fra en sociologisk betragtning, at antage at de personer individerne primært orienterer sig imod kan have forskellige normer og holdninger og at der, derfor kan være tale om flere generaliserede andre, der sætter

forskellige handlingsstandarder indenfor en given population. Denne skitsering lægger sig op af et af de kritikpunkter der ofte betones i forhold til Meads begrebsopfattelse af den generaliserede anden. Kritikken går på at begrebet ikke skaber meget rum for forskelligheder og konflikter indenfor samfundet. Meads forståelse af den generaliserede anden som en organisering af holdninger, hos den sociale gruppe og som en forudsætning for integration i samfundslivet, betyder at samfundet af Mead anskues som harmonisk og konsensusorienteret (Bo 2006). En af de teoretikere som anskuer samfundet mere differentieret og med rum for konflikt er den franske sociolog Pierre Bourdieu. Bourdieu er mest kendt for sine analyser om, hvordan classeskel opretholdes og reproduceres i et moderne samfund. Bourdieu argumenterer for, at udover hvilken økonomisk kapital, aktørerne er i besiddelse af, er symbolske, kulturelle og kognitive aspekter også medvirkende til at udøve og reproducere klassebaseret magt (Prieur 2006). Det overordnede begreb i Bourdieus teori omkring social differentiering er *symbolsk kapital*. Dette begreb beskriver, hvilke mennesker, institutioner, uddannelser, jobs og så videre, der tillægges højest prestige og i forlængelse heraf, får tilknyttet nogle særlige værdier og som fremstår som særligt tillidsfulde og sandfærdige. Symboler tillægges værdi i det omfang, der findes en gruppe mennesker, som legitimerer dem i kraft af deres evne til at opfatte, forstå og udnytte dem. Til at forklare hvorledes symbolsk kapital opnås og legitimeres, har Bourdieu udviklet underkategorierne kulturel, økonomisk og social kapital. Kulturel kapital dækker over den opdragelses- og uddannelsesmæssige baggrund individet oparbejder gennem livet og som kommer til udtryk i den daglige praksis. Økonomisk kapital dækker over de økonomiske og materielle ressourcer individet er i besiddelse af. For at økonomisk velstand kan blive en ressource, kræver det imidlertid en symbolsk dimension til at legitimere og i forlængelse heraf bidrage til, at økonomisk kapital er ensbetydende med magt. Den sidstnævnte kapitalform udgøres af social kapital. Social kapital kan for eksempel forstås som individets netværk og bekendtskaber (Kaspersen 1998). Individets sammensætning af kapitalformer betyder at disse, ifølge Bourdieu, vil have forskellige dispositioner og præferencer. Denne forståelse åbner op for at samfundet kan anskues som differentieret og med mulighed for forskellige typer af magtkampe (Järvinen 2007). Ovenstående gennemgang har præsenteret at samfundet og herigennem det sociale kan anskues fra to forskellige perspektiver. Hvor Bourdieu betragter samfundet som værende differentieret med mulighed for konflikter, så anser Mead samfundet som mere harmonisk og konsensusorienteret. Forståelsen af det sociale og hvad der påvirker unges risikoadfærd i The Social Norms Approach ligger ud fra vores optik i højere grad i

tråd med Meads begreb om den generaliserede anden end Bourdieus forståelse af sociale gruppers kamp om og med symbolsk kapital.

Vender vi endnu engang blikket mod The Social Norms Approach og på betydningen af det sociale, så betyder det at forebyggelse af unges risikoadfærd for Perkins og Berkowitz i slutningen af 1970'erne måtte tage en ny drejning. I stedet for at skræmme og oplyse de unge mente Perkins og Berkowitz at man i forbindelse med forebyggelse af unges risikoadfærd måtte fokusere på den sociale kontekst hvilket derfor blev et centralt omdrejningspunkt i den undersøgelse der fandt sted på Hobart and William Smith College i 1978-1979.

3.1 The Hobart and William Smith College Study anno 1986

I The Hobart and William Smith College Study antog Perkins og Berkowitz at en forklaring på det enorme alkoholforbrug, blandt de unge collegestuderende, hang sammen med hvor meget alkohol deres medstuderendes og venner drak. Forklaringen hang sammen med at man i andre undersøgelser havde fundet at det som påvirkede de unges alkoholforbrug i høj grad var vennernes alkoholvaner (Perkins & Berkowitz 1986). Perkins og Berkowitz opstillede på denne baggrund en hypotese der anerkendte at "peer influence" har betydning for de unges alkoholvaner, men som også tog højde for at " [...] *peer influences may actually result from perceptions of peer attitudes and behaviors rather than from actual peer behavior* [...] " (Berkowitz & Perkins 1986: 962). Det væsentlige ved denne forståelse er, at det ikke er de jævnaldrendes *faktiske* alkoholforbrug der påvirker de unge, men derimod deres *opfattelser* af andres alkoholforbrug. På baggrund heraf ønskede Perkins og Berkowitz at undersøge 1) de studerendes personlige holdninger til alkohol 2) elevernes opfattelse af hvad den generelle holdning til alkohol på The Hobart and William Smith college var, og endelig 3) om der kunne spores sammenhænge mellem personlige holdninger, opfattelsen af andre og det faktiske alkoholforbrug blandt de studerende her.

Studiet er designet som en tværsnitsundersøgelse og er foretaget i 1978-1979, hvor data blev indsamlet via et anonymt spørgeskema uddelt til alle de studerende på The Hobart and William Smith college. I spørgeskemaet blev den enkelte studerende blandt andet spurgt om vedkommende

personlige holdning til alkohol¹⁰, eget alkoholforbrug, og den studerendes opfattelse af de medstuderendes holdninger til alkohol¹¹. Derudover blev den studerende også bedt om at besvare spørgsmål relateret til dennes boligforhold på campus, køn og hvilken årgang denne gik på. I alt besvarede 1.116 elever på spørgeskemaundersøgelsen, hvilket gav en svarprocent på 64,4 for den samlede population på Hobart and William Smith College.

Undersøgelsen viste, at der eksisterede en klar forskel mellem de studerendes egne holdninger til alkohol, og den holdning de troede gjorde sig gældende blandt deres medstuderende. Dette fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 2: Percentage distribution of Personal Attitudes and Perceived Campus Norms for Alcohol Use among Students (N=1.116)

Items	Personal attitudes	Perceived norm
(1) "Drinking is never a good thing to do."	1,4 ^a	0,1
(2) "Drinking is all right, but a student should never get 'smashed'."	12,7	0,8
(3) "An occasional 'drunk' is okay, as long as it doesn't interfere with grades or responsibilities."	66,0	35,4
(4) "An occasional 'drunk' is okay even if it does occasionally interfere with grades or responsibilities."	9,3	33,2
(5) "A frequent 'drunk' is okay if that's what the individual wants to do."	9,5	29,5
(No response)	(1,0)	(1,1)

a. Percentages do not add to 100 due to rounding. Kilde: Tabel 2 (Perkins & Berkowitz 1986:964)

I alt angav 66 procent af de studerende at deres personlige holdning til alkohol var at "*An occasional 'drunk' is okay as long as it doesn't interfere with grades or responsibilities*" (Perkins & Berkowitz

¹⁰ De studerendes personlige holdninger er målt ved at hver studerende, blandt fem udsagn, vælger det udsagn de mener passer bedst på deres holdning til alkohol. De fem udsagn er angivet i tabel 2.

¹¹ Opfattelsen af medstuderendes holdninger til alkohol (misperceived norm) er målt ved at hver studerende, blandt fem udsagn, vælger det udsagn de mener passer bedst på denne. De fem udsagn er angivet i tabel 2 og er de samme udsagn som benyttes til at måle de studerendes personlige holdninger til alkohol.

1986:964) hvilket Perkins og Berkowitz tolker som en moderat holdning til alkohol. Samtidig viste undersøgelsen at de studerende opfattede den generelle holdning til alkohol blandt deres medstuderende som mere liberal end tilfældet i virkeligheden var. Det betød at 33,2 procent angav udsagn 4, og 29,5 procent angav udsagn 5, som det de mente var den norm som kendetegnede deres medstuderende holdning til alkohol. Af studiet fremgik det at det som bedst kunne forklare de studerendes alkoholadfærd var deres personlige holdninger¹². Imidlertid hævdede Perkins og Berkowitz at personlige holdninger ofte er stabile og vedvarende, og derfor kan være svære at ændre (Perkins & Berkowitz 1986). Derfor argumenterede de for, at sætte fokus på, og korrigere, elevernes misperceived norms, idet undersøgelsen viste at misperceived norms i et vist omfang kunne forklare variationen i de studerendes alkoholforbrug (ibid.).

Uoverensstemmelsen mellem ens egne holdninger og opfattelsen af andres holdninger til et bestemt fænomen, er også et centralt begreb indenfor The Social Norms Approach og betegnes som "misperceived norms". I specialet benyttes fremadrettet enten den engelske betegnelse, eller oversættelsen: "misforståede opfattelser"¹³. Begrebet misperceived norms er tæt forbundet, og kan sammenlignes, med det engelske udtryk "pluralistic ignorance" som blev introduceret af socialpsykologen Floyd Allport i 1920'erne (Berkowitz 2005, Balvig m.fl.2006). Den typiske danske oversættelse og betegnelse for pluralistic ignorance har været "flertalsmisforståelser". Pluralistic ignorance forstås som "[...] en illusion, som en fejlagtig opfattelse af, hvad andre mennesker føler og tænker om forskellige forhold [...]" (Balvig m.fl. 2006). Tilstedeværelsen af disse misperceived norms, eller misforståede opfattelser giver anledning til at undersøge hvordan disse opstår.

I artiklen¹⁴ fra 1997 argumenterer Perkins, for hvordan misforståede opfattelser skabes og opretholdes. "Attributional theory" udgør sammen med to andre teoretiske perspektiver ifølge Perkins, en sammenhængende forklaring på hvordan misforståede opfattelser opstår og opretholdes. Når Attributional theory skal forklare årsagerne til andres handlinger og den kontekst handlingerne finder sted, så vælger denne at kigge på de kognitive mekanismer som individet benytter sig af. Ved at observere andre og indgå i forskellige situationer vil individet over tid sammenfatte information

¹²De studerendes personlige holdninger er målt ved at hver studerende, blandt fem udsagn, vælger det udsagn de mener passer bedst på deres holdning til alkohol. Jævnfør tabel 2

¹³ Misforståede opfattelser skal her forstås synonymt med begrebet sociale overdrivelser jævnfør afsnit 2.6.3.

¹⁴College Student Misperceptions of Alcohol and other Drug Norms Among Peers: Exploring Causes, Consequences, and Implications for Prevention Programs (Perkins 1997)

som bruges til at forudsige årsagerne til bestemte typer af adfærd. På den måde bliver det muligt for individet at skabe en form for orden i den måde vedkommende opfatter de sociale omgivelser på. Eksempelvis kan individet stille sig selv det spørgsmål, om en given adfærd kan betragtes som karakteristisk for alle andre individer eller kun for bestemte grupper? (Perkins 1997). Studier indenfor Attributional theory (Crittenden 1983, Harvey & Veary 1985, Ross & Fletcher 1985) argumenterer for at *"(...)We generally see other people's behavior as stemming from their personalities, not from their current situation or environment. That is we tend to overattribute the behaviors of others to their dispositions"* (Perkins 1997:187). Citatet peger på, at vi som individer betragter andres adfærd som knyttet til deres person og ikke til de sociale sammenhænge personen indgår i. I betragtning af sin egen adfærd vil individet lægge vægt på de sociale sammenhænge vedkommende indgår i. Imidlertid vil vedkommende i højere grad betragte *andres* adfærd som værende knyttet til deres person, hvilket særligt vil gælde for personer individet ikke har et indgående kendskab til. Derimod vil personen ofte kende til sine venners bevæggrunde for at deltage i forskellige former for risikoadfærd. Det betyder at individet her vil indtænke de social sammenhænge når vedkommende betragter andre. Der vil derfor være en distinktion mellem individets kendskab og forklaring af egen og venners risikoadfærd i modsætning til personer individet *ikke* har en tæt relation til. Sammenfattende betyder det, at jo mindre kendskab individet har til andre desto større misforståede opfattelser vil vedkommende have, hvilket også understøttes af studier hvor dette er blevet undersøgt empirisk (Perkins 1997, Balvig 1984, Baer m.fl. 1991, Balvig m.fl. 2005, Ott & Doyle 2005). Den forståelse der er indlejret i Attributional theory kan ifølge Perkins, udgøre en forklarende faktor i forhold til at forstå hvordan misforståede opfattelser opstår.

Perkins mener også det er nødvendigt at inddrage et diskursteoretisk perspektiv for bedre at kunne forklare hvordan misforståede opfattelser opstår og opretholdes. Dette perspektiv har fokus på den måde de studerende selv italesætter risikoadfærd på. Det betyder at misforståede opfattelser bliver formet af de studerendes egne fortællinger, hvilket Perkins eksemplificerer med, at de studerende ofte i overdrevne vendinger beretter om deres fuldskab og de "eventyrer" de har været ude på. Ifølge Perkins vil dette medføre at *"The student will remember the unusual behavior and fail to give equal weight to typical behaviors in forming impressions of the norm"* (Perkins 1997:190). De studerendes opfattelse af den gældende norm antages således at ske med afsæt i de usædvanlige historier og den

usædvanlige adfærd i stedet for det modsatte. Til trods for at nogen studerende ikke deltager i risikoadfærd er det i denne sammenhæng vigtigt at fremhæve at disse studerende kan være med til at skabe og opretholde de misforståede opfattelser. Det skyldes at disse studerende kan være ”bærere” af misforståede opfattelser. Det skyldes at deres kendskab til risikoadfærd ikke er konstrueret på baggrund af egne erfaringer, men på baggrund af den måde risikoadfærd italesættes på af andre, og ved at de studerende som ikke deltager i risikoadfærd kan genfortælle andres overdrevne fortællinger. Hermed bidrager også denne gruppe til at opretholde misforståede opfattelser af den reelle risikoadfærd (Perkins 1997). En mulig forklaring på hvorfor det er den usædvanlige adfærd eller overdrevne risikoadfærd der italesættes, i modsætning til den adfærd der hyppigst forekommer, kan hænge sammen med at sidstnævnte adfærd ikke er noget som de unge kan ”imponere” andre (unge) med (ibid.).

Et af de andre perspektiver der, ifølge Perkins kan medvirke til at forklare hvordan misforståede opfattelser opstår og opretholdes er medierne og underholdningsindustrien. Dette skyldes at medierne ofte fokuserer på den problematiske risikoadfærd, til trods for at denne adfærd typisk er mindretalsadfærd, mens underholdningsindustrien fremstiller risikoadfærd som almindeligt og glamourøst (Perkins 2003). Eksposeringen af unges risikoadfærd kan medvirke til at historien om at ”mange” unge er involveret i denne type adfærd *”quickly gets translated to ”most” and ”almost all” youths, as it is passed along in casual conversation”* (Perkins 2003:8). Der er altså tale om at mediernes fremstilling af de unges risikoadfærd kan medvirke til at forskyde forståelsen i befolkningen fra ”mange unge” til ”alle unge”. Denne forståelse kan også ses i relation til begrebet moralsk panik, som blev præsenteret i problemfeltet afsnit 2.2.

Fra et mediesociologisk perspektiv kan Perkins argumentation for mediernes fokusering på unges risikoadfærd som et ”problematiske issue” også belyses med ud fra perspektivet om ”agenda setting”. Agenda setting er et perspektiv som plæderer for, at medierne kan forme hvilke ”issues” vi som borgere og mediebrugere betragter som betydningsfulde (Roskos-Ewoldsen & Roskos-Ewoldsen 2005). Det vil sige, at medierne influerer på hvad vi som borgere tænker *på* nærmere end *hvad* vi tænker. Mediernes massive dækning af et bestemt issue kan derfor resultere i, at befolkningen bliver mere bekymret over et issue uagtet at for eksempel forskning og anden dokumentation, om det pågældende issue, peger i den modsatte retning. Medierne kan således anskues som en markant

frontfigur når det drejer sig om at sætte den offentlige dagsorden, hvilke flere studier i USA og Europa også har vist (ibid.). Såfremt omfanget af risikoadfærd ifølge The Social Norms Approach ikke sættes til diskussion eller debatteres, så vil mediernes fremstilling givetvis være den gældende og på denne måde medvirke til at de misforståede opfattelser opretholdes over tid (Perkins 2003).

3.2. Misforståede opfattelsers betydning for adfærden

Indenfor the Social Norms Approach antages misperceived norms at få betydning for de unges risikoadfærd. Denne forståelse bygger på en grundlæggende socialpsykologisk mekanisme om at mennesker forsøger at leve op til de forventninger de føler rettet mod sig fra andre. Antagelsen er, at denne mekanisme særligt gør sig gældende hos de unge, idet anerkendelse, social status og tilknytning til en gruppe i ungdomsårene har væsentligt betydning (Balvig m.fl. 2005, Perkins 1997). Der er for så vidt ikke noget ”i vejen” med at unge forsøger at leve op til de forventninger de føler rettet mod sig. Det problematiske ligger dog i at forventningerne ofte bygger på fejlagtige og overdrevne opfattelser om andre. Det betyder ifølge The Social Norms Approach at individerne vil tilpasse deres adfærd ud fra en fejlagtig opfattelse af andres holdninger til eksempelvis alkohol. Individerne handler således ud fra hvad de *tror* andre mener, er det rigtige at gøre i en given social kontekst og hvordan de *tror* de fleste andre opfører sig. Konsekvensen kan derfor blive, som også vist i flere studier (Kandel 1980, Perkins 1997, Schroeder & Prentice 1998), at individerne tager del i en mere risikobetonet adfærd og at de fejlagtige opfattelser kan medføre et større fiktivt pres på at opføre sig i en mere risikobetonet retning (Balvig m.fl. 2005).

Ud fra vores sociologisering kan ovenstående forståelse af misforståede opfattelsers betydning for de unges risikoadfærd også betragtes ud fra det symbolske interaktionistiske perspektiv. Ud fra det interaktionistiske perspektiv handler individer ud fra deres egen ”definition af situationen”, hvilket også betegnes som Thomas-teoremet og er en subjektiv opfattelse, der tager udgangspunkt i den sociale virkelighed (Levin & Trost 2005). Dette teorem ligger i forlængelse af Robert K. Mertons begreb om “The self-fulfilling prophecy” som udtrykker at “*The self-fulfilling prophecy is, in the beginning, a false definition of the situation evoking a new behavior which makes the originally false conception come true*” (Merton 1957:477). Af citatet fremgår det at hvis individers opfattelse af en situation er virkelig for dem så bliver situationen også virkelig i dets konsekvenser. Indviders opfattelse af virkeligheden har dermed evnen til at frembringe en adfærd, der kan blive en

selvopfyldende profeti. Overføres denne teoretiske forståelse til The Social Norms Approach betyder det, at individets misforståede opfattelse vil få betydning for den måde individet handler på. De unges *definition af situationen* og dets mulige indlejrede konsekvenser bliver ud fra The Social Norms Approach problematisk idet unges opfattelser (definition af situationen) ofte viser sig at være fejlagtige eller stærkt overdrevne.

Opsummerende kan forståelsen vedrørende forebyggelse af unges risikoadfærd, som er indlejret i The Social Norms Approach, ses som en treleddet proces. Den treleddede proces henviser til at 1) de unge præsenteres for begrebet misforståede opfattelser og deres egne misforståede opfattelser, hvilket medfører at 2) de unges misforståede opfattelser korrigeres og 3) de korrigerede opfattelser vil resultere i adfærdsændringer hos de unge. Rationalet bag The Social Norms Approach er således, at misforståede opfattelser lettere lader sig ændre end personlige holdninger og at man kan påvirke de unges adfærd ved at korrigere de misforståede opfattelser (Perkins & Berkowitz 1986). Rationalet ligger i tråd med den socialpsykologiske mekanisme om, at mennesker forsøger at leve op til forventninger som de føler rettet imod sig fra andre/omverdenen (Levin & Trost 2005, Bo 2006).

3.3 Normer versus normer

Som kommende sociologer giver navnet The Social Norms Approach nogle associationer som særligt knytter sig til begrebet normer som indenfor sociologien udgør et centralt begreb. Dette afsnit har derfor til formål at sociologisere hvilken forståelse af normer der er indlejret i The Social Norms Approach og hvilke problematikker, der ud fra en sociologisk optik, kan være forbundet ved denne normforståelse. Afsnittet har således et ønske om at diskutere normbegrebet ud fra et mere sociologisk perspektiv.

The Social Norms Approach beror på en antagelse om, at det som er normativt eller mest almindeligt både eksisterer som en empirisk enhed og som en tankekonstruktion hos de studerende. Dette gør sig gældende uanset om forståelsen af det mest ”almindelige” er korrekt eller ej (Perkins 2003). Perkins påpeger, at stort set alle studerende har en ide om hvad der er mest almindeligt at gøre eller sige eller hvad ”the typical student”, som tankekonstruktion, gør eller siger. Dette er ifølge Perkins forklaringen på hvorfor de studerende ikke har svært ved at besvare spørgsmål om hvilke holdninger og adfærd, the typical student har. Perkins anser den normative forståelse, korrekt eller ej, som væsentlig, idet denne forståelse vil påvirke de studerendes risikoadfærd (ibid.). Ved at ændre de studerendes

opfattelser af hvad der er ”typisk” (noget de fleste er engageret i), bliver det også muligt at ændre de studerendes egen risikoadfærd. Man kan altså her tale om, at det normative og ”the social norm” er baseret på hvad de studerende *tror*, er det mest almindelige blandt deres medstuderende eksempelvis i forhold til risikoadfærd. Tankekonstruktionen - the typical student - kan ses i relation til Meads begreb om den generaliserende anden som er samfundets eller den sociale gruppes normer, værdier og holdninger, hvori der er indlejret forestillinger om nogle ideelle handlingsstandarder (Bo 2006). Antagelsen i The Social Norms Approach bygger på at de studerende forsøger at leve om til ”the typical student”, hvilket forudsætter nogle bestemte handlingsstandarder. Disse handlingsstandarder er dog misforståede og dermed ikke et udtryk for den handlingsstandard de studerende reelt udøver eller som er den faktisk gældende.

I The Social Norms Approach fokuseres der på flertallets opfattelser af the typical student, idet flertallets opfattelser betragtes som den gældende norm uanset om denne er korrekt eller ej. Heri er indlejret en forståelse af at normer konstrueres på baggrund af flertallets opfattelse af ”the typical student”. Normer kan derfor ud fra dette perspektiv betragtes som ”flertalsnormer” – altså normer der er baseret på hvad man tror flertallet gør. I sociologiseringen af The Social Norms Approachs forståelse af normer er der reelt set tale om to ”normsæt” hos de studerende, nemlig et personligt normsæt og et forestillet normsæt der relaterer sig til andre. De kan begge fremkomme som en empirisk konstruktion, men det er kun det forestillede normsæt som antages at eksistere som en tankekonstruktion, da det personlige normsæt formodes at blive dannet på baggrund af en forskellig sammensætning af kapitaler. At man indenfor The Social Norms Approach vælger at fokusere på det forestillede normsæt hænger sammen med, at man har en antagelse om at dette normsæt lettere lader sig ændre (Perkins & Berkowich 1986), hvilket gør dette normsæt særlig relevant at arbejde med fra et forebyggelsesperspektiv. At normer indenfor The Social Norms Approach kan betragtes som værende ”flertalsnormer” muliggør at man kvantitativt kan arbejde med normer i en forebyggelseskontekst. De såkaldte ”flertalsnormer” er et empirisk greb, der praktisk skaber afsæt for at konfrontere de studerende med hvad de *tror* og hvordan det *reelt* forholder sig, hvilket vil skabe mulighed for at ændre de unges risikoadfærd i en tilsigtet retning.

Betragtes normer fra et mere indholdsmæssigt perspektiv, så stammer begrebet norm fra det latinske ”norma”, som betyder rettesnor, og normer fungerer både vejledende og grænsesættende (Bech-

Jørgensen 1998). Ved at rette sig efter normerne kan individer stiltidende vide noget om hvor de har hinanden. Normer er således en forudsætning for at individer kan forstå hinanden og leve sig ind i hinandens situation. Normer kan herved forstås som de stabiliserende forudsætninger for de forskelligartede sociale fællesskaber vi som individer indgår i (ibid.). Ifølge psykologen Katzenelson, der har udgivet den socialpsykologiske grundbog "Homo socius" (1994), skal der skelnes mellem to betydninger af begrebet norm – henholdsvis en stærk og en svag (Katzenelson 1994). I den svage betydning kan normer defineres som normalitet, mens normer i den stærke betydning kan defineres som normativitet. Normer i betydningen normalitet kan forstås som det personer normalt foretager sig i normale situationer og som et værktøj til at forvente og foregribe typiske situationer. På baggrund af denne forståelse opstår normer når individets forventninger optræder rimelig ensartet i bestemte typer af situationer og besidder en vis varighed og stabilitet (ibid., Festinger m.fl. 1950). Normer i betydningen normalitet må således formå at have en konformerende effekt på individerne for at kvalificere sig som en norm. Vender vi os mod normer som normativitet, så indebærer denne forståelse, at normen både forventer og foregriber, men også foreskriver. Det betyder, at den normative norm fastsætter bestemte handlinger som rigtige eller passende i en bestemt situation og dermed udgør den normative norm nogle retningslinjer for hvordan individer *bør* handle (Katzenelson 1994). Normer i betydningen af normativitet medfører at forventningerne bliver mere styrende for den sociale interaktion, idet der også sker en vurdering af individernes handlinger. Det normative er ifølge Katzenelson medvirkende til, at skabe en kerne for den kulturelle identitet og dermed den måde hvorpå et kollektiv definerer sit særpræg og skaber dets grænsemarkeringer udadtil. I hvilket omfang normerne er fælles for befolkningen kan dog variere, men antagelsen er, at nogle normer deles af hele befolkningen, mens andre kun eksisterer indenfor nogle afgrænsede grupper.

Sammenholdes de to betydninger af begrebet norm med vores sociologisering af normforståelsen i The Social Norms Approach, så kan normer anskues som normalitet eller nok nærmere som "forestillet normalitet". Normer som "normalitet" gør det muligt for de studerende at forvente og foregribe hvordan de skal agere, til trods for at disse normer ikke er i overensstemmelse med den reelle adfærd eller de studerendes personlige holdninger. Normer i begrebets stærke betydning, det vil sige som foreskrivende for hvad der er den rigtige handlemåde er ud fra vores opfattelse ikke det primære i The Social Norms Approach. Dog kan man argumentere for at normer som normativitet

indirekte er til stede, idet de studerende kan føle et socialt pres mod at handle på en bestemt måde for ikke at føle sig udenfor fællesskabet. Det vil sige at en bestemt (forestillet) handlemåde antages at være "den rigtige" for at blive accepteret og inddraget, hvorfor man som individ vil forsøge at handle derefter. Denne forståelse præsenteres også i artiklen "Exposing Pluralistic Ignorance to Reduce Alcohol Use Among College Students" (Schroeder & Prentice 1998), hvor det fremgår at "*Social norms derive much of their prescriptive power from the perception that they have universal support*" (Schroeder & Prentice 1998:2154). Her udtrykkes det, at sociale normer er normgivende i kraft af, at disse opfattes som universelle. Det betyder at individer føler et imaginært socialt pres på at følge de sociale normer som alle antages at bakke op om. I deres analyse definerer forfatterne de unges "drikkennorm" som en norm knyttet til hvad individerne anser som det rigtige at gøre (injunctive norm) snarere end hvad de egentligt gør (deskriptive norm). Det betyder, at "*The drinking norms that drive pluralistic ignorance are defined by that college students think is appropriate and good behavior, rather than what they think is common behavior*" (Schroeder & Prentice 1998:2155). Citatet kan ud fra vores optik siges at være et udtryk for den stærke betydning af normen, som introduceret af Katzenelson, det vil sige som noget der foreskriver hvordan individer skal agere.

Schroeder & Prentice omtaler ligesom Perkins "the average student", men deres fokus er rettet mod, at de studerendes handlemåder guides af nogle forskrifter der opfattes som havende universel opbakning og ikke kun fordi det er det mest almindelige at gøre. Det er det dog vigtigt at holde sig for øje at forskrifterne for de studerendes drikkepraksis også her viser sig at være fejlagtige, men at de opfattes som universelle. Forebyggelse af de studerendes risikoadfærd peger derfor i en bestemt retning. Ved at dokumentere at drikkennormen ikke er universel reduceres presset i forhold til den opfattede sociale norm og giver dermed mulighed for adfærdsændringer.

På baggrund af ovenstående diskussion synes det nærliggende ud fra en sociologisk optik, at diskutere hvilke udfordringer der kan være ved at arbejde med normer som normalitet? At The Social Norms Approach primært arbejder med forestillede normer ud fra en empirisk optik og som en tankekonstruktion kan ud fra vores optik være problematisk. Dette skyldes at de normer det enkelte individ retter sig imod kan antages at være påvirket af andre faktorer som ikke har relation til flertallet. Ud fra denne tankegang er "flertalsnormen" muligvis ikke den handlingsstandard alle grupper af unge orienterer sig mod. En illustration på denne kan være at nogle gruppers normer står i

opposition til de mere generelle samfundsnormer og derfor vil disse grupper højst sandsynligt ikke rette sig mod flertallets normer (Baker 2005). Herudover kan en hypotese være at forestillede normer *ikke* dannes i en demokratisk proces, men måske nærmere dikteres af en mindre gruppe. I denne forbindelse synes det endnu en gang relevant at fremhæve Bourdieu, men her tages afsæt i habitusbegrebet. Habitusbegrebet bruges af Bourdieu til at mediere mellem sociale strukturer og praktisk handling. Habitus er legemliggørelsen af tidligere omtalte kapitalformer, og Bourdieu forstår begrebet ud fra de systemer af dispositioner, som inkorporeres gennem socialisering. Disse dispositioner af normer og værdier bestemmer, hvordan vi handler, tænker og opfatter i sociale sammenhænge. Ifølge Bourdieu er der således en tæt sammenhæng mellem en persons habitus og sammensætningen af kapitalformer, hvilket betyder at vores kulturelle kapital kommer til udtryk i vores praksis qua vores habitus (Järvinen 2007). Inddragelse af Bourdieus habitusbegreb medvirker til at belyse, hvordan normer dannes og at normer ikke udelukkende kan forstås som det flertallet retter sig imod. Normer kan ud fra Bourdieus optik nærmere forstås som værende funderet i individets habitus og dermed ikke så påvirkelig som den normforståelse der plæderes for i The Social Norms Approach. Et andet kritisk blik på The Social Norms Approach, fra et bourdieusk perspektiv, kan ses med afsæt i artiklen ”Unge, alkohol og social klasse – mainstream og modkultur” (Kolind 2010). I artiklen stilles spørgsmålstejn ved, om forebyggelse formår at ”ramme” alle unge i lige høj grad, eller om der i stedet er tale om forebyggelse for nogle grupper? Anskues The Social Norms Approach ud fra dette perspektiv er der tale om en forebyggelsesstrategi, der givetvis overser at unges risikoadfærd er tæt forbundet med de meningstilskrivelser der finder sted i de forskellige sociale grupperinger den unge indgår og handler i. Unge fra forskellige grupper kan udmærket drikke samme mængde alkohol, men for at forstå risikoadfærdens konkrete betydning er det nødvendigt at kortlægge den måde forskellige sociale grupperinger udfolder deres risikoadfærd på, og hvilken betydning denne tillægges (Kolind 2010). Til trods for, at ”det sociale” er omdrejningspunktet i The Social Norms Approach, så fokuseres der ikke på det perspektiv vi har fremsat med afsæt i Bourdieus teoriapparat, hvilket ud fra en sociologisk optik kan synes tankevækkende. Da vi specialet ikke har fokus på at afdække den bourdieuske ”dimension” vil denne således udelukkende fungere som et teoretisk afsæt til at diskutere undersøgelsens resultater.

Måden man indenfor The Social Norms Approach forsøger at påvirke de unges normer og herigennem deres risikoadfærd sker rent praktisk ved at benytte en af de tre forskellige forebyggelsesteknikker som vi har valgt at præsentere i det kommende afsnit.

3.4 De tre forebyggelsesteknikker

Indenfor The Social Norms Approach er der udviklet tre typer af forebyggelsesteknikker, der betegnes som: ”Social Norms Marketing Campaigns”, ”Targeted Small Group Norms Interventions” og ”Individualized Social Norms Interventions” (Berkowitz 2005). Disse tre forebyggelsesteknikker bygger hver især på forskellige metoder til at korrigere de misforståede opfattelser der er til stede blandt unge eller den målgruppe der er i fokus. Den teknik der benyttes indenfor Social Norms Marketing Campaigns er blandt andet reklamespots i radio og tv samt flyers og plakater. Det centrale ved denne teknik er, at majoritetsadfærden fremhæves. Teknikken der benyttes har til formål at ramme bredt og herved påvirke så mange individer som muligt, uden at tage hensyn til den enkeltes faktiske risikoadfærd. Targeted Small Group Norms Interventions retter sig imod mindre grupper som er i et formativt stadie i forhold til risikoadfærd. Antagelsen i denne forebyggelsesteknik er, at de unge endnu ikke har en fast funderet forestilling om andres risikoadfærd eller har en etableret risikoadfærd eksempelvis i forhold til alkohol. Det betyder at denne gruppe kan influeres mest muligt i en tilsigtet retning (Schroeder & Prentice 1998). Selve forebyggelsesteknikken tager ofte afsæt i gruppearbejde, undervisning samt brug af interaktive medier, men kan også kombineres med elementer fra ’Social Norms Marketing Campaigns’. Med hensyn til Individualized Social Norms Interventions, så retter denne sig imod høj risikogrupper som har en misbrugslignede adfærd. Denne interventionsform kan indgå som en del af et individuelt rådgivningsforløb og kan medvirke til at skabe kognitive forandringer hos den enkelte. Dette skyldes at individer med en misbrugslignede adfærd ofte benytter deres misforståede opfattelser til at retfærdiggøre deres egen risikoadfærd (Berkowitz 2005).

Den forebyggelsesteknik interventionen - kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” i Esbjerg by læner sig op ad er Targeted Small Group Norms Interventions. Kursusdagen gennemføres på 8. klassetrin hvor forventningen er, at risikoadfærden fortsat befinder sig på et formativt stadie. En mere udførlig introduktion til intervention og den organisatoriske ramme denne finder sted i vil blive præsenteret i afsnit 4.

På de efterfølgende sider vil der være fem oversigtstabeller, der præsenterer studier der har benyttet sig af det eksperimentelle design til at undersøge forebyggelsesteknikkerne Social Norms Marketing Campaigns og Targeted Small Group Norms Interventions. Grunden til at vi har valgt at inddrage disse studier skyldes, at en del af de undersøgelser som også er blevet foretaget indenfor The Social Norms Approach er tværsnitsundersøgelser. Da tværsnitsundersøgelser ikke benytter sig af en kontrolgruppe er det vanskeligt at afgøre om de effekter, der fremkommer i forsøgsgruppen udelukkende kan skyldes interventionen. Eksperimentelle studier kan derfor være med til at underbygge eller stå i modstrid til de resultater, der er fremkommet i tværsnitsundersøgelserne.

Tabel 3: Social Norms Marketing Campaign - Perceptions, Norms, and Tobacco Use of College Residence Hall Freshmen

Præsentation af et studie med en forsøgs- og kontrolgruppe	
Forfattere	Linda C. Hancock & Neil W. Henry 2003
Formål	Undersøge effekten af en 'campuswide' Social Norms Marketing (SNM) campaign hos førsteårs studerende i forhold til tobaksopfattelser og rygning
Intervention	SNM kampagne vedrørende "True Facts of Modern Life" i forhold til rygning. Igangsat i første skoleuge i efteråret 1999 på Virginia Commonwealth University (VCU). Interventionsperioden var 10 uger
Design	Før-testen fandt sted i orienteringsugen op til skolestart og eftertesten blev gennemført 10 uger efter. Forsøgsgruppen var førsteårsstuderende ved VCU mens kontrolgruppen var et lignende stort, offentlige universitet i samme geografiske region Forsøgsgruppen bestod af 371 respondenter, mens kontrolgruppen bestod af 163 respondenter (N=534)
Metoder	Et multiple-choice spørgeskema i papirform
Effekter	10 procentpoint fald i den gennemsnitlige tobaksopfattelse hos forsøgsgruppen og med en lille opadgående ændring i kontrolgruppen "Smoking behavior" målt på tre parametre (antal dage man indenfor de sidste 30 dage har røget cigaretter, antal cigaretter røget på en "almindelig" dag og antal cigaretter røget om måneden) viste en forholdsvis stabil "smoking behavior" hos forsøgsgruppen, men denne blev forøget kraftigt i kontrolgruppen. Studiet viste ikke et fald i "smoking behavior" hos forsøgsgruppen

Tabel 4: Social Norms Marketing Campaign - Most of Us Are Tobacco Free: An Eight Month Social Norms Campaign Reducing Youth Initiations of Smoking in Montana

Præsentation af et studie med en forsøgs- og kontrolgruppe	
Forfattere	J. Linkenbach & H.W. Perkins 2003
Formål	Forhindre målgruppen (unge mellem 12-17 år) på Montana i at begynde at ryge/prøve at ryge, korrigere deres misforståede opfattelser i forhold til rygning og undersøge målgruppens kendskab til den igangsætte kampagne
Intervention	8 måneders SNM kampagne med slogannet MOST of Us Are Tobacco Free fra 2000-2001. De benyttede kanaler til budskabet var radio og tv, flyvers og gadgets til skoler i forsøgsområdet. Derudover kom 1. måneds spots i biografen og plakatoophæng 4 steder.
Design	Kvasi-eksperimentelt. Forsøgsgruppen bestod af 7 "counties" i Montana og kontrolgruppen af de resterende 49 "counties". Før-testen blev gennemført i juli og august 2002 og forsøgsgruppen bestod af 409 respondenter og kontrolgruppen af 419 respondenter. I eftertesten som blev gennemført i juli 2011 indgik 303 respondenter (74 % fra før-testen) i forsøgsgruppen og 338 respondenter (81 % fra før-testen) i kontrolgruppen
Metoder	Strukturerede telefoninterviews
Effekter	Forsøgsgruppen kunne i statistisk større omfang huske alle typer af SNM kampagner end kontrolgruppen. Forsøgsgruppen havde signifikant mindsket deres opfattelser i forhold til kontrolgruppen på alle fire opfattelsesparametre i forhold til andre unges erfaring med rygning. Forsøgsgruppen (N=229) viste en signifikant lavere andel som havde prøvet at ryge for første gang (10 %) i modsætning til kontrolgruppen (17 %) (N=258)

Tabel 5: Social Norms Marketing Campaign - A Multisite Randomized Trial of Social Norms Marketing Campaigns to Reduce College Student Drinking

Præsentation af et studie med en forsøgs- og kontrolgruppe	
Forfattere	William DeJong et al. 2006
Formål	Afgøre effekten af en SNM kampagne i forhold til at korrigere de studerendes misforståede opfattelser og nedsætte deres alkoholforbrug
Intervention	SNM kampagnen blev gennemført fra efteråret 2000 til foråret 2003. Alle SNM kampagner var markeret med et logo ("Just the Facts"), selve budskabet samt en kort beskrivelse af undersøgelsen og definitionen på "en drink". Kampagnen blev gennemført via plakater, reklamer i aviser, emails og præsentationer mv.
Design	Randomiseret kontrolleret eksperiment foretaget blandt 18 videregående uddannelsesinstitutioner der forhånd var blevet matchet to og to på baggrund af demografiske, geografiske og typen på uddannelsesinstitutionen. Både forsøgs- og kontrolgruppen bestod af 9 uddannelsesinstitutioner. Før-testen blev gennemført i foråret 2010 med en svarprocent på 52,2 % i forsøgsgruppen og 53,9 % i kontrolgruppen. Efter testen blev gennemført i efteråret 2003 med en svarprocent på 58,8 % for forsøgsgruppen og 58,5 % for kontrolgruppen. I analysen blev der kontrolleret for demografiske faktorer
Metoder	Spørgeskema i papirform
Effekter	I forsøgsgruppen skete der en lille stigning i forhold til opfattelser af "drikkenormen" blandt de studerende, selvrapporteret alkoholindtagelse og alkoholrelaterede konsekvenser, mens der var sket en signifikant stigning hos kontrolgruppen på de samme parametre. Kontrolleret for effekt "mellem uddannelsesinstitutioner" viste en hierarkisk lineær regressionsmodel, at forsøgsgruppen havde relativt lavere opfattelser af andre studerendes alkoholforbrug ($p=0,56$) ligesom at denne gruppe have et relativt lavere alkoholforbrug ($p=0,009$).

Tabel 6: Targeted Small Group Norms Intervention - Group-Based Motivational Interviewing for Alcohol Use Among College Students: An Exploratory Study

Præsentation af et studie med en forsøgs- og kontrolgruppe	
Forfattere	Michael et al. 2006
Formål	At reducere alkoholforbruget og mindske de sociale overdrivelser blandt ”freshmen” studerende i 3 psykologiklasser på et amerikansk universitet.
Intervention	50 minutters gruppebaseret diskussion om misforståede opfattelser og det reelle niveau af risikoadfærd (Motivational Interviewing) N=91
Design	Randomiseret kontrolleret eksperiment
Metoder	Spørgeskema i papirform
Effekter	Nogen effekt -reducering af selvrapporteret alkoholindtag og episoder med ”intoxication”

Tabel 7: Targeted Small Group Norms Intervention - An Analysis of the Effects of a Program to Reduce Heavy Drinking

Præsentation af et studie med en forsøgs- og kontrolgruppe	
Forfattere	Peeler et al. 2000
Formål	Mindske de sociale overdrivelser og herigennem alkoholindtaget blandt ”freshmen” studerende på Washington State University
Intervention	Et 45 minutters intensivt og interaktivt program, hvor der fokuseres på at korrigere de sociale overdrivelser. N=213, kontrolgruppen= 117 og forsøgsgruppen=213
Design	Randomiseret kontrolleret eksperiment
Metoder	Spørgeskema i papirform (Student Life and Health Behaviors Survey)
Effekter	Signifikant reduktion i de sociale overdrivelser og rapporteret omfang af alkohol som blev konsumeret ved én anledning hos forsøgsgruppen.

Ovenstående præsentation af udvalgte eksperimentelle studier indenfor The Social Norms Approach peger således på de samme tendenser som forskellige tværsnitsundersøgelser (Perkins 2003). Undersøgelserne viser, at forebyggelsesstrategien på tværs af forebyggelsesteknikkerne i et vist omfang formår at ændre elevernes misforståede opfattelser og risikoadfærd. Som det også fremgår af ovenstående studier, så har The Social Norms Approach primært fokuseret på at undersøge studerendes risikoadfærd i forhold til alkohol og rygning. Til trods for de overvejende positive resultater indenfor The Social Norms Approach, så har forebyggelsesteknikken Social Norms Marketing og hermed indirekte af The Social Norms Approach også været sat under kritisk lup af Henry Wechsler fra Harvard Universitet i 2003.

På baggrund af sit studie "Perception and Reality: A National Evaluation of Social Norms Marketing Intervention to Reduce College Student' Heavy Alcohol Use" (Wechsler et al. 2003) argumenterer Wechsler for, at Social Norms Marketings programmer ikke medfører et reduceret alkoholindtag hos studerende på colleges og universiteter hvor disse er indført. Studiet benytter sig af tværsnitsdesign, der er baseret på studerendes besvarelser i Harvard School of Public Health Alcohol Study (CAS) i 1997, 1999 og 2001. I alt indgik 118, 4-årige colleges, i undersøgelsen, hvoraf 57 colleges havde implementeret Social Norms Marketing programmer, mens 61 colleges ikke havde. Inddelingen af undervisningsinstitutionerne i forhold til om de havde et Social Norms Marketing program eller ej skete både gennem et telefonisk "administrator survey", hvor der spurgt ind til om den pågældende uddannelsesinstitution *"ever conducted a 'social norms' campaign to decrease alcohol use and related problems on campus"* (Wechsler et al. 2003:487) og et indeks vedrørende de studerendes eksponering baseret på Social Norms Marketing programmer. Studiet viste gennem flere logistiske regressionsanalyser, hvor der blev kontrolleret for køn, alder, etnicitet og svarprocent. Studiet viste, at der ikke sås nogen reducere i de studerendes alkoholindtag på baggrund opsatte indikatorer, men derimod at de studerendes alkoholforbrug steg på to indikatorer¹⁵. Yderligere påpegede studiet også, at der ikke var noget statistisk signifikant mønster når det drejede sig om fald eller stigning i de studerende alkoholindtag uanset om uddannelsesinstitutionerne havde et Social Norms Marketing program eller ej.

Wechsler konkluderede på baggrund af sit studie, at der ikke var noget som tydede på, at Social Norms Marketing programmer som de var udført på daværende tidspunkt var en løsning på uddannelsesinstitutionernes problemer med et risikabelt alkoholindtag blandt de studerende. Derudover diskuterede Wechsler om den teori, som lå til grund for The Social Norms Approach, også vil gøre sig gældende på uddannelsesinstitutioner med en heterogen population af studerende, hvor det ifølge Wechsler kan være svært at tale om en "typical student" eller nogen "common single norm". Wechsler's kritik af The Social Norms Approach og mere direkte Social Norms Marketing programmer har dog også fået megen kritik fra blandt andet inderkredsen omkring The Social Norms Approach. Kritikken går blandt andet på at "administrator survey" og spørgsmål til studerende ikke kunne afgøre om der var tale om et Social Norms Marketing program eller ej eller kvaliteten af

¹⁵ For eksempel om den studerende har drukket indenfor den sidste måned og sidste år med videre

programmet (The Report on Social Norms 2003). Wechsler pointerer dog også selv i studiet at hans undersøgelse ikke tager højde for hvor gode de implementerede forebyggelsesprogrammer er, men mener dog at studiet demonstrerer i hvilket omfang disse typer programmer benyttes. Wechslers kritik med hensyn til "common norms" og en "typical student" kan have sin berettigelse, hvilket vi også har åbnet op for i afsnit 3.3, mens vi også mener at kritikken med hensyn til dataindsamlingen for Wechslers studie har sin berettigelse. Ovenstående afsnit har præsenteret de forebyggelsesteknikker der omkranser den praktiske tilgang indenfor The Social Norms Approach og yderligere præsenteret den begrænsede kritik der har været rettet mod forebyggelsesteknikken Social Norms Marketing Campaigns.

Idet The Social Norms Approach er udformet i en amerikansk kontekst synes det relevant at diskutere hvilke implementeringsudfordringer der kan være ved at overføre denne forebyggelsesstrategi til en dansk kontekst.

3.5 Implementeringsudfordringer

Som tidligere nævnt er The Social Norms Approach udviklet i USA og man må derfor forvente nogle implementeringsudfordringer når forebyggelsesstrategien overføres til en dansk kontekst. De mest iøjnefaldende forskelle mellem Danmark og USA må formodes at være de strukturelle rammer, skolestrukturen samt de studerendes bosættelsesform. Forskelle i de strukturelle rammer henviser til køb og tilgængelighed af alkohol, tobak og euforiserende stoffer, ligesom at skolestrukturen er bygget anderledes op. Derudover er adgangen til uddannelse i USA ikke i alle tilfælde gratis som i Danmark. Bosættelsesformen henviser til de at man i USA har tradition for at de studerende bor på "campus", hvilket ikke i samme omfang gør sig gældende i Danmark. Det betyder, at når The Social Norms Approach overføres til en dansk kontekst, så vil disse forskelle sandsynligvis komme til udtryk og få en betydning for replikationsmulighederne. En anden implementeringsudfordring knytter sig til forskelle i landenes alkohol- og beruselseskultur, som muligvis også kan influere på forebyggelsesstrategiens anvendelighed og effekter. Nogle af de mere praktiske implementeringsudfordringer ved forebyggelsesstrategien er, at The Social Norms Approach tager tid at sætte sig ind i og forstå. Derudover må det forventes at ikke alle forebyggelsespraktikere er "trænet" i at udføre og fortolke kvantitative undersøgelser, ligesom at formidling er en væsentlig del af forebyggelsesstrategien. Ved at forebyggelsesstrategien eksponerer de unges reelle risikoadfærd,

kan der også på uddannelsesinstitutionen være et ønske om at nedtone eksponeringen, såfremt mængden af risikoadfærd blandt de studerende opfattes som mere afvigende i sammenligning med andre uddannelsesinstitutioner.

En anden praktisk implementeringsudfordring kan forstås med afsæt i artiklen: ”Hvordan man taler om det sociale: flertalsmisforståelser og gruppepres i klasselokalet”¹⁶ (Rod 2010), som peger på flere problematikker som kan gøre sig gældende i forbindelse med det praktiske forebyggelsesarbejde. Forebyggelsespraktikerne skal være opmærksomme på, at sprogbrugen omkring begrebet misforståede opfattelser kan virke hæmmende for de unge. Hæmmende i den forstand at sprogbruget kan betyde at de unge ikke får mulighed for at reflektere over sammenhængen mellem deres (risiko)adfærd og de fællesskaber de indgår i (Rod 2010). En anden problematik baserer sig på, at selvom majoritetsadfærden ønskes fremhævet, så kan dette være vanskeligt at praktisere, da det ofte er de elever, der har erfaringer med risikoadfærd som kommer til orde i plenum (ibid.). Yderligere peger artiklen også på, at man ikke altid kan være sikker på at eleverne har *overdrevne* misforståede opfattelser, men måske nærmere har *underdrevne* opfattelser af andre. Dette vil naturligvis være problematisk, når man ønsker at gøre eleverne opmærksomme på deres *overdrevne* opfattelser om andre (Rod 2010). Denne problemstilling ligger op til en diskussion om hvorvidt forebyggelsesstrategien The Social Norms Approach muligvis kan medføre nogle utilsigtede konsekvenser, hvilket også er et perspektiv som Ringstedforsøget peger på. Derudover er det nærliggende at forestille sig, at selvom man arbejder med The Social Norms Approach, så vil de unge kunne drage den konklusion, at når der gøres *så* meget for at få dem til at tage afstand fra denne type adfærd, så må det skyldes at rigtig *mange* involverer sig i en sådan. Ved at fokusere på risikoadfærd, kan forebyggelsesområdet således selv medvirke til, at bidrage til de overdrevne forestillinger om problemets størrelse (Rod 2010, Balvig m.fl. 2005).

I forhold til implementeringsproblematikken skal det også bemærkes, at omdrejningspunktet primært har været alkohol i størstedelen af de undersøgelser som er baseret på The Social Norms Approach. Det betyder at overføres forebyggelsesstrategien til andre typer af risikoadfærd, så er det usikkert i hvilket omfang de samme overdrevne opfattelser vil gøre sig gældende i dansk kontekst og derned

¹⁶ Artiklen udgør et kapitel i bogen ”Unge, rusmidler og sociale netværk” (Pedersen og Kolind 2010) og bygger på etnografisk feltarbejde blandt personer, der arbejder med forebyggelse af unges brug af alkohol og andre rusmidler (Rod 2010)

kunne få betydning for de unges risikoadfærd. En anden forestilling kunne også være at der kan være tale om tabuiseringsprocesser, der både kan relatere sig til, at individet vil rapportere færre hændelser om en given risikoadfærd eller at individet ikke er bevidst om omfanget af en bestemt type risikoadfærd. At Ringstedforsøget har kunnet dokumentere tilsigtede effekter på andre områder end alkohol peger dog i retning af at denne forebyggelsesstrategi også kan overføres til at typer af risikoadfærd. Det bliver derfor interessant med indeværende speciale at undersøge om samme tendenser som Ringstedforsøget har dokumenteret på andre typer af risikoadfærd også vil fremkomme i dette interventionsstudie.

En mere overordnet kritik i forlængelse af vores bearbejdning af The Social Norms Approach, baserer sig på det ydre pres som kan opstå på de korrigerede misforståede opfattelser. Med dette menes, at selvom individet og klassekammeraterne har været udsat for en intervention, så vil individet fortsat kunne opleve, at familien, andre venner med videre fortsat vil være bærere af misforståede opfattelser og derfor vil kunne påvirke individet i en ikke tilsigtet retning. Som tidligere beskrevet i problemfeltet (jævnfør afsnittene 2.1 til 2.1.4), så har forskellige sociale baggrundsvariable betydning for forskellige typer af risikoadfærd. Derfor er det også ud fra vores optik bemærkelsesværdigt, at der ikke umiddelbart rettes større fokus på de sociale baggrundsvariable i forhold til at undersøge effekterne af The Social Norms Approach. Idet vi fortsat mener at de sociale baggrundsvariable som køn, alder, etnicitet og socioøkonomisk status kan have betydning for de mulige effekter af interventionen, så ønsker vi at inddrage disse variable i specialets analyse. Ligeledes inddrages de sociale baggrundsvariable fordi variablene er kernesociologiske elementer som ofte viser sig at have en medierende betydning for de sammenhænge der undersøges.

Sammenfattende har teoriafsnittet præsenteret The Social Norms Approach fra et empirisk, teoretisk og kritisk vinkel, hvilket guider specialet frem til at præsentere netop den intervention som specialet har sat sig for at undersøge og som indirekte er inspireret af The Social Norms Approach.

4.0 Hvorfor Esbjerg?

Omdrejningspunktet i specialet er at undersøge om interventionen - kursusdagen Vi tror vs. Vi ved - i Esbjerg by kan mindske elevernes forestillinger om andre unge og elevernes reelle risikoadfærd. Inden specialets design og metodiske overvejelser præsenteres i afsnit 5 og 6, så vil afsnittet her være

en gennemgang af de organisatoriske rammer der omkredser interventionen samt en beskrivelse af interventionens praktiske forløb. At vi overhovedet har fået kendskab til kursudagen Vi tror vs. Vi ved hænger sammen med en praktikperiode hos det Kriminalpræventive Sekretariat hos Syd- og Sønderjyllands politi. En af samarbejdspartnerne i Det Kriminalpræventive Sekretariat er SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune og det er denne kommunale enhed som er initiativtager kursudagen. I SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune har man været interesserede i at få kursudagen Vi tror vs. Vi ved evalueret og at arbejde i en mere evidensbaseret retning. I forlængelse heraf har vi indgået en samarbejdsaftale med SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune om at gennemføre et interventionsstudie med kursudagen som omdrejningspunktet og dermed få mulighed for at undersøge interventionens mulige effekter ud fra en kvantitativ optik. I forbindelse med udarbejdelsen af specialet gennemførte vi i opstartsfasen et interview med lederen af SSP & Forebyggelse, Steen Bach samt SSP-konsulenten Charlotte Pødenphant. Formålet med interviewet var at få kendskab til udviklingen af kursudagen fra det tidligere hed ”Samtale i stedet for vold” til det nuværende Vi tror vs. Vi ved og hvilke overvejelser de havde gjort sig i forbindelse med udformningen af denne nye kursudag.

Kursudagen Vi tror vs. Vi ved har været tilbudt alle 8. klasser i Esbjerg by siden 2010 og er en videreudvikling af det kriminalpræventive tilbud ”Samtale i stedet for vold” (SIV) som har eksisteret siden 1992 (Hjemmeside 14, Nielsen 2009). Udarbejdelsen af kursudagen har hovedsageligt fundet sted på baggrund af rapporten: ”Kriminalpræventiv kortlægning Syd- og Sønderjylland” (Nielsen 2009) om de kriminalpræventive forebyggelsesindsatser som varetages indenfor SSP-regi. I rapporten peges der nemlig på at de kursustilbud som både udbydes af SSP-enhederne og politiet i Syd- og Sønderjylland, herunder Samtale i stedet for vold, hovedsageligt har fokus på oplysnings- og skræmmekampagner, hvilket forskningslitteraturen, som tidligere nævnt, ikke indikerer at have nogen effekt på de unges risikoadfærd. At SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune har valgt at lytte til den kritik der har været af Samtale i stedet for vold ligger i tråd med, at man i kommunalt regi i stigende grad forsøger at arbejde i en evidensbaseret retning (Højgaard m.fl. 2009).

Ud fra vores optik må det primære mål med kursudagen være at korrigere elevernes forestillinger af hinanden, for herigennem at give mulighed for at mindske/ændre de unges risikoadfærd i en mere tilsigtet retning. Dette mener vi hænger sammen med at SSP & Forebyggelse har en forebyggende

funktion, hvilket alt andet lige gerne skulle medvirke til at forebygge de unges risikoadfærd. Under interviewet fik vi imidlertid indtryk af, at målet med kursusdagen, for SSP & Forebyggelses vedkommende, nærmere handlede om at kunne give lærerne nogle redskaber til at tale om svære emner med eleverne og samtidig få eleverne til at forholde sig mere kritisk til hinanden og det de ser og hører i medierne. Ud fra denne ”målopfattelse” ville et andet design, set ud fra vores perspektiv, bedre formå at indfri SSP & Forebyggelses mål med kursusdagen end hvad tilfældet er i indeværende undersøgelse. At vi har valgt at foretage en kvantitativ undersøgelse, der ønsker at se på effekterne af kursusdagen i forhold til elevernes opfattelser og adfærd, skal ses i lyset af at kursusdagen er inspireret af The Social Norm Approach, der argumenterer for at unges risikoadfærd kan mindskes ved at korrigere de unges misforståede opfattelser af andre unge, og i forlængelse heraf mener vi det er oplagt at undersøge netop disse parametre, og ikke studere lærernes udbytte af kursusdagen. Derudover studeres kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” også på baggrund af et ønske om at være vidensopbyggende i forhold til det forebyggende arbejde i en dansk kontekst. Undersøgelsen giver yderligere mulighed for at sammenholde indeværende resultater med resultaterne fra Ringstedforsøget.

At kursusdagen ”Vi Tror vs. Vi Ved” først tilbydes i 8. klasse kan ses som en udfordring i det videnskabelige undersøgelser peger på, at en tidlig forebyggende indsats har den største effekt (Vincent 2004, Farrington & Welsh 2002, Sherman et al. 1997). At kursusdagen ”Vi tror vs. Vi Ved” tilbydes 8. klasserne i Esbjerg by hænger blandt andet sammen med at der er tradition for et forebyggelsestilbud på dette klassetrin og som tidligere har været ”Samtale i stedet for vold”. Derudover pegede lederen af SSP & Forebyggelse på, at eleverne efter hans opfattelse, ikke står overfor de samme problemstillinger og frustrationer i 5.klasse som i 8. klasse, hvorfor en tidlig indsats med fokus på risikoadfærd på et tidligt klassetrin muligvis kan påvirke eleverne i en ikke tilsigtet retning. På baggrund af ovenstående argument giver det således god mening at tilbyde kursusdagen ”Vi tror vs. Ved” på 8. klassetrin hvor kendskab og deltagelse i risikoadfærd formodes at være sin opstartsfasen I lyset af de argumenter som er præsenteret ovenfor, bliver det interessant at undersøge om kursusdagen på netop 8. klassetrin faktisk har en effekt på elevernes opfattelser og risikoadfærd.

4.1 Den organisatoriske ramme og de tre forebyggelsesniveauer

Betegnelsen SSP står for Skole, Socialforvaltning og Politi og er et tværfagligt samarbejde der har eksisteret i mere end 30 år (Hjemmeside 15). Selve SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune er oprettet i forbindelse med kommunalreformen d. 1. januar 2007 og er den primære kommunale aktør, der varetager det misbrugs- og kriminalitetsforebyggende arbejde blandt unge i Esbjerg Kommune. Indtil kommunalreformen lå den kriminalitetsforebyggende indsats henholdsvis i kommunerne og hos politiet, mens den misbrugsforebyggende indsats var placeret i amtsligt regi. SSP & Forebyggelse i Esbjerg samarbejder med flere forskellige aktører herunder Syd- og Sønderjyllands Politi i Esbjerg samt repræsentanter fra en række forvaltninger i Esbjerg Kommune for eksempel Borger & Arbejdsmarked, Børn & Kultur Sundhed & Omsorg samt Teknik & Miljø. SSP & Forebyggelse er placeret under forvaltningen Børn & Kultur i Esbjerg kommune (Hjemmeside 16).

SSP & Forebyggelse beskriver deres mål som at *”sikre og styrke en fortsat udvikling af en systematisk og målrettet indsats indenfor det misbrugs- og kriminalitetsforebyggende felt”* samt at *”opretholde ”et formaliseret tværfagligt samarbejde omkring den sekundære forebyggelse, hvor skaden endnu ikke er sket – eller er begrænset”* (Hjemmeside 17). Arbejdet med at nå disse mål sker blandt andet gennem (1) varetagelse, koordinering og udvikling af oplysnings- og forebyggelsesindsatsen i forhold til kriminalitet og misbrug blandt børn og unge og deres forældre i Esbjerg Kommune, (2) tværfagligt samarbejde i SSP-regi (3) rådgivning, vejledning og vidensformidling i forhold til kriminalitet og misbrug blandt børn og unge og (4) opsøgende arbejde på gadeplan (Hjemmeside 18). Den målgruppe som SSP & Forebyggelse primært beskæftiger sig med er de 13 til 18-årige, hvilket ligger i tråd med at kursustilbuddet ”Vi tror vs. Vi ved” ligger i 8. klasse. Kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” kan ligeledes siges at ligge i forlængelse af de mål SSP & Forebyggelse har opsat – i forhold til det misbrugs- og kriminalitetsforebyggende arbejde og at dette sker i et samarbejde med forebyggelsessektionen hos Esbjerg politi.

Indenfor det kriminalpræventive og sundhedsfaglige forebyggelsesområde arbejdes der ofte med forebyggelse ud fra tre niveauer. Det primære niveau er karakteriseret ved generelle indsatser rettet mod større grupper i befolkningen, hvor målgruppen ikke/eller i begrænset omfang har påbegyndt nogen former for risikoadfærd. Formålet med indsatserne på dette niveau er fortrinsvist at udskyde,

nedsætte eller forhindre risikoadfærd. Det sekundære niveau har fokus på afgrænsede målgrupper, hvor disse udviser en bekymrende adfærd, for eksempel i forhold til personer der har været på kant med loven. Formålet med indsatserne på det sekundære niveau er at stoppe eller forhindre yderligere risikoadfærd for bestemte grupper i befolkningen. Det tertiære niveau er rettet mod bestemte individer hvor risikoadfærden har taget ”overhånd”. Indsatserne retter sig derfor primært mod at rehabilitere, mindske negative følgevirkninger samt modvirke tilbagefald hos den enkelte person (Iversen 2003). Ud fra vores optik, så kan kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” betragtes som forebyggelse der ligger i spændingsfeltet mellem det primære og sekundære niveau. Det skyldes at eleverne antages at være i opstartsfasen med hensyn til risikoadfærd og at der er tale om en afgrænset målgruppe (8. klasserne i Esbjerg by). At de unges risikoadfærd antages at være i opstartsfasen hænger blandt andet sammen med resultaterne fra flere forskellige undersøgelser af unges risikoadfærd og fælles for disse undersøgelser er, at de unge i alderen 14-15 år i et begrænset omfang deltager i risikoadfærd (Læborg 2009, Gundelach & Järvinen 2006, Balvig m.fl. 2005).

Det efterfølgende afsnit vil indeholde en uddybende præsentation af kursusdagen idet vi ønsker at give læseren et indtryk af kursusdagens forløb og hvilken metodik der benyttes.

4.2 Præsentation og gennemgang af interventionen - kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved”

Kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” er som tidligere nævnt udbudt siden skoleåret 2009/2010. Indholdet i kursusdagen er dog blevet ændret i skoleåret 2011/2012, hvilket skyldes at SSP & Forebyggelse har ønsket at lave en mere systematisk kursusdag med et endnu skarpere fokus på at konfrontere eleverne med deres mulige sociale overdrivelser. Specialets formål er således at undersøge denne nye version af ”Vi tror vs. Vi ved”. Kurset udbydes af SSP & Forebyggelse i samarbejde med Ungdomsskolen, og tilbydes alle 8. klasser i Esbjerg by. Selvom SSP & Forebyggelse arbejder med forebyggelse i hele Esbjerg Kommune, så tilbydes kursusdagen dog kun til elever i Esbjerg by¹⁷, mens tidligere omtalte SIV fortsat tilbydes i andre dele af kommunen.

Kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” sætter fokus på elevernes sociale overdrivelser og mediernes rolle i forbindelse med hermed gennem en forebyggelsesteknik inspireret af Ringstedforsøget og indirekte

¹⁷ I Ribe by tilbydes kursusdagen for første gang i skoleåret 2011/2012

The Social Norms Approach. Selve kursusdagen forløber over seks timer fra klokken 8 til 14 og afholdes i Multihuset Tobakken¹⁸ i Esbjerg.

Kursusdagen er opbygget i to dele. Første del forløber fra klokken 8 til 10 og varetages af en politibetjent fra forebyggelsessektionen i Esbjerg, hvor fokus er på vold, kniv i nattelivet og anmeldelser til politiet. Selve indholdet af disse to timer består først af en præsentation hvor politibetjenten taler med eleverne om hvad de tror om andre unge og hvordan det påvirker dem i deres hverdag. Her er det eleverne der skal på banen og det er deres forestillinger og tanker som er det centrale. Dernæst afspilles en film for eleverne som er lavet specielt til denne kursusdag af Station 2 og herefter spørges eleverne om hvad de mener om filmen og hvad de husker fra den. Efter denne diskussion introduceres ”klikkerne”. Klikkerne er værktøj som gør det muligt for eleverne at angive et svar på en controller (hver elev får udleveret en klikker) på et spørgsmål som bliver stillet i plenum. Elevernes svar er anonymt og bliver samlet af en computer, hvorefter svarene bliver gengivet på en overhead i lokalet. Svarmulighederne bliver givet i plenum og hver elev skal derefter trykke A, B, C og så videre for det svar som de synes passer bedst. Elevernes svar danner rammen for den videre diskussion. Det centrale for dette forløb med klikkerne er at underviseren afslutningsvist samler op på hvert spørgsmål der stilles i forhold til, hvad mener de fleste og hvad mener de færreste af eleverne og hvordan forholder det sig så rent faktisk ud fra undersøgelser foretaget på dette område.

Vold er et af de emner som tages op i denne del af kursusdagen og eleverne stilles et antal spørgsmål der relaterer sig til voldsepisoder. Et eksempel på dette er: ”Hvor mange i din klasse TROR du har været udsat for vold (blevet slået/tævet) indenfor de sidste 12 måneder?” og svarmulighederne er: Ingen, Ca. 1, Ca. 3, Ca. 5, Ca. 10, næsten alle. Samtlige spørgsmål, og svarmuligheder fremgår af bilag 18. Efter eleverne har svaret på hvert af spørgsmålene og de har kommenteret på fordelinger konfronteres de med det faktiske tal på hvert spørgsmål. Svarene på de forskellige spørgsmål i politidelen afdækkes, for nogle af spørgsmålene, først på selve kursusdagen, da disse spørgsmål er baseret på elevernes egne besvarelser.

¹⁸Tobakken er et multihus som består af cafe, kreative værksteder, spillested og med mulighed for at leje lokaler

Næste emne i politidelen handler om anmeldelser til politiet - altså hvad er disse afhængige af og hvordan det kan være at Station2 hævder at volden er steget, når undersøgelser peger på det modsatte? Dette diskuteres med eleverne, og politibetjenten fortæller at Station2 henter deres information fra politiets statistikker som omhandler anmeldelser af vold, mens for eksempel ”Offerundersøgelserne” (Balvig & Kyvsgaard 2011) henter oplysninger fra et repræsentativt udsnit af 16-74-årige i Danmark. I denne type af undersøgelser har respondenterne selv skulle angive om de er blevet udsat for vold eller andre former for kriminalitet. Det centrale ved denne diskussion er at tydeliggøre for eleverne, at der er flere som anmelder vold, selvom undersøgelser viser, at der faktisk er færre der udsættes for vold!

Det sidste emne i politidelen handler om at bære kniv. Her stilles fire forskellige spørgsmål og et af spørgsmålene lyder som følger: ”Hvor mange af dine klassekammerater TROR du har haft en ulovlig kniv med på steder hvor det ikke er tilladt, indenfor de sidste 12 måneder? og svarmuligheder er: Ingen, Ca. 1, Ca. 3, Ca. 5, Ca. 10, næsten alle. Efter hvert spørgsmål diskuteres elevernes svar og hvorfor de tror sådan som de gør. Politidelen afsluttes med en diskussion om hvilken betydning det kan, såfremt eleverne tror at de fleste går rundt med en kniv og derudover samles der op på de vigtigste pointer der er kommet frem i politidelen.

Anden del af kursusdagen varetages af en underviser ansat af SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune. Anden del af kursusdagen varer fra klokken 10 til 14 og fra klokken 10 til 12 arbejdes der med emnerne alkohol, hash og hvordan eleverne kan undgå at sociale overdrivelser opstår. Også her benyttes klikkerne i forhold til emnerne alkohol og hash. Til emnet omkring alkohol knytter der sig fire spørgsmål, hvor et af spørgsmålene lyder som følger: ”Hvor mange i din klasse TROR du har været fulde?” og svarmulighederne er: Ingen, Ca. 1, Ca. 3, Ca. 5, Ca. 10, næsten alle. Efter hvert spørgsmål præsenteres det faktuelle tal for eleverne og svarene diskuteres i plenum. Som det gjorde sig gældende under politidelen så afdækkes svarene, for nogle af spørgsmålene, først på selve kursusdagen, da disse spørgsmål er baseret på elevernes egne besvarelser. Efter disse fire spørgsmål præsenteres eleverne for at 10 procent af unge på deres egen alder (baseret på tal fra Ungeprofilundersøgelsen 2009) har spillet fuld én eller flere gange uden at være det indenfor det sidste år. Herefter tages en diskussion i plenum, hvor underviseren leder diskussionen ud fra følgende spørgsmål: ”Hvorfor tror I at unge finder på at ”lyve sig fulde?”, ”Er det vigtigt at drikke alkohol?”

og ”Hvad betyder alkohol for jer?”. Næste fokusområde i SSP-delen er hash og her stilles fire spørgsmål. Et eksempel på et spørgsmål er: ”Hvor mange af dine klassekammerater TROR du har prøvet at ryge hash?” og svarmulighederne er: Ingen, Ca. 1, Ca. 3, Ca. 5, Ca. 10, næsten alle. Efter hvert spørgsmål præsenteres det faktuelle tal for eleverne på dette spørgsmål og elevernes svar diskuteres i plenum.

Efter gennemgang og diskussion af ovenstående fokusområder forklarer underviseren hvad sociale overdrivelser betyder, altså at mange unge tror, at andre unge drikker mere, ryger mere og er ”vildere² end de selv er. Underviseren forklarer eleverne at flere undersøgelser at kunnet dokumentere at unge er tilbøjelige til at følge disse sociale overdrivelser fordi at unge, ligesom mange andre, gerne vil være ”normale” og ligne deres venner. Efter denne præsentation af sociale overdrivelser går eleverne ud og arbejder i grupper af to omgange. I første runde skal eleverne arbejde med spørgsmålet: ”Hvordan kan det være at sociale overdrivelser opstår?” og i anden runde med spørgsmålet: ”Hvordan kan vi undgå at sociale overdrivelser om andre opstår?”. I hver runde er det tænkt at hver elev først bruge 2 minutter på at skrive sine egne ideer ned, hvorefter gruppen skal bruge 10 minutter til diskussion og skrive alle deres ideer ned som gruppen kan blive enige om. Efter ca. 20 minutter samles grupperne igen i plenum, hvor hver gruppe fremlægger deres ideer. Hele sessionen har til formål at eleverne selv skal komme frem til nogle forklaringer på hvordan sociale overdrivelser opstår. Efter de to runder som følger samme model er der frokost. De resterende to timer fra klokken 12 til 14 er en slags ”buffer”, hvor de enkelte klasser har mulighed for en yderligere diskussion omkring sociale overdrivelser, risikoadfærd og andre emner som klassen måtte ønske at diskutere.

Den samlede kursusdag har til formål, på forskellige områder, at konfrontere eleverne med deres mulige sociale overdrivelser og diskutere disse med eleverne. Derudover giver eleverne deres eget bud på hvordan man/de kan forhindre at sociale overdrivelser opstår og hvordan man som klasse kan hjælpe hinanden med dette. Formålet med kursusdagen er at de deltagende elever får ændret deres sociale overdrivelser og risikoadfærd i sammenligning med elever som ikke har deltaget i kursusdagen.

5.0 Design af et interventionsstudie

I de foregående afsnit har vi forsøgt at tydeliggøre for læseren hvorfor The Social Norms Approach også i en dansk forebyggelseskontekst er relevant at arbejde med, og hvordan man i Esbjerg by har valgt at lade sig inspirere af denne forebyggelsesstrategi. Dette leder frem til at det helt centrale omdrejningspunkt i specialet bliver at undersøge effekterne af kursudagen ”Vi tror vs. Vi ved” i forhold til elevernes sociale overdrivelser og reelle adfærd når det gælder rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer. For at kunne undersøge effekterne af interventionen har vi valgt at benytte os af det kvasi-eksperimentelle design, og afsnittet har derfor til formål at introducere og diskutere valget af undersøgelsesdesign. Muligheden for at undersøge interventionen (kursudagen ”Vi tror vs. Vi ved”) er som tidligere nævnt forbundet med at SSP & Forebyggelse har været interesseret i at få kursudagen evalueret. Det er her væsentligt for os at fremhæve, at vi ser indeværende speciale som en sociologisk undersøgelse, mere end en egentlig evaluering. Dette hænger blandt andet sammen med at undersøgelsen *ikke* har fokus på at undersøge hvorvidt kursudagens effekter opfylder de målsætninger der er opstillet for det forebyggende arbejde i Esbjerg Kommune, men udelukkende er interesseret i at undersøge kursudagens effekter. At specialet i denne kontekst kun har fokus på at undersøge kursudagens effekter knytter sig til et ønske om at være vidensopbyggende i forhold til forebyggelse af unges risikoadfærd.

5.1 Det kvasi-eksperimentelle design

Det kvasi-eksperimentelle design udspringer af det klassiske eksperimentelle design som er kendetegnet ved 1) randomisering af individer til en forsøgs- og kontrolgruppe og 2) før- og efter-test der måler på de afhængige variable for en given intervention (de Vaus 2005, Krogstrup 2011). Det klassiske eksperimentelle design kan illustreres ved nedenstående figur:

Figur 9: Det eksperimentelle design

Fordeling af grupper	Før-test	Intervention (X)	Efter-test
Tilfældig fordeling (Forsøgsgruppe)	Måling af uafhængig variable (Y)	Intervention	Måling af uafhængig variable (Y)
Tilfældig fordeling (kontrolgruppe)	Måling af uafhængig variable (Y)	Intervention	Måling af uafhængig variable (Y)

Kilde: de Vaus 2005: 49

Idet individerne i det klassiske eksperimentelle design er tilfældigt placeret i forsøgs- og kontrolgrupperne er antagelsen, at grupperne vil ligne hinanden på alle væsentlige karakteristika, hvorfor det eneste som adskiller grupperne fra hinanden er interventionen. Udgangspunktet for det eksperimentelle design er, at såfremt der skulle være en effekt vil denne, alt andet lige, være afstedkommet af interventionen (de Vaus 2005). Dette undersøgelsesdesign har altså en særlig interesse i at undersøge effekterne af en intervention, hvilket muliggøres ved at sammenligne eventuelle forskelle i de afhængige variable hos forsøgs- og kontrolgruppen via en før- og efter-test. Ved at benytte dette design har man en formodning om, at kunne undersøge effekterne, idet interventionen er det eneste som skaber potentielle ændringer i de afhængige variable (ibid.). Det som adskiller det kvasi-eksperimentelle design fra det eksperimentelle design er for det første, at randomiseringsprincippet ikke kan opfyldes, hvilket både kan skyldes etiske og/eller praktiske faktorer. De etiske faktorer refererer til, at det indenfor en samfundsvidenskabelig kontekst ikke etisk kan forsvares at en bestemt intervention kun tilbydes en bestemt gruppe, mens de praktiske faktorer refererer til, at det ikke altid er praktisk muligt for de personer der forestår undersøgelsen at bestemme hvem som får tildelt interventionen. For det andet adskiller det kvasi-eksperimentelle

design sig ved, at interventionen ikke nødvendigvis er ”kunstig”, men nærmere sker som en naturlig forandring i forbindelse med eksempelvis en lovændring (Bryman 2004). En måde hvorpå det kvasi-eksperimentelle design kan prøve og imødekomme at randomiseringsprincippet ikke opfyldes, er at benytte en såkaldt matching-metode, hvor grupperne ”parres” ud fra bestemte karakteristika. Ved denne metode *antages* det, at når der kontrolleres for observerbare karakteristika, så er forsøgs- og kontrolgruppen også ens på uobserverbare karakteristika, hvorved der i princippet tages højde for uobserverbare forhold (Munk 2008:61). Denne metode har imidlertid ikke været mulig at benytte i indeværende undersøgelse, da inddelingen i forsøgs- og kontrolgruppen ikke var kendt, da før-testen skulle igangsættes og vi derfor ikke havde mulighed for at matche forsøgsgruppen.

Eksperimentelle design, møder kritik fra forskellige sider og hovedkritikken går på at ”(...) *enkeltelementer i komplekse interventioner ikke kan isoleres på en sådan måde, at det entydigt er muligt at bestemme, hvilke dele af interventionen der fører til hvilke effekter*” (Krogstrup 2011:26) Hvad det præcist er ved en indsats som virker anses således som den største svaghed ved disse typer af design. Denne kritik mener vi, at The Social Norms Approach forsøger at imødekomme ved at være en forebyggelsesstrategi med en klar defineret forståelse af hvad det er, helt præcist, i interventionen der fører til bestemte effekter. Til trods for at The Social Norms Approach forsøger at imødekomme denne kritik, så er det vigtigt at holde sig for øje at der givetvis vil være uobserverbare faktorer der kan påvirke de effekter der fremkommer i forsøgs- og kontrolgruppen, hvilket også et kritikpunkt, der rettes mod eksperimentelle design (Krogstrup 2011). Et argument for at eksperimentelle design stadigvæk kan have deres berettigelse er, at til trods for uobserverbare faktorer, så er det fortsat muligt at undersøge om interventionen resulterer i en større forandring hos forsøgsgruppen end hos kontrolgruppen, hvilket vil indikere at interventionen har en effekt. Uobserverbare faktorer kan således skabe forandringer hos både forsøgs- og kontrolgruppen, men antagelsen er dog at forandringen vil være større hos forsøgsgruppen og dermed kan knyttes til interventionen (de Vaus 2005). Eksperimentelle design kritiseres ligeledes for at have en lav grad af ekstern validitet, hvilket henviser til det ikke er muligt at generalisere resultaterne af interventionen til andre sammenhænge, da interventionen er indlejret i bestemt kontekst (Bryman 2004). Det at vi har valgt at benytte det kvasi-eksperimentelle design skaber således også nogle udfordringer i forhold til vores undersøgelses eksterne validitet. Det er tvivlsomt at specialets specifikke resultater vil kunne

generaliseres, men vi formoder, at såfremt The Social Norms Approachs teknikker benyttes, så vil lignende resultater muligvis kunne genfindes. Intern validitet henviser derimod til at de konklusioner, der drages i en undersøgelse ikke kan tilskrives andre faktorer end de undersøgte. En høj grad af intern validitet kræver således, at undersøgelser tester for, at andre faktorer ikke påvirker resultatet og dermed de konklusioner som undersøgelsen kommer frem til (Bryman 2004, de Vaus 2005). Det klassiske eksperimentelle design antages ofte at have en høj grad af intern validitet, hvilket særligt knytter sig til randomiseringsprincippet og som ifølge tilhængere betyder at det eneste som adskiller forsøgs- og kontrolgruppen er interventionen. Den interne validitet kan dog ved brug af eksperimentelle design også trues af forskellige faktorer eksempelvis tid, gen-testning, frafald og det der kan betegnes som Hawthorne-effekten med videre (de Vaus 2005). Hawthorne-effekten henviser til at individer som har kendskab til at de deltager i et forsøg alene på denne baggrund vil ændre adfærd. Forekomsten af en Hawthorne-effekt medfører at effekter vil være biased og ikke sammenligning med den sande effekt og derfor vil kunne true den interne validitet (ibid.). Når man benytter sig af eksperimentelle design er fokus ofte rettet mod at teste en bestemt kausalsammenhæng, hvilket sætter en naturlig begrænsning på den information analysen tilvejebringer, og væsentlige effekter kan risikere at blive overset. Overordnet peger kritikerne på, at eksperimentelle design ikke skaber meget rum til at opbygge et komplet billede af de mangfoldige faktorer som kan påvirke et givent udfald (ibid.). Retter vi opmærksomheden mod det kvasi-eksperimentelle design, som benyttes i specialet, så kan der argumenteres for at den interne validitet er påvirket af, at designet ikke opfylder randomiseringsprincippet og at eksisterende forskelle hos forsøgs- og kontrolgruppen kan indvirke på resultatet, hvorfor resultatet derfor ikke med sikkerhed kan tilskrives interventionen. En måde hvorpå kritikken omkring intern validitet i specialet forsøges imødekommet, er ved, at undersøge om forsøgs- og kontrolgruppen som udgangspunktet er sammenlignelige på forskellige karakteristika. Undersøgelsens mulighed for at sammenligne forsøgs- og kontrolgruppen er begrænset til de variable som indgår i vores undersøgelse. Både i denne undersøgelse og andre undersøgelser, som vælger at benytte det kvasi-eksperimentelle design, er det ikke muligt at udelukke, at andre variable der ikke er medtaget i undersøgelsen kan påvirke gruppernes sammenlignelighed.

I ovenstående afsnit har vi diskuteret hvilke udfordringer der kan være ved at benytte eksperimentelle design og hvilke elementer man skal være opmærksom på når man arbejder med disse design. En central udfordring ved at benytte det kvasi-eksperimentelle design bliver således at sikre en så høj grad af intern validitet som muligt. Derudover må vi i vores analyse være opmærksom på, at effekterne af interventionen muligvis kan være påvirket af kontekstafhængige faktorer som for eksempel klassens størrelse, lærerens og underviserens engagement med mere (Krogstrup 2011).

Som tidligere nævnt har specialet til formål at undersøge effekterne af kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved”, hvorfor vi har valgt at anvende det kvasi-eksperimentelle design, med en forsøgs- og kontrolgruppe¹⁹. Ved at anvende dette design ligger der implicit et videnskabsteoretisk afsæt, der er funderet i en positivistisk tradition. Kendetegnet for den positivistiske tradition er, at der eksisterer én virkelighed som kan studeres objektivt, selvom denne ikke er mulig at begribe i sin helhed. Forskere skal derfor stræbe efter at begribe virkeligheden til trods for at den fulde sandhed aldrig kan opnås (Krogstrup 2011). Positivismen er således forankret i det empirisk observerbare og forståelsen er her, at det er muligt at gå ud og måle verden med en intention om at skabe generelle slutninger (Thurén 1998 Fuglsang og Olsen 2004,). Det betyder at man indenfor positivismen ofte vil benytte sig af kvantitative metoder. Et centralt omdrejningspunkt indenfor positivismen er kausalitet, hvor opfattelsen er, at kausalitet empirisk kan observeres og at det er muligt over tid, at komme frem til årsagsforklaringer (Krogstrup 2011). Kausalitet indebærer at der eksisterer en sammenhæng mellem X og Y og at følgende kriterier skal være opfyldt:

1. Tidsrækkefølge – X kommer før Y
2. Retning - X kan formå at ændre Y
3. Plausibilitet

Det første kriterium omhandler tidsrækkefølgen, og dermed at årsagen skal komme før effekten. Det betyder at X skal komme før i tid i forhold til en ændring af Y. I forhold til det andet kriterium skal X formå at ændre Y, hvilket forudsætter at Y er i stand til at blive ændret af X. Et eksempel på dette kan være at ens køn kan påvirke ens indkomst, men at ens indkomst ikke kan påvirke ens køn. Kriterium

¹⁹ Argumentation for hvorfor der i specialet anvendes et kvasi-eksperimentelt design vil blive præsenteret yderligere i afsnit 5.2

nummer tre henviser til at man kan fremkomme med en plausibel forklaring på hvorfor X påvirker Y. En hyppig årsag til, at man indenfor samfundsvidenskaberne må afvise en kausal sammenhæng mellem X og Y, er, at der findes alternative forklaringer på denne sammenhæng, og at en tilsyneladende sammenhæng mellem X og Y i nogle tilfælde kan vise sig at være spuriøs (de Vaus 2005). Som forebyggelsesstrategi har The Social Norms Approach et ønske om, at korrigere de misforståede opfattelser og herigennem påvirke risikoadfærden i tilsigtet retning (Perkins 1997).

Figur 10: Modellen for den primære kausalitetsforståelse i The Social Norms Approach²⁰

The Social Norms Approach argumenterer for at en intervention rettet mod elevernes sociale overdrivelser vil medvirke til at eleverne først får korrigeret deres misforståede opfattelser og som dernæst leder til en reduktion af elevernes risikoadfærd. Det betyder at forebyggelsesstrategien plæderer for, at årsagen (interventionen) vil komme før effekten (korrektion af elevernes sociale overdrivelser → mindskelse af elevernes risikoadfærd). Med hensyn til det sidste kriterium for kausalitet, så omhandler dette plausibilitet og her argumenterer The Social Norms Approach for, at sammenhængen mellem individets opfattelser af andre og individets egen risikoadfærd plausibelt kan forklares ud fra nogle socialpsykologiske mekanismer (jævnfør afsnit 3).

Til trods for at The Social Norms Approach også anerkender muligheden at individets risikoadfærd kan påvirke de misforståede opfattelser, er den primære antagelse, at det er gennem en korrektion af individets sociale overdrivelser at det bliver muligt at mindske risikoadfærden. Ud fra den primære antagelse i The Social Norms Approach så vil det forventes at kriteriet om 'tidsrækkefølge' er opfyldt. Ud fra vores optik kan man dog diskutere hvorvidt kriteriet er opfyldt, idet vi i vores litteratursøgning ikke har stødt på nogen studier indenfor The Social Norms Approach, hvor man har valgt at undersøge dimensionen omkring "tidsrækkefølge". Det betyder at kriterierne om

²⁰ Kilde: Perkins 2003:11

”tidsrækkefølge” og ”retning” hovedsagligt er knyttet til de teoretiske antagelser indenfor The Social Norms Approach og hermed kriteriet om plausibilitet. De fremsatte overvejelser ovenfor med hensyn til ”tidsrækkefølge” og ”retning” udfordrer således den kausalitetsforståelse, der indlejret i The Social Norms Approach. Det betyder at en mindskelse af de unges risikoadfærd som, ifølge The Social Norms Approach må gå igennem korrektionen af de sociale overdrivelser, ikke umiddelbart er entydig.

Indenfor forebyggelsesområdet af unges risikoadfærd er der primært fokus på at nedsætte, udsætte og mindske risikoadfærden. The Social Norms Approachs berettigelse skal ses i lyset af at denne forebyggelsesstrategi i et vist omfang har formået at påvirke unge risikoadfærd i en tilsigtet retning. Det må dog betragtes som en udfordring for The Social Norms Approach at der ikke kan skabes sikkerhed for om det reelt er X der påvirker Y, når der justeres for andre variable. I forhold til om interventionen kan mindske risikoadfærden, via de misforståede opfattelser har vi med vores design bedre mulighed for at tage højde for tidsrækkefølgen, idet der udføres en før- og eftertest hos både forsøgs- og kontrolgruppen. En ændring i risikoadfærden bør således ”kun” forekomme hos forsøgsgruppen, såfremt gruppens misforståede opfattelser *også* er blevet ændret. ”Retningskriteriet” kan derimod også blive en udfordring i vores undersøgelse, såfremt at der både er sket en ændring i elevernes misforståede opfattelser *og* deres risikoadfærd. Det skyldes, at man ikke empirisk kan afgøre hvad der kommer først, men at dette udelukkende bliver en teoretisk diskussion.

Vender vi atter blikket mod det videnskabsteoretiske afsæt som er indlejret i eksperimentelle design, så er tanken indenfor positivismen, at den sociale verden kan undersøges på samme måde og med de samme instrumenter (ved hjælp af eksperimenter) som der benyttes indenfor naturvidenskaben. Positivisterne er af den opfattelse, at alle andre faktorer end interventionen kan holdes konstante og at interventionen dermed antages at foregå i et lukket system. Denne forståelse stilles der dog spørgsmålstejn ved indenfor samfundsvidenskaben. Her argumenterer man for, at det ikke er muligt at etablere lukkede systemer, men at interventionsstudier indenfor det socialvidenskabelige område altid vil foregå i åbne systemer, da særlige etiske hensyn og implementeringsforhold gør sig gældende og at mennesket er et vilje- og selvstyrende væsen (Langager 1996, Romani 2011). At samfundsvidenskaberne arbejder i åbne systemer betyder dermed, at det er problematisk at tale om lovmæssigheder og man vælger derfor ofte at tale om sandsynlighedseffekter. En

sandsynlighedseffekt relaterer sig her til, at en forøgelse eller formindskelse af en bestemt faktor tilsvarende vil forøge sandsynligheden for at en bestemt effekt vil forekomme (Krogstrup 2011, Gilje & Grimen 2002). Selvom indeværende undersøgelse anvender et eksperimentelt design, så er vi opmærksomme på at interventionen udføres i et åbent system og at de resultater som vil fremkomme må betragtes som sandsynlighedseffekter fremfor lovmæssigheder (Gilje & Grimen 2002).

5.2 Hvorfor det kvasi-eksperimentelle design

I starten af specialet havde vi et ønske om at arbejde ud fra et klassisk eksperimentelt design, men grunden til at specialet i stedet arbejder ud fra et kvasi-eksperimentelt design hænger sammen med at randomiseringsprincippet ikke kunne opfyldes. At randomiseringsprincippet ikke kan opfyldes, skyldes, at fordelingen af 8. klasserne til henholdsvis forsøgs- og kontrolgruppen for det første er sket på baggrund af klasselærerens ønske om en dato for klassens deltagelse i kursusdagen. Og for det andet fordi den endelige dato for klassens deltagelse afgøres af en medarbejder hos SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune. Da formålet med specialet er, at undersøge om kursusdagen kan ændre eleverne sociale overdrivelser og herigennem deres risikoadfærd, mener vi at det er en styrke at inddrage en kontrolgruppe som ikke udsættes for interventionen (kursusdagen). Styrken af en kontrolgruppe skal ses i sammenhæng med at en sådan gruppe giver mulighed for sammenligning. Såfremt man gennem statistiske analyser kan afgøre om forsøgs- og kontrolgruppen før interventionen er ens, så er det nærliggende at have en antagelse om, at interventionen alt andet lige vil den eneste forskel mellem de to grupper. At interventionen vil være det som adskiller forsøgs- og kontrolgruppen bygger også på en formodning om, at eksterne faktorer kommer til at influere begge grupper lige meget. Derfor vil en væsentlig del af analysen også være, at diskutere betydningen af gruppernes forskelle i analysen.

I en dansk kontekst benyttes det klassiske eksperimentelle design kun i et begrænset omfang indenfor blandt andet undervisning, socialt arbejde og forebyggelse, mens det kvasi-eksperimentelle i et større omfang bliver benyttet, da designet ikke stiller de samme strenge kriterier som det randomiserede kontrollerede eksperiment og også kan fremkomme som et naturligt eksperiment (Krogstrup 2007, Højgaard m.fl. 2007). Fælles for disse to eksperimentelle design er, at de er tids-, kommunikations- og ressourcekrævende, hvilket givetvis kan være en medvirkende faktor til at opgavestiller og de personer som varetager undersøgelsen kan stille sig tøvende overfor at benytte disse typer af design.

At dette speciale er udarbejdet på baggrund af det kvasi-eksperimentelle design har således givet nogle praktiske og faglige udfordringer som andre typer af design ikke i samme grad ville have stillet os overfor. De praktiske udfordringer relaterer sig både til den omfattende og lange kommunikation med de involverede parter og at specialet er udarbejdet langt væk fra vores samarbejdspartner (Aalborg/Esbjerg). Det har betydet at vi ikke har haft de samme muligheder for fysisk at kunne følge op på vores dataindsamling, hvilket højst sandsynligt kunne have forbedret undersøgelsens svarprocent. For at undersøgelsen kan følge de mulige individuelle fordringer har en anden praktisk udfordring været, at sikre at eleverne kan matches på før- og efter-testen. Måden vi i undersøgelsen har matchet eleverne er, ved at spørge ind til deres for- og efternavn og da undersøgelsen også har spurgt ind til personfølsomme oplysninger har det krævet en tilladelse fra datatilsynet som er tilvejebragt²¹. At vi i undersøgelsen har kunnet matche eleverne har også vist sig at være en fordel, idet Esbjerg Kommune har ændret deres skolestruktur i skoleåret 2011/2012²². Den ændrede skolestruktur får imidlertid ikke nogen indflydelse på undersøgelsens analyser, til trods for ændringer i elev- og klassefordelingerne, idet vi har mulighed for at matche eleverne. Vender vi blikket mod de faglige udfordringer er disse primært relateret til skulle samle datamaterialets før- og efter-test i et samlet datasæt for dermed at være i stand til at følge de samme personer.

5.3 Specialets design

Indeværende afsnit har til formål at indramme det kvasi-eksperimentelle design i den kontekst det benyttes i specialet og hvilke til- og fravalg der er gjort. Figur 11 illustrerer den struktur der som udgangspunkt var tiltænkt i forbindelse med dataindsamlingen.

²¹ Datatilsynets godkendelse fremgår af bilag 17

²² Referat fra Esbjerg Byråd 7. februar 2011 se bilag 19

Figur 11: Principskitse 1

Principskitse for dataindsamlingens udgangspunkt	
Før-test: (Juni 2011)	Data indsamles i alle 7. klasserne i Esbjerg by
Kursusdagen (interventionen) (august til oktober 2011)	12-14 forsøgsklasser (udtrukket fra samme population som før-testen)
Efter-test 1 (uge 40 2011)	De klasser som <i>ikke</i> udsættes for interventionen bliver kontrolklasser (udtrukket fra samme population som før-testen)
Efter-test 2 (7 uger efter deltagelse i kursusdagen. Fra uge 40-48)	12-14 forsøgsklasser (deltagerne i kursusdagen)

Selve dataindsamlingen har været underlagt nogle tidsmæssige begrænsninger i forhold til specialets afleveringsfrist, hvilket har betydet at vi kun kommer til at se på de mulige effekter af kursusdagen på kort sigt (6 uger). En anden udfordring i forbindelse med dataindsamlingen har været at vi ikke har haft mulighed for at sikre den udvalgte populations deltagelse i undersøgelsen. Dog ville vores mulighed for at optimere svarprocenten givetvis have været større, hvis vi havde været tættere på Esbjerg og nemmere kunne være taget ud til skolerne og dermed også kunne have foretaget dataindsamlingen manuelt. Udgangspunktet for dataindsamlingen var, at før-testen blev gennemført i slutningen af 7. klasse, hvilket skulle forsøge at sikre at eleverne ikke kunne huske de svar de havde afgivet i før-testen, når de deltog i efter-testen. Derudover antog vi at eleverne ville have særligt travlt i begyndelsen af det nye skoleår, hvorfor besvarelse af vores spørgeskema muligvis vil blive tilsidesat og dermed betyde en lavere svarprocent. Ønsket med undersøgelsen var, at alle 7. klasser i Esbjerg by i skoleåret 2010/2011 ville deltage i undersøgelsens før-test. Dette hang til dels sammen med at vi i foråret 2011 endnu ikke havde kendskab til hvem der ville tilmelde sig kursusdagen i vores interventionsperiode og dels at vi også ønskede et så robustdatamateriale som muligt. De 12-14 forsøgsklasser i forsøgsgruppen skal ses i lyset af, at vi som minimum ønskede at der skulle gå seks

uger fra deltagelse i kursusdagen (interventionen) og til deltagelse i efter-testen. Perioden på de seks uger er inspireret af Ringstedforsøget hvor samme tidsramme er benyttet for forsøgsgruppen og hvor der blev fundet effekter i en tilsigtet retning, allerede efter 6 uger (Balvig m.fl. 2005). Kortidseffekter diskuteres også i Ringstedforsøget hvor det fremgår at: *”Den almindelige erfaring fra social forsøgsvirksomhed er, at når der overhovedet optræder en effekt, så er den størst umiddelbart efter interventionen, og at den så reduceres – eller forsvinder fuldstændig – forholdsvis hurtigt”* (Balvig m.fl. 2005:341). I specialets opstartsfase var udgangspunktet derfor, at vi gerne ville have en chance for at gennemføre undersøgelsen efter for eksempel et år, som det også blev gjort i Ringstedforsøget, hvilket ville give mulighed for at se på de mulige længerevarende effekter af interventionen. Undervejs i processen er det dog blevet tydeligt at en sådan undersøgelse vil være kompliceret og kræve omfattende ressourcer, hvorfor der ikke planlægges en gen-test efter et år. Undersøgelsens berettigelse vil derfor først og fremmest være, at den kan medvirke til at belyse interventionens kortsigtede effekter ved at undersøge de individuelle forandringer hos eleverne og samtidig være vidensopbyggende indenfor det forebyggende arbejde.

5.3.1 Specialets faktiske design

Ovenstående har beskrevet afsættet for specialets ideelle design, dog er specialet i forbindelse med indsamling af data løbet ind i nogle udfordringer som har påvirket specialets design. Udfordringerne knytter sig til, at få kontrolklasser har besvaret det elektroniske spørgeskema indenfor den tidsramme der som udgangspunkt var tiltænkt for efter-testen. Og til forskel fra før-testen har der været manglende opbakning fra kontrolgruppen i efter-testen. Dette hænger givetvis sammen med at lærerne til eleverne i 8. klasse i efteråret 2011 fik at vide at kursusdagen på grund af besparelser skulle nedlægges fra d. 1. januar 2012, og at deres klasser derfor *ikke* fik mulighed for at deltage i kurset. Vores antagelse er derfor at lærerne ikke har været interesserede i at deres klasser skulle deltage i efter-testen fordi de ikke fik mulighed for at deltage i kursusdagen. Undervejs i processen har kontrolgruppens manglende deltagelse i efter-testen været frustrerende, særligt fordi vi mener at SSP & Forebyggelse kunne have opsat et først-til-mølle princip indtil der var en afklaring på om kursusdagen ville fortsætte i 2012. Med hensyn til forsøgsgruppen har to klasser på grund af forglemmelse, ikke gennemførte efter-testen de angivne 7 uger efter deltagelse i kursusdagen, hvilket betyder at vi kommer til at kigge på de mulige kortidseffekter for en periode på 7-10 uger efter

kursusdagen. Derudover ønskede en af forsøgsklasserne ikke at deltage i efter-testen på grund af tidspres. Samlet set kommer disse ændringer til at betyde at specialets design ser ud på følgende måde:

Figur 12: Principskitse 2

Principskitse 2 for specialets faktiske dataindsamling	
Før-test: (Juni 2011)	Data indsamles i 42 7. Klasser i Esbjerg by
Kursusdagen (interventionen) (august til oktober 2011)	14 forsøgsklasser (udgør tilsammen forsøgsgruppen)
Efter-test 1 (uden intervention) (uge 40-47 2011)	8 kontrolklasser (udgør tilsammen kontrolgruppen)
Efter-test 2 (7-10 uger efter deltagelse i kursusdagen. Fra uge 40-48)	13 forsøgsklasser (deltagerne i kursusdagen)

I sammenligning med figur 10, så er der i ovenstående figur foretaget visse justeringer. Dette skyldes et ønske om at have så mange forsøgs- og kontrolklasser med i undersøgelsen som muligt, for at sikre et så robust datamateriale som muligt. Ligeledes har vi et ønske om at følge flest mulige elevers individuelle forandringer, hvilket kræver at eleven både indgår i undersøgelsens før- og efter-test. Socialvidenskabelige interventionsstudier kan være generet af et øget frafald blandt kontrolgruppen (Langager 1996), hvilket også fremgår i vores undersøgelse. Frafaldet kan skyldes flere årsager blandt andet kan incitamentet for kontrolgruppens deltagelse ofte være lavere end for forsøgsgruppen (de Vaus 2005). At der for kontrolgruppens vedkommende er sket en væsentlig reducereing i besvarelser på efter-testen og de mulige konsekvenser heraf vil blive diskuteret nærmere i vores frafaldsanalyse.

6.0 Metodeafsnit

Metodeafsnittet består i specialet af to dele. Metodedel 1 indeholder en kort gennemgang af dataindsamlingen, databehandlingen og de overvejelser, der har været i forbindelse med konstruktionen af spørgeskemaet. Metodedel 2 indeholder en begrebsdefinition og operationalisering af problemformuleringen, samt en præsentation af de centrale variable i indeværende undersøgelse. Formålet med metodedel 2 er at skabe en fælles forståelsesramme af de begreber, der indgår i problemformuleringen og hvordan disse fremadrettet vil indgå i analysen.

6.1 Metodedel 1

Indsamling af data til undersøgelsen er sket via et elektronisk spørgeskema udarbejdet i Survey-Xact og de statistiske analyser er udarbejdet i IBM SPSS Statistics¹⁹. I alt indgår 74 spørgsmål i undersøgelsens før-test, mens 65 spørgsmål indgår i efter-testen. I spørgeskemaet er der spurgt ind til elevernes ungdomsliv, elevernes opfattelser af andre unge, elevernes risikoadfærd i forhold til rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer samt socioøkonomiske baggrundsvariable. På baggrund af analysens fokus vil centrale variable blive præsenteret i afsnit 6.2.

At der i efter-testen indgår et færre antal spørgsmål hænger sammen med overvejelser om disses anvendelighed i analysen²³. For både før- og efter-testen gælder det, at størstedelen af spørgsmålene har fast definerede kategorier. Åbne svarkategorier er benyttet i de tilfælde hvor det forventes at eleven ikke kan give et retvisende svar ud fra nogen fastdefinerede svarkategorier (Rasmussen & Due 2010). I spørgsmålsformuleringerne er der i videst muligt omfang forsøgt at tage hensyn til elevernes sprogfærdigheder, så disse fremstår forståelige, let læselige og overskuelige. På grund af tidsmæssige udfordringer er spørgeskemaet ikke pilottestet i en hel 7. klasse, men er gennemlæst af en elev på samme alderstrin, som de elever der medvirker i undersøgelsen. Dette er sket med henblik på, at tilpasse det sproglige indhold samt strukturen i spørgeskemaet til denne målgruppe. Når børn og unge anvendes som respondenter stiller det blandt andet krav til børnenes faktuelle viden, begrebsforståelse, holdninger og reflektive viden. Børns evne til at besvare et spørgeskema knytter sig således til deres alder og udvikling og her peger undersøgelser på, at børn fra 11-års alderen er i stand til at give udtryk for deres opfattelser, meninger og tro. Det betyder, at det er muligt at gennemføre spørgeskemaundersøgelser fra 11-års alderen, dog er en vigtig pointe at målrette

²³ Spørgeskemaerne fremgår af bilag 2 og 3

spørgeskemaet til en given aldersgruppe (Scott 2000, Andersen 2002, Andersen & Kjærulff 2003). Undersøgelser viser endvidere, at skolebørn kan svare på mange spørgsmål, der angår dem selv. Derimod har børn og unge ikke tilstrækkelig indsigt i andres forhold, for eksempel vil forældrenes økonomiske forhold og uddannelsesniveau ofte være svære spørgsmål for børn og unge at svare korrekt på (Currie 1997, Boyce et al. 2006, Due & Rasmussen 2010, Andersen & Kjærulff 2003). En måde vi i undersøgelsen har forsøgt at overkomme disse udfordringer er ved at benytte den såkaldte Family Affluence Scale, som bruges i de internationale undersøgelser ”Health Behavior in School-aged Children” også omtalt som HBSC-undersøgelserne (Boyce et al. 2006, Currie et al. 2008). The Family Affluence Scale spørger ind til familiens forbrugs- og materielle goder gennem fire spørgsmål, som børnene med stor sandsynlighed har kendskab til, idet spørgsmålene relaterer sig til deres egen dagligdag²⁴.

I begge spørgeskemaer er der spurgt ind til elevernes risikoadfærd i forhold til alkohol, rygning, kriminalitet og euforiserende stoffer ligesom der indgår spørgsmål, som tapper elevernes opfattelser af andres risikoadfærd og deres holdninger til for eksempel alkohol. Hovedparten af de spørgsmål der indgår i spørgeskemaet er sket med afsæt i de spørgsmål Ringstedforsøget benytter og hænger sammen med, at vi gerne vil have mulighed for at kunne drage paralleller til Ringstedforsøget. Der er dog en række spørgsmål fra Ringstedforsøget, der ikke er medtaget i denne undersøgelse, da disse ligger udenfor specialets fokus. Desuden er ordlyden og svarkategorierne i nogle enkelte spørgsmål ændret, hvilket selvfølgelig får betydning for muligheden for at drage paralleller, men er fundet nødvendigt for at sikre de bedst mulige forudsætninger for vores analyse. Yderligere er der i spørgeskemaet spurgt ind til forældrenes højeste fuldførte uddannelse, hvilket i denne sammenhæng skal ses som et udtryk for elevens kulturelle kapital. Til trods for at andre undersøgelser påpeger at børn og unge ofte har svært ved at give korrekte oplysninger om forældrenes uddannelse, er dette spørgsmål inddraget i før-testen (Boyce et al. 2006, Currie et al. 2008). Spørgsmålet er medtaget, da vi havde en forhåbning om, at eleverne i undersøgelsen var gamle nok til at vide hvilken uddannelse deres forældre havde. Dog har de indledende analyser vist, at næsten halvdelen af eleverne ikke har kunnet besvare spørgsmålet om forældrenes højeste fuldførte uddannelse, hvorfor vi ikke har været i stand til at arbejde videre med denne dimension. En anden mulighed for at kunne undersøge

²⁴ En yderligere beskrivelse af Family Affluence Scale vil blive introduceret i de efterfølgende afsnit 6.2.7

dimensionen omkring ”kulturel kapital” ville have været at læne os op af hvordan PISA-undersøgelserne måler ”kulturel kapital” på. At vi ikke har valgt at benytte os af PISA-undersøgelseernes måde at tappe kulturel kapital på, skyldes primært, at vi først sent i specialeprocessen blev opmærksomme på denne mulighed og at PISA-undersøgelseernes spørgeskemaer heller ikke er tilgængelige. Afslutningsvist kan det påpeges, at vi i forskelligt omfang også har ladet os inspirere af de spørgsmålsformuleringer som benyttes i andre børne- og ungdomsundersøgelser (Rasmussen & Due 2006, Rasmussen og Due 2011).

6.2 Metodedel 2

Som beskrevet i indledningen arbejder specialet ud fra følgende problemformulering:

Hvilket niveau af risikoadfærd gør sig gældende i undersøgelsespopulation og i hvilket omfang kan interventionen mindske elevernes sociale overdrivelser og reelle risikoadfærd?

Første led i problemformuleringen er en deskriptiv kortlægning af undersøgelsespopulationens risikoadfærd med henblik på at give et billede af en hel årgangs reelle af risikoadfærd i Esbjerg by. Idet så mange elever har deltaget i undersøgelsens før-test gives en unik mulighed for at kortlægge en noget nær totalpopulations risikoadfærd, hvilket i en forebyggelsesoptik er relevant, da dette giver viden om risikoadfærdens omfang og niveau på dette klassetrin. Derudover vil denne del danne udgangspunkt for analysedel 2 i forhold til at undersøge undersøgelsespopulationens misforståede opfattelser. Andet led i problemformuleringen har til formål at undersøge interventionens effekter på elevernes sociale overdrivelser og risikoadfærd. I kraft af at undersøgelsen bygger på et kvasi-eksperimentelt design, så udgør forsøgs- og kontrolgruppen vores uafhængige variabel (x), mens elevernes sociale overdrivelser og risikoadfærd udgør vores afhængige variable (y). De centrale begreber i problemformuleringen er henholdsvis sociale overdrivelser, risikoadfærd og ”mindske” (effekt) og disse vil blive præsenteret nedenfor. Til brug i analysedel 2, er der konstrueret et antal indeks der har til formål til indfange elevernes sociale overdrivelser og risikoadfærd og disse indeks præsenteres løbende i nedenstående metodedel 2.

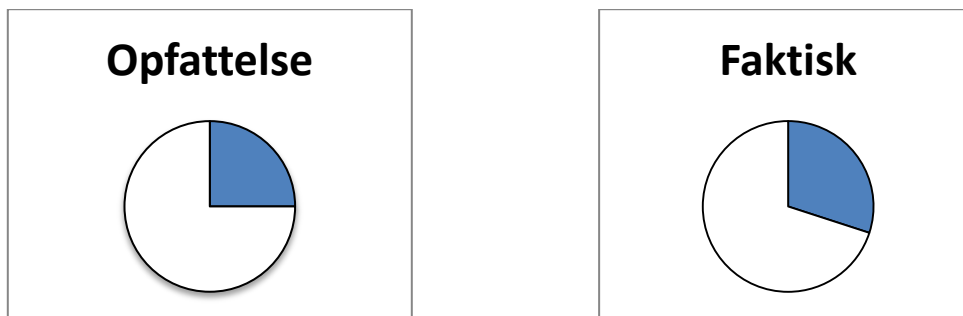
6.2.1 Definition af sociale overdrivelser

Begrebet sociale overdrivelser forstås i specialet som et delelement indenfor begrebet misforståede opfattelser. Misforståede opfattelser af normen er den oversættelse til dansk som her er foretrukket på baggrund af det engelske begreb ”misperceptions of norms”/”misperceived norms” (Perkins 1997). Definitionen af begrebet misforståede opfattelser fungerer her som en samlende betegnelse der referer til²⁵:

Figur 13: *Mindretalsforståelser* - Man tror, at det er de færreste der mener eller gør bestemte ting, men i virkeligheden er det de fleste der mener eller gør det (Balvig m.fl. 2005: 219-220).

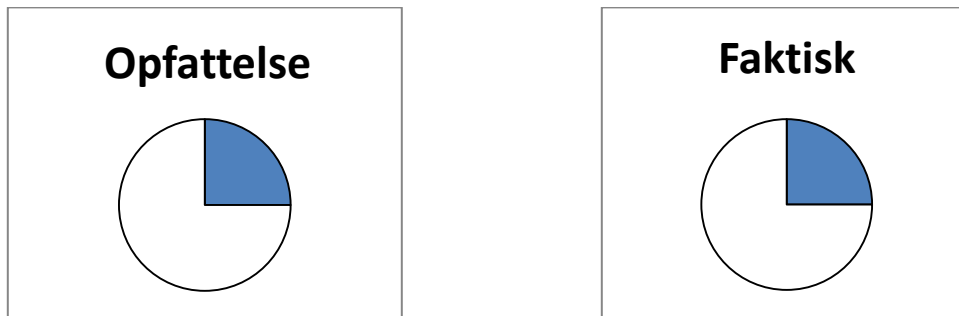

Figur 14: *Social underdrivelse* - Man tror, at der er færre, der mener eller gør bestemte ting, end det faktisk er tilfældet (ibid.).

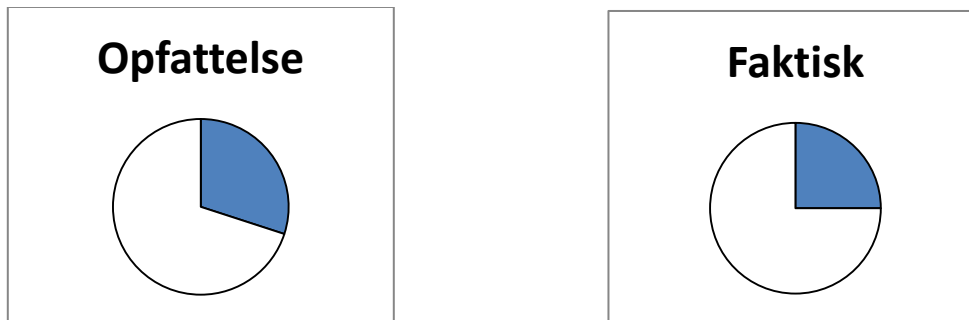

²⁵ Det skraverede blå område illustrerer i hver figur det overskriften henviser til, hvilket enten er opfattelser af en gældende adfærd eller den faktisk forekomne adfærd.

Figur 15: *Social overensstemmelse* - Overensstemmelse mellem opfattelsen af, hvad andre mener, gør med videre og hvad disse andre faktisk gør (ibid.).

Figur16: *Social overdrivelse* - Man tror, at der er flere, der mener eller gør bestemte ting, end det faktisk er tilfældet (ibid.).

Figur 17: *Flertalsmisforståelse* - Man tror, at det er de fleste, der mener eller gør bestemte ting, men i virkeligheden er det kun de færreste, der mener eller gør det (ibid.).

Idet der ønskes en åbenhed i begrebet adskiller vores betegnelse sig fra den der benyttes i Ringstedforsøget. Ringstedforsøget bruger ofte betegnelsen "sociale overdrivelser" som en overordnet betegnelse, hvor vi anser betegnelsen "misforståede opfattelser" som mere favnende, da man her imødekommer at misforståede opfattelser kan gå begge veje - eller være korrekte. Som

udgangspunkt vil der i specialet være tale om misforståede opfattelser når der empirisk kan dokumenteres et misforhold mellem det faktuelle billede af risikoadfærden, og hvordan eleverne *tror* det faktuelle billede af risikoadfærd er. Vi har valgt at arbejde med denne åbne definition, idet der ikke gives nogen entydig definition på hvor stor en forskel der reelt skal være mellem det opfattede og det faktiske før der er tale om de forskellige typer af misforståede opfattelser i Ringstedforsøget, ligesom det ikke fremgår af den afsøgte litteratur indenfor The Social Norms Approach. Som det fremgår af figur 16, så handler sociale overdrivelser om at individet tror at der er flere der gør eller mener bestemte ting, end det faktisk er tilfældet og dette begreb benyttes i problemformuleringen, da sociale overdrivelser ifølge The Social Norms Approach har betydning for unges risikoadfærd. I analysen vil være muligt at dokumentere om der er tale om sociale overdrivelser eller om der vil forekomme andre typer af opfattelser indenfor det favnende begreb: misforståede opfattelser.

6.2.2 Operationalisering af misforståede opfattelser herunder sociale overdrivelser

Misforståede opfattelser herunder sociale overdrivelser bliver i indeværende undersøgelse operationaliseret ud fra et ”Hvor mange tror du..?”- spørgsmålsbatteri i forhold til tre forskellige referencegrupper. Referencegruppe1 omhandler elevens egen klasse, referencegruppe2 knytter sig til eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune og referencegruppe3 omhandler de 16-20-årige i København. I tabel 8 fremgår det spørgsmålsbatteri, der knytter sig til referencegruppe1, hvor tabel 9 og tabel 10 knytter sig til referencegruppe2 og 3.

Svarkategorierne til hvert enkelt spørgsmål er ”ingen”, ”næsten ingen”, ”en del”, ”omkring halvdelen”, ”de fleste” og ”næsten alle”. For at kunne omsætte disse svarkategorier til elevernes procentvise opfattelser om andre unge, så er hver svarkategori omgjort til en anslået værdi. Tilgangen som benyttes her ligger i forlængelse af den metode som benyttes i Ringstedforsøget, hvor svarkategorierne omregnes til bestemte ”procentsatser”. Det betyder at svarkategorien ”ingen”= 0 procent, ”næsten ingen”= 3 procent, ”en del”= 15 procent, ”halvdelen”= 50 procent, ”de fleste”= 75 procent og ”næsten alle”=95 procent. Selve omregningen af elevernes procentvise opfattelser om andre unge sker ved, at antallet af svar multipliceres med den tildelte anslåede værdi for hver svarkategori. Disse resultater lægges derefter sammen og divideres efterfølgende med antallet af respondenter som har besvaret det pågældende spørgsmål (ibid.). Et eksempel på denne type beregning som også indgår i Ringstedforsøget er:

I en klasse med 15 elever fordeler svarene på spørgsmålet: >> *Hvor mange af de 15-16-årige inde i København tror du ryger cigaretter hver dag?*<< sig på følgende måde: 3 elever har svaret Næsten ingen, 4 elever har svaret En del, 5 elever har svaret Omkring halvdelen, 2 elever har svaret De fleste, 1 elev har svaret Næsten alle. Den samlede procent værdi for elevernes svar vil derfor være: $((3*3)+(4*15)+(5*50)+(2*75)+(1*95))/15= 37,6 \%$, afrundet til 38 procent (Balvig m.fl. 2005:223).

De efterfølgende spørgsmålsbatteri er direkte sammenlignelig med den måde Ringstedforsøget²⁶ har undersøgt elevernes misforståede opfattelser. Heri ligger således en forventning om, at nedenstående spørgsmål formår at tappe den enkelte elevs opfattelser af hvad flertallet i hver enkelt referencegruppe gør. En kritik som også har været diskuteret i teoriafsnittet er om elevernes opfattelser reelt set konstrueres på baggrund af en forestilling om flertallet eller om andre faktorer spiller ind. Idet vi har valgt at benytte os af en kvantitativ tilgang til at undersøge elevernes misforståede opfattelser er det ikke muligt at synliggøre hvad der reelt ligger til grund for deres besvarelser, hvilket ville kræve en mere kvalitativ tilgang. Det betyder at vi i analysen skal være opmærksomme på, hvilke slutninger der kan drages på baggrund af elevernes besvarelser. En anden kritik er, ud fra vores optik, den måde Ringstedforsøget har valgt at omregne elevernes ordinalskalerede besvarelser til talværdier på. Måden hvorpå der er tilført en talværdi til hver enkelt svarkategori anses ikke umiddelbart som gennemsigtig eller logisk. En anden tildeling af talværdier til besvarelserne ville muligvis også kunne influere på i hvilket omfang der ville være tale om sociale overdrivelser blandt eleverne i Ringstedforsøget. I vores undersøgelse kunne det givetvis have været en fordel at benytte svarkategorier med nogle cirka procentsatser for eksempel 10, 20 og 30 procent, hvilket også som udgangspunkt ville give mulighed for at kunne udføre mere avancerede statistiske analyser, idet svarkategorierne ville have været intervalskaleret og dermed befinde sig på det højeste måleniveau (de Vaus 2005, Bryman 2004). Idet vi i specialet har benyttet samme udregningsmetode som i Ringstedforsøget gør ovenstående kritikpunkter sig også gældende i indeværende undersøgelse. Tilgangen er dog valgt, da vi som tidligere nævnt ønsker at drage paralleller til Ringstedforsøget.

²⁶ Spørgeskemaerne benyttet i Ringstedforsøget kan findes på hjemmeside 19

Tabel 8: Referencegruppe1

"Hvor mange af dine klassekammerater tror du. . ?" (referencegruppe1)
1. ryger cigaretter hver dag
2. drikker sig fuld mindst 1 gang om måneden
3. drikker sig fuld mindst 1 gang om ugen
4. har prøvet at tage hash
5. har været udsat for at nogen har slået eller tævet i løbet af de sidste 12 måneder
6. har været udsat for at nogen har truet dem med tæv i løbet af de sidste 12 måneder
7. har været i slagsmål
8. har overværet at andre unge har været i slagsmål eller voldelige
9. har haft en kniv med i byen eller til fest
10. har stjålet varer fra en butik i løbet af de sidste 12 måneder
11. er blevet drillet eller mobbet af klassekammerater i løbet af de sidste 12 måneder, så de havde lyst ti at blive hjemme fra skole.

Tabel 9: Referencegruppe2

"Hvor mange af eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune tror du. . ?" (referencegruppe2)
1. ryger cigaretter hver dag
2. drikker sig fuld mindst 1 gang om måneden
3. drikker sig fuld mindst 1 gang om ugen
4. har prøvet at tage hash
5. har været udsat for at nogen har slået eller tævet i løbet af de sidste 12 måneder
6. har været udsat for at nogen har truet dem med tæv i løbet af de sidste 12 måneder
7. har haft en kniv med i byen eller til fest
8. har stjålet varer fra en butik i løbet af de sidste 12 måneder
9. er blevet drillet eller mobbet af klassekammerater i løbet af de sidste 12 måneder, så de havde lyst ti at blive hjemme fra skole.

Tabel 10: Referencegruppe3

"Hvor mange af de 16-20-årige i København tror du. . ?" (referencegruppe3)
1. ryger cigaretter hver dag
2. drikker sig fuld mindst 1 gang om måneden
3. drikker sig fuld mindst 1 gang om ugen
4. har prøvet at tage hash
5. har været udsat for at nogen har slået eller tævet i løbet af de sidste 12 måneder
6. har været udsat for at nogen har truet dem med tæv i løbet af de sidste 12 måneder
7. er blevet drillet eller mobbet af klassekammerater i løbet af de sidste 12 måneder, så de havde lyst ti at blive hjemme fra skole.

Som de fremgår af de tre ovenstående tabeller så indgår der et varierende antal i hvert spørgsmålsbatteri. Det skyldes at de undersøgelser der sammenlignes med ikke har haft fokus på

samme elementer som i specialet. For at kunne dokumentere hvilke typer af misforståede opfattelser der i undersøgelsen kan være tale om, så sammenlignes elevernes omregnede besvarelser om referencegruppernes risikoadfærd med faktuelle oplysninger herom. Hvor de faktuelle oplysninger omkring referencegruppe1 stammer fra indeværende undersøgelses egne data, så stammer de faktuelle oplysninger om referencegruppe2 og 3 fra ”Ungeprofilundersøgelsen”, ”Offerundersøgelsen 2010” og ”MULD-undersøgelsen”²⁷.

6.2.3 Opfattelsesindeks

På baggrund af hvert spørgsmålsbatteri som er præsenteret ovenfor er der konstrueret et ”opfattelsesindeks”. Disse tre opfattelsesindeks udgør hver især analysens afhængige variable. Det primære formål med at konstruere disse tre opfattelsesindeks er at undersøge om interventionen kan mindske forsøgsgruppens samlede sociale overdrivelser i sammenligning med kontrolgruppens. Ud fra vores optik er det interessante at undersøge om interventionen kan formå at mindske elevernes samlede sociale overdrivelser og ikke blot på én enkelt social overdrivelse. Det sekundære formål med konstruktion af opfattelsesindeksene er at lette fortolkningen af resultaterne og hermed gøre analysen mere overskuelig. Opfattelsesindeksene har vi valgt at navngive opfattelsesindeks1, 2, 3, alt efter hvilken referencegruppe opfattelsesindeksene knytter sig til. Opfattelsesindeks1 knytter sig således til elevernes sociale overdrivelser relateret til deres klassekammerater, mens opfattelsesindeks2 knytter sig elevernes sociale overdrivelser til eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune og opfattelsesindeks3 relaterer sig til elevernes sociale overdrivelser hos de 16-20-årige i København. Konstruktionen af opfattelsesindeksene er skabt ved at rekode ”Hvad mange tror du...” spørgsmålsbatterierne, på en sådan måde, at eleven på hvert spørgsmål enten kan ”score” 0, hvilket betyder at eleven *ikke* har en social overdrivelse, eller 1 som angiver at eleven *har* en social overdrivelse. Om eleven ”scorer” 0 eller 1 afhænger af elevens svarkategori på hvert spørgsmål til hver referencegruppe, og hvordan svaret relaterer sig til den faktuelle risikoadfærd for hver referencegruppe. Hvis eleven for eksempel har svaret, at han tror ’halvdelen’ (50 procent) af hans klassekammerater ryger og det reelle tal er 3 procent, så betyder det at eleven vil score 1 - der angiver at eleven *har* en social overdrivelse. Elevens ”score” på hvert spørgsmål bliver derefter adderet til en samlet ”score” for hver referencegruppe. Hvert indeks vil således komme til at løbe fra eksempelvis

²⁷ Disse undersøgelser præsenteres nærmere i afsnit 10

ingen sociale overdrivelser til flere sociale overdrivelser, baseret på de antal muligheder elevernes besvarelser samlet set giver.

Tabel 11: Opfattelsesindeks

Opfattelsesindeks		
	Elevernes "score"	Antal
Opfattelsesindeks1	0-9	752
Opfattelsesindeks2	0-9	741
Opfattelsesindeks3	0-7	741

Tabel 11 viser elevernes samlede score for hvert af de tre opfattelsesindeks og det antal elever som har besvaret alle de spørgsmål der knytter sig til hvert indeks. At tabellen fremgår det således at nogen af eleverne slet ikke har nogen sociale overdrivelser, mens andre elever kan have helt op til 9 sociale overdrivelser på opfattelsesindeks1 og 2 og 7 sociale overdrivelser på opfattelsesindeks3. Til trods for at der i opfattelsesindeks1 indgår 11 spørgsmål og der principielt kan være tale om 11 sociale overdrivelser, så ser det dog ud til at ingen elever har sociale overdrivelser på samtlige spørgsmål. Det varierende antal elever som indgår i hvert opfattelsesindeks skyldes, at eleven skal have svaret på *alle* spørgsmål der relaterer sig til indekset for at indgå i dette.

6.2.4 Definition af risikoadfærd

I specialet benyttes en bred forståelse af begrebet risikoadfærd, hvor små og enkeltstående tilfælde med eksempelvis rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer vil placere den unge i kategorien under risikoadfærd. Denne brede forståelse af risikoadfærd betyder, at man skal være forsigtig med de konklusioner der drages i analysen, idet langt fra alle unge der har en risikoadfærd vil have en *uhensigtsmæssig* adfærd. Ved uhensigtsmæssig adfærd forstås en risikoadfærd som på kortere eller længere sigt kan medvirke til at det enkelte individ får problemer af forskellig tyngde og omfang, for eksempel med personlige, sociale eller helbredsmæssige konsekvenser til følge (Lagerberg & Sundelin 2000, Mattson m.fl. 2008).

6.2.5 Operationalisering af risikoadfærd

Risikoadfærd i forhold til de udvalgte tematikker rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer er operationaliseret til nedenstående spørgsmål i tabel 12²⁸: I analysen vil antallet af elever som har besvaret kriminalitetsspørgsmålene variere, hvilket blandt andet skyldes frafald og at nogle af elevernes besvarelser ikke anses som reelle eller realistiske. Disse besvarelser er kodet til at gå i ”missing”, det vil sige udeladt for den pågældende analyse. Besvarelser hvor eleven har angivet at have været involveret i kriminalitet mere end 50 gange er således kodet til at gå i ”missing”, i det disse svarangivelser, ud fra vores optik, ikke anses som realistiske. De 5 kriminalitetsspørgsmål er konstrueret på en sådan måde at eleverne selv har skullet angive hvor mange gange de indenfor de sidste 12 måneder har været involveret i kriminalitet. Hvis eleverne ikke har deltaget i kriminalitet er eleverne i spørgeskemaet blevet bedt om at svare 0.

Tabel 12: Spørgsmål vedrørende elevernes risikoadfærd

Spørgsmål vedrørende elevernes risikoadfærd
Har du prøvet at ryge cigaretter?
Har du prøvet at drikke alkohol (mindst 1 øl eller 1 cider eller 1 drink)?
Hvor mange gange har du drukket alkohol? – I hele dit liv, i løbet af de sidste 12 måneder, i løbet af den måned?
Hvor ofte drikker du, så du føler dig rigtig fuld?
Tænk tilbage på den måned. Hvor mange gange har du i den periode drukket 5 eller flere genstande til 1 fest? (1 genstand er for eksempel 1 øl eller 1 cider eller 1 drink)
Tænk tilbage på sidste gang du drak alkohol, drak du da mere end 5 eller flere genstande (1 genstand er for eksempel 1 øl eller 1 cider eller 1 drink)
Tænk tilbage på de sidste 12 måneder. Hvor mange gange har du i den periode alene eller sammen med andre gjort eller prøvet noget af det følgende:
- Haft en kniv med til fest eller i byen
- Stjålet varer fra en butik
- Været i slagsmål
- Selv slået på nogen
- Selv truet andre med tæv
Har du prøvet hash?
Har du prøvet andre stoffer end hash?

Ligesom med opfattelsesindeksene er der konstrueret et risikoindeks til brug i den kommende analyse. Samme konstruktionsmetode og overvejelser med hensyn til at konstruere et indeks som er

²⁸ Svarkategorierne til spørgsmålene fremgår af bilag 4

benyttet i opfattelsesindeksene er også benyttet for risikoindekset. I risikoindekset indgår alle ovenstående spørgsmål på nær spørgsmålet om hvor mange gange eleven i hele sit liv har drukket alkohol, og spørgsmålet relateret til om eleven har drukket mere end 5 genstande sidste gang eleven drak alkohol. Da det kun er eleverne som har besvaret samtlige spørgsmål i spørgsmålsbatteriet som kommer til at indgår i risikoindekset er disse to spørgsmål er ikke medtaget i risikoindekset, da en væsentlig andel af eleverne ikke har besvaret disse spørgsmål. Idet spørgsmålet relateret til om eleven har drukket mere end 5 genstande sidste gang vedkommende drak alkohol, anses som en relevant indikator på risikoadfærd for unge på dette klassetrin, så vil specialet undersøge denne dimension i en selvstændig analyse i analysedel 2.

Tabel 13: Risikoindeks

Risikoindeks		
	Elevernes "score"	Antal
Risikoindeks	1-13	572

Ovenstående tabel viser at samtlige elever på før-testen har besvaret bekræftende på minimum et af spørgsmålene i tabel 12, hvorimod andre elever har svaret på bekræftende på helt op til 13 af spørgsmålene. Dette illustrerer med tydelighed, at der er et væsentligt spænd i omfanget af risikoadfærd blandt eleverne og at til trods for at alle elever er involveret i risikoadfærd, så er det i forlængelse af definitionen i afsnit 6.2.4 kun de færreste af eleverne som antageligvis har en uhensigtsmæssig adfærd -illustreret ved en høj score på risikoindekset.

6.2.6 Definition af at "mindske" (effekt)

At mindske elevernes sociale overdrivelser og herigennem elevernes reelle risikoadfærd defineres her som effekten af interventionen på opfattelsesindeks1, 2 og 3 samt risikoindekset. En effekt defineres som en ændring af forsøgsgruppens sociale overdrivelser i forhold til de tre referencegrupper sammenlignet med kontrolgruppen. De mulige effekter af interventionen belyses både ud fra et relevans- og statistisk kriterium. Det vil sige, at der i undersøgelsen arbejdes med et signifikansniveau på minimum 0,05 og at dette vil skabe afsæt for at vurdere relevansen af den værdi for effekten som præsenteres. Sammenfattende betyder det, at effekten som udgangspunkt skal være signifikant, men at effekten samtidigt også skal være så stor at den vil udgøre en reel mindskelse af forsøgsgruppens sociale overdrivelser og gruppens risikoadfærd og hermed udgøre en forskel indenfor

forebyggelsesarbejdet. Om interventionen kan forventes at have en reel effekt på forsøgsgruppen vil således i analysen tage afsæt i det statistiske kriterium, men også ud fra en vurdering af, i hvilket omfang ændringen ud fra sociologisk optik kan siges at være reel og dermed styrke antagelsen om en effekt af interventionen.

6.2.7 Operationalisering af at "mindske" (effekt)

For at undersøge effekten af interventionen på de 4 konstruerede indeks er der udformet 4 nye indeks som indeholder forandringen fra før- til efter-testen for hver elev. Tid1 henviser til elevernes "score" på før-testen mens tid2 henviser til elevernes "score" på efter-testen. Disse nye indeks er navngivet "diffindeks"

Tabel 14: Oversigt over diffindeks

Diffindeks		
	Elevernes "score"	Antal
Diffindeks1	-9 til 9	276
Diffindeks2	-7 til 8	269
Diffindeks3	-6 til 6	270
Diffrisikoindeks	-3 til 7	217

Negative værdier i diffindeksene betyder, at eleverne har mindsket deres sociale overdrivelser og/eller deres risikoadfærd, mens positive værdier betyder øgede sociale overdrivelser og/eller risikoadfærd. Selvom undersøgelsen har fokus på at ændre elevernes sociale overdrivelser mener vi også det har sin berettigelse at undersøge om elevernes sociale overdrivelser og risikoadfærd går i en *ikke* tilsigtet retning. Det betyder at uanset fortegn, så vil en høj "score" indikere en væsentlig forandring hos den enkelte elev uagtet at denne *ikke* går i tilsigtet retning.

6.2.8 Interventionens uafhængige variable

I vores undersøgelse er den centrale uafhængige variabel "KlasseRe" som udgøres af forsøgs- og kontrolgruppen. Derudover indgår baggrundsvariablene køn, etnicitet, alder og socioøkonomisk status. Til at undersøge elevernes socioøkonomiske status benyttes The Family Affluence Scale som indgår i HBSC-undersøgelserne. The Family Affluence Scale har tidligere vist sig at være et brugbart mål for at genere viden om børn og unges socioøkonomiske status (Boyce m.fl. 2006), hvorfor vi i vores undersøgelse har valgt at benytte denne skala.

Køn og etnicitet er i denne undersøgelse begge nominale variable, mens alder og socioøkonomisk status er ordinale variable.

Tabel 15: Oversigt over undersøgelsens uafhængige variable

Uafhængige variable	
Forsøgs- og kontrolgruppen (KlasseRe)	
Kontrolgruppen	0
Forsøgsgruppen	1
Køn (køn)	
Dreng	0
Pige	1
Alder	
12 år	1
13 år	2
14 år	3
15 år	4
16 år	5
Etnicitet (etnicitet)	
Dansk oprindelse	0
Indvanderer	1
Efterkommer	2
Socioøkonomisk status (familien)	
Lav socioøkonomisk status	0
Mellem socioøkonomisk status	1
Høj socioøkonomisk status	2

Ovenstående metodeafsnit har operationaliseret problemformuleringen og de centrale begreber heri. Herudover har gennemgangen præsenteret de variable og indeks som vil være de centrale omdrejningspunkter i den samlede analyse. Afsnittet nedenfor vil introducere specialets analysestrategi med henblik på at besvare specialets problemformulering.

7.0 Analysestrategi

Følgende afsnit vil præsentere analysestrategien, der ligger til grund for den kommende analyse. Formålet med analysestrategien er at give læseren et overblik over specialets samlede analyse, og hvilke dele af denne som vil besvare specialets problemformulering. Analysen vil bestå af to dele, hvor analysedel 1 har flere formål. Det primære formål er at besvare problemformuleringens første del, der er en deskriptiv analyse, af hvilken risikoadfærd der gør sig gældende i undersøgelsespopulationen. Med denne deskriptive analyse bliver det muligt at genere viden om

omfanget og niveauet af unges risikoadfærd på dette klassetrin og ligeledes hvordan dette relaterer sig til andre undersøgelser der har fokus på unges risikoadfærd. Herudover har analysedel 1 til formål at undersøge om der i vores datamateriale vil forekomme sociale overdrivelser og hermed sætte de antagelser der er indlejret i The Social Norms Approach omkring sociale overdrivelser under lup. Analysedel 1 afsluttes med at undersøge om forsøgs- og kontrolgruppen er sammenlignelige inden interventionen igangsættes, således at det alt andet lige vil være interventionen som adskiller de to grupper. Det primære formål i analysedel 2 vil være at undersøge effekterne af interventionen og hermed besvare problemformuleringens andet led. Indledningsvist vil der i analysedel 2 være en frafaldsanalyse og en diskussion af frafaldets mulige konsekvenser for effekterne af interventionen. I modsætning til Ringstedforsøget, så undersøges interventionens effekter i dette speciale med afsæt i de individuelle forandringer, hvilket betyder at det kun er elever som både har besvaret før- og efter-testen som indgår i analysedel 2.

Analysestrategien for analysedel 1 vil indeholde følgende elementer:

1. Kort præsentation af datamaterialet og de sociale baggrundsvARIABLE variable i før-testen
2. Deskriptiv analyse af undersøgelsespopulationens reelle risikoadfærd samt inddragelse af andre undersøgelser med fokus på unges risikoadfærd
3. Præsentation af elevernes misforståede opfattelser i forhold til det faktuelle niveau af risikoadfærd
4. Analyse og diskussion af forsøgs- og kontrolgruppens sammenlignelighed i forhold til de sociale baggrundsvARIABLE, deres reelle risikoadfærd og misforståede opfattelser

Analysedel 2 vil indeholde følgende elementer:

1. Kort præsentation af datamaterialet for efter-testen og ”individ-datasættet”
2. Frafaldsanalyse
3. Analyse og diskussion af interventionens effekter

8.0 Analysedel 1

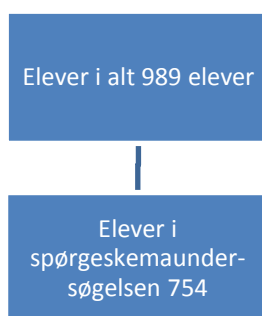
Som præsenteret ovenfor indeholder analysedel 1 flere elementer og særligt centralt er besvarelsen af første led i problemformuleringen, undersøge i hvilket omfang der eksisterer sociale overdrivelser blandt undersøgelsespopulationen og om forsøgs- og kontrolgruppen forud for interventionen er sammenlignelige.

8.1 Indledende præsentation af datamaterialet for før-testen

I Esbjerg by var der i skoleåret 2010/2011 21 folke- og privatskoler. På skolerne gik der frem til sommerferien 2011 986 elever fordelt på 48 7. klasser, der udgør den samlede population. Det er disse elever som er blevet kontaktet før sommerferien med henblik på at deltage i specialets undersøgelse af kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved”.

På nær én skole er samtlige folke- og privatskoler i Esbjerg by repræsenteret i undersøgelsens før-test. I alt har 42 7. klasser deltaget i undersøgelsen, helt konkret har 754 elever medvirket, hvilket giver en samlet svarprocent for undersøgelsespopulationen på 76,5. Ses der kun på de 42. 7. klasser som har deltaget i undersøgelsen, så vil svarprocenten være højere nemlig 87 for de deltagende elever. Ud af de elever som har deltaget i undersøgelsens før-test har 93 procent besvaret samtlige spørgsmål i spørgeskemaet²⁹.

Figur 18: Flowchart 1

Da det er et omfattende spørgeskema med 74 spørgsmål var det forventet, at en vis andel ikke ville gennemføre hele spørgeskemaet, hvilket også viste sig at være tilfældet. Antallet af spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen har gentagne gange været til overvejelse og spørgeskemaet er således et

²⁹Se bilag 1 for en samlet analyserapport

kompromis mellem den mængde information som undersøgelsen har ønsket at indsamle og elevernes overskud og lyst til at gennemføre spørgeskemaet. I før-testen udgøres forsøgsgruppen af 13 klasser med i alt 207 elever, mens kontrolgruppen udgøres af de resterende klasser som medvirkede i før-testen det vil sige 29 klasser med i alt 547 elever. At kontrolgruppen udgøres af et større antal klasser hænger til dels sammen med at vi ønsker at kortlægge undersøgelsespopulationens risikoadfærd og til dels for at gøre datasættet og de statistiske analyser så robuste som muligt.

Læseren skal i gennemlæsningen af den videre analyse være opmærksom på at antallet af besvarelser til hvert spørgsmål varierer, da ikke alle elever har besvaret alle spørgsmål. Det samlede antal besvarelser til hvert spørgsmål er enten angivet i teksten eller fremgår nederst i tabellen.

8.1.1 Indledende præsentation de socioøkonomiske variable

Gennemsnitsalderen for de 754 medvirkende elever i undersøgelsen er 13,2 år³⁰ og af tabellen nedenfor fremgår fordelingen af drenge og piger i datamaterialet.

Tabel 16: Antal drenge og piger på før-testen

Køn		
	Antal	Valid Procent
Dreng	389	51.6
Pige	365	48.4
Total	754	100.0

Som det fremgår af tabel 16, så indgår der lidt flere drenge end piger i undersøgelsen. I denne sammenhæng er det værd at nævne, at idet flere drenge medvirker i før-testen kan dette muligvis influere på niveauet af risikoadfærd i undersøgelsespopulationen, da flere undersøgelser har dokumenteret en højere risikoadfærd blandt drenge end blandt piger. (Due & Rasmussen 2006, Due & Rasmussen 2010, Balvig 2011).

³⁰ Er beregnet ud fra elevernes angivelse af deres alder $(1 \cdot 11 \text{ år}) + (281 \cdot 13 \text{ år}) + (444 \cdot 14 \text{ år}) + (27 \cdot 15 \text{ år}) + (1 \cdot 16 \text{ år}) / 754 = 13,2 \text{ år}$

Men hensyn til elevernes etnicitet så fordeler eleverne sig på følgende måde:

Tabel 17: Etnicitet

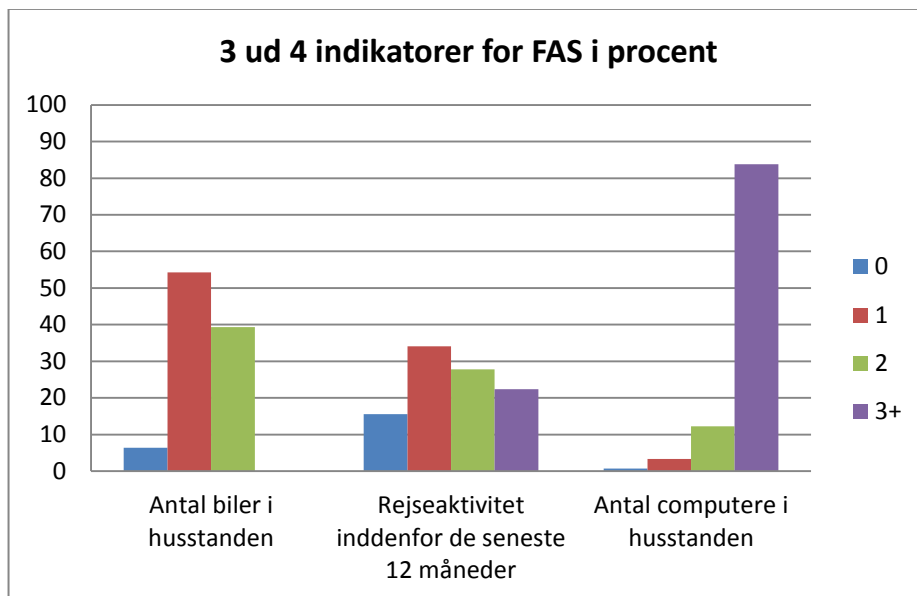
Etnicitet		
	Antal	Procent
Personer med dansk oprindelse	643	86.8
Indvandrere	35	4.7
Efterkommere	63	8.5
Total	741	100.0

Hovedparten af eleverne er i undersøgelsen er af dansk oprindelse, mens det indgår lidt flere efterkommere end indvandrere i undersøgelsespopulationen³¹. Da vi ikke har kendskab til etnicitetsfordelingen for den samlede population er det ikke muligt at afgøre om etnicitetsfordelingen i ovenstående tabel er et udtryk for en selektionsproces eller faktisk viser et reelt billede af etnicitetsfordelingen. Betydningen af etnicitet i forhold til niveauet af risikoadfærd studeres nærmere i afsnit 9.

I spørgeskemaet er der spurgt ind familiens socioøkonomiske status gennem 4 spørgsmål, der tilsammen er en indikator for den såkaldte Family Affluence Scale. Dette drejer sig om familiens ejerskab af biler, om eleven har sit eget værelse, omfanget af familiens rejser og antallet af computere i elevens hjem. Til hvert spørgsmål har 735 elever angivet et svar på disse de fire spørgsmål. Nedenstående tabel illustrerer elevernes besvarelser på tre ud af de fire spørgsmål i Family Affluence Scale. Med hensyn til om eleven har sit eget værelse, så fremgår det af datamaterialet, at 95,5 procent af eleverne har deres eget værelse, mens 4,5 procent af eleverne ikke har deres eget værelse.

³¹ Etnicitetsvariablen er baseret på den definition der arbejdes med hos Danmarks Statistik (Hjemmeside 20). Personer med dansk oprindelse er personer hvor mindst én af forældrene er født i Danmark. Indvandrere er personer som er født i udlandet og hvis forældre også er født i udlandet. Efterkommere er født i Danmark, mens ingen af forældre er født i Danmark.

Figur 19: 3 ud 4 indikatorer for The Family Affluence Scale (FAS)

På baggrund af elevernes svar på de fire spørgsmål er der dannet en skala som består af tre kategorier. Disse kategorier er henholdsvis lav socioøkonomisk status, mellem socioøkonomisk status og høj socioøkonomisk status³². Inddelingen af eleverne fremgår af nedenstående tabel:

Tabel 18: The Family Affluence Scale (FAS)

Family Affluence Scale		
	Antal	Procent
FAS lav	10	1,4
FAS mellem	135	18,4
FAS høj	590	80,3
Total	735	100.0

Af den internationale Skolebørnsundersøgelse fra 2008 fremgår det, at 8 procent af de danske 11-15-årige indgår i kategorien med "FAS lav", 41 procent indgår i kategorien "FAS mellem" og 51 procent

³²Inddelingen sker med afsæt i artiklen: "The Family Affluence Scale as a Measure of National Wealth- Validation of an Adolescent Self-Report Measure". Har eleven fået værdien 0,1 eller 2 på samtlige 4 spørgsmål som indgår i FAS-skalaen indgår eleven i gruppen "FAS lav". Har eleven fået værdien 3,4 eller 5 på samtlige 4 spørgsmål indgår eleven i gruppen "FAS mellem" mens eleverne der fået værdien 6,7,8 eller 9 på samtlige 4 spørgsmål indgår i gruppen "FAS høj". (Boyce m.fl. 2006:475) (Se bilag 9)

indgår i kategorien ”FAS høj” (Currie et al. 2008:31). Sammenlignes vores undersøgelse med den internationale Skolebørnsundersøgelse er fordelingen af de tre FAS-kategorier i indeværende undersøgelse væsentlig forskellig fra denne. Dette kan givetvis skyldes flere faktorer herunder at flere familier i dag, end da skalaen blev konstrueret, må formodes at have en eller flere computere, at størstedelen af unge i Danmark har deres eget værelse og at rejseaktiviteten i danske familier kan formodes at være steget. Idet skalaen er meget skævvredet kan den i udgangspunktet ikke benyttes, da variationen er for lille og ikke giver et reelt billede af elevernes socioøkonomiske status. I forlængelse af ovenstående kritikpunkter har vi forsøgt at rekonstruere skalaen, således at scoren på indikatorerne ”rejseaktivitet” og ”computer” ændres. Idet ”værelses-indikatoren” er en dummy-variabel er det ikke muligt at rekonstruere denne, hvilket må antages fortsat at påvirke elevernes fordeling på FAS-skalaen. Rekonstruktionen betyder, at hvis eleven har angivet at have været ude at rejse to gange indenfor det seneste år, så ”scorer” eleven et 1-tal, hvor eleven før rekonstruktionen ville have scoret et 2-tal. Samme rekonstruktion er foretaget på ”computer” indikatoren. Sammenlagt betyder det at ”FAS lav” gives til scoren mellem 0 og 2, mens ”FAS mellem” gives til scoren mellem 3 og 5 og ”FAS høj” tildeles elever med en score på 6 eller 7. Vores rekonstruktion betyder at den samlede score for de fire indikatorer nu er faldet fra 9 til 7, hvilket ændrer fordelingen af eleverne på FAS-skalaen. Fordelingen af eleverne på den nye FAS-skala præsenteres herunder:

Tabel 19: Socioøkonomisk status

Socioøkonomisk status		
	Antal	Procent
Lav socioøkonomisk status	19	2,6
Mellem socioøkonomisk status	417	56,7
Høj socioøkonomisk status	299	40,7
Total	754	100.0

Rekonstruktionen af FAS betyder at langt flere elever nu indgår i kategorien ”mellem socioøkonomisk status”, mens færre indgår i kategorien ”høj socioøkonomisk status”. Dog indgår der fortsat kun et fåtal elever i kategorien ”lav socioøkonomisk status” og dermed har rekonstruktionen kun flyttet få elever til denne kategori. På baggrund af de kritikpunkter vi rettede mod den oprindelige FAS-skala har vi med rekonstruktionen forsøgt at imødekomme disse for dermed at forsøge at skabe

et mere reelt billede af elevernes socioøkonomiske status på de tilgængelige indikatorer. Til trods for at den rekonstruerede FAS-skala (socioøkonomisk status) forbliver skævvredet, vil det dog fortsat være denne variabel som fremadrettet benyttes i analysen.

De præsenterede socioøkonomiske variable vil blive inddraget i den videre analyse for at undersøge om forsøgs- og kontrolgruppen inden interventionen er sammenlignelige og derudover vil variablene blive inddraget i det omfang de synes relevante for den videre analyse.

9.0 Undersøgelsespopulationens reelle risikoadfærd

For at kunne besvare første led i problemformuleringen vil følgende afsnit præsentere undersøgelsespopulationen reelle risikoadfærd. Da specialet er baseret på en noget nær totalundersøgelse af eleverne på 7. klassetrin i Esbjerg by gives der en unik mulighed for at kortlægge denne populations reelle risikoadfærd. I præsentationen af undersøgelsespopulationens risikoadfærd vil der være fokus på rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer. Alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer er primært i fokus fordi interventionen beskæftiger sig med disse typer af risikoadfærd, mens rygning er medtaget som fokusområde på baggrund af Ringstedforsøgets resultater (jævnfør afsnit 2.6.4). De fire fokusområder ligger også i tråd med, at disse adfærdstyper ofte er relateret til henholdsvis 1) sundhedsrelaterede sygdomme, blandt andet lungecancer 2) personlige konsekvenser af såvel psykiske som fysiske skader samt mulighed for en plettet straffeattest og 3) samfundsøkonomiske omkostninger ved for eksempel behandling, fængselsophold med videre (Balvig m.fl. 2005, Sabroe & Fonager 2004, Rasmussen 2004). Et andet argument for at fremhæve disse typer af risikoadfærd er, at flere undersøgelser peger på, at der er en sammenhæng mellem en eller flere af disse typer adfærd. Det vil sige, at ved deltagelse i én form for risikoadfærd, for eksempel rygning, øges sandsynligheden for at deltage i andre former for risikoadfærd (Balvig m.fl. 2005, Kræftens Bekæmpelse & Sundhedsstyrelsen 2009). Eksempelvis peger studier på, at en tidlig fuldskabsdebut³³ har betydning for den unges senere alkoholforbrug, det vil sige at unge som starter tidligt med at drikke sig fulde også drikker mere sammenlignet med unge med en senere fuldskabsdebut (Gundelach 2006).

³³ 13 år eller under

På baggrund af vores eget datamateriale vil analysen af undersøgelsespopulationens risikoadfærd løbende lave ”nedslag” i forhold til køn, etnicitet og elevens socioøkonomisk status og drage paralleller til andre undersøgelser hvor samme forhold er undersøgt for elever på 7.-8. klassetrin. Ud fra specialets ønske om at være vidensopbyggende indenfor forebyggelsesområdet, så vil en overensstemmelse af elevernes og andres unges risikoadfærd ud fra vores optik være interessant. Dette henviser til at undersøgelsens resultater af interventionen muligvis kan give inspiration til forebyggelse af unges risikoadfærd andre steder i Danmark.

De repræsentative undersøgelser der drages paralleller til i forhold til undersøgelsespopulationens reelle risikoadfærd er: Lovlydig ungdom (Balvig 2011) – fremover betegnet ”Ungdomsundersøgelsen”, Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Rasmussen & Due 2011) – fremover betegnet ”Skolebørnsundersøgelsen”. Der er i Esbjerg Kommune udarbejdet en såkaldt ”Ungeprofilundersøgelse”, der har haft til formål at belyse ungdomslivet for unge på 7. - 9. klassetrin og 1. årgang på ungdomsuddannelserne i Esbjerg Kommune. Ungeprofilundersøgelsen er udarbejdet af sociolog Jesper Læborg for SSP & Forebyggelse i Esbjerg Kommune og undersøgelsen er inddraget, idet den er repræsentativ for denne population af unge i Esbjerg Kommune. Ungeprofilundersøgelse 2009 (Læborg 2009) betegnes fremadrettet i vores undersøgelse som ”Ungeprofilundersøgelsen”. Selvom eleverne i før-testen går i 7. klasse har vi valgt at inddrage Ungdomsundersøgelsen hvor eleverne går på 8. klassetrin. Dette skyldes at det ikke har været muligt at lokalisere nogle undersøgelser hvor eleverne på 7. klassetrin er blevet spurgt ind til de samme kriminalitetsspørgsmål som anvendes i indeværende undersøgelse. Dog har vi valgt at inddrage denne undersøgelse, idet vi stadig mener det er muligt at drage paralleller til de tendenser der gør sig gældende i Ungdomsundersøgelsen. Derudover er det vigtigt at pointere at spørgsmålsformuleringerne i de tre undersøgelser ikke er fuldkommen identiske med de spørgsmålsformuleringer som benyttes i indeværende undersøgelse. Det betyder at vores undersøgelse ikke vil have mulighed for at drage paralleller til samtlige undersøgelsesspørgsmål der benyttes i dette speciale til at indfange elevernes risikoadfærd. Dette betyder dog at det på punkter kan være vanskeligt at belyse hvor meget eller hvor lidt undersøgelsespopulationen, adskiller sig eller ligner andre jævnaldrende unge i Danmark. Sammenligningernes gyldighed er således både afhængig

af undersøgelsespopulationen og spørgsmålsformuleringerne, og såfremt disse kriterier ikke kan opfyldes tages der forbehold for dette i sammenligningerne.

9.1 Risikoadfærd blandt 7. årgang i Esbjerg by

For hvert fokusområde i forhold til alkohol, rygning, kriminalitet og euforiserende stoffer vil der være en tabel der giver et billede af undersøgelsespopulationens reelle niveau af risikoadfærd samt sikkerhedsintervallet for denne type af risikoadfærd. Sikkerhedsintervallet er et udtryk for det interval hvor andelen af eleverne, som for eksempel svarer ja til at have prøvet at ryge, med 95 procent sikkerhed vil befinde sig indenfor (Agresti & Finlay 2009). Hvert fokusområde afrundes med at give et nuanceret billede i tilknytning til køn, etnicitet, alder og socioøkonomisk status for den andel af undersøgelsespopulationen som har deltaget i den pågældende risikoadfærd. I undersøgelsen arbejdes der ud fra et signifikansniveau på minimum 0,05. Et signifikansniveau på $\leq 0,05$ angives med $p=0,05$ (*), mens et signifikansniveau på $\leq 0,01$ angives med $p=0,01$ (**) og et signifikansniveau på $\leq 0,001$ angives med $p=0,001$ (***). Signifikansniveauet illustrerer, at såfremt p-værdien er mindre end 0,05 er det muligt at forkaste h-nulhypotesen og dermed antagelsen om at fordelingen med 95 procents sandsynlighed ikke er tilfældig (de Vaus 2007).

Rygning

Tabel 20 viser, at hver femte elev i undersøgelsespopulationen har prøvet at ryge, mens hver tredje elev ud af hundrede er daglige rygere.

Tabel 20: Rygning

Rygning				
	Antal	Antal elever som har besvaret spørgsmålet	Ja i procent	95 procents sikkerhedsinterval
Prøvet at ryge	150	752	19,9	17,1-22,8
Daglige rygere	22	752	2,9	1,7-4,1

I Skolebørnsundersøgelsen har man undersøgt hvor mange 13-årige unge (elever i 7. klasse) som har prøvet at ryge og her viser undersøgelsen at 26,5 procent af de 13-årige har prøvet at ryge. Det betyder at der må siges, at være en forskel mellem eleverne i denne undersøgelse og de 13-årige

(elever i 7. klasse) på landsplan, som har prøvet at ryge, da andelen af 13-årige unge som har prøvet at ryge i Skolebørnsundersøgelsen ligger udenfor det angivne sikkerhedsinterval. Med hensyn til de elever der har angivet at være daglige rygere, så fremgår det af Ungeprofilundersøgelsen at det drejer sig om 4 procent og i Skolebørnsundersøgelsen 3 procent. Sikkerhedsintervallet for andelen af daglige ryger går fra 1,7 procent til 4,1 procent, hvorfor der ikke kan siges at være en forskel mellem andelen af daglige rygere i indeværende undersøgelse og i Ungeprofilundersøgelsen samt Skolebørnsundersøgelsen. Overordnet set ligger andelen af elever som er daglige rygere, i tråd med andre unge i 7. klasse på landsplan, ligesom at andelen af daglige rygere også ligger på niveau med det samme klassetrin i Esbjerg Kommune. Dog fremgår det af tabellen at færre har prøvet at ryge i sammenligning med Skolebørnsundersøgelsen, hvorfor undersøgelsespopulationen på dette parameter ikke umiddelbart ligger i tråd med det landsdækkende niveau.

”Nedslag” i forhold til rygning

Ser vi lidt nærmere på undersøgelsespopulationen i forhold til køn og rygning, så viser analysen at en større andel af drengene (21,9 procent) end pigerne (17,9 procent) har prøvet at ryge, ligesom at flere af drengene (3,9 procent) og færre af pigerne (1,9 procent) er daglige rygere. Dog er forskellen mellem andelen af drenge og piger som har prøvet at ryge eller som er daglige rygere ikke signifikant forskellig fra hinanden. Det betyder at andelen af drenge og piger som har prøvet at ryge eller som er daglige rygere ikke på nuværende tidspunkt adskiller sig fra hinanden. Dette ligger i forlængelse af de resultater som er præsenteret i afsnit 2.1.1, hvor der ikke ses nogen nævneværdig forskelle mellem andelen af 13-årige drenge og piger der har prøvet at ryge eller som er daglige rygere (Due & Rasmussen 2010).

Ser vi på rygning i forhold til etnicitet så fremgår det, at der er en signifikant forskel både når det angår andelen som har prøvet at ryge³⁴ og andelen af daglige rygere³⁵. Der er altså flere elever med dansk oprindelse som i vores undersøgelse har prøvet at ryge eller som er daglig ryger end eleverne med anden oprindelse end dansk. I et tillæg til den oprindelige Skolebørnsundersøgelse (Jensen & Holstein 2010) har man også undersøgt forskellen mellem danskere, indvandrere og efterkommere i forhold til at have prøvet at ryge. Her fremgår det at der *ikke* ses en forskel mellem grupperne for de

³⁴ p=0,014*

³⁵ p=0,025*

13-årige, hvilket står i modsætning til resultaterne i indeværende undersøgelse. At der er en forskel mellem vores undersøgelse og Skolebørnsundersøgelsen kan givetvis skyldes flere faktorer, herunder at denne undersøgelse ikke er repræsentativ og at forskellen derfor er udtryk for nogle lokale karakteristika knyttet til etnicitetssammensætningen eller de tidligere omtalte selektionsprocesser.

Vender vi blikket mod elevernes socioøkonomiske status og andelen som har prøvet at ryge eller som er daglige rygere, så ses der en sammenhæng mellem at jo højere socioøkonomisk status jo mindre andel at prøvet at ryge eller er daglige rygere. Forskellen mellem de tre socioøkonomiske kategorier i forhold til andelen som har prøvet at ryge og daglige rygere er statistisk signifikant³⁶, hvilket betyder at disse er forskellige fra hinanden. Sammenhængen mellem rygning og socioøkonomisk status ligger også i forlængelse af de resultater man har fundet i andre undersøgelser (Rasmussen & Due 2010). Så til trods for at en mindre andel af danskerne samlet set ryger, så er der fortsat en større andel af rygere i befolkningen med lav socioøkonomisk status (Hjemmeside 21). Dette forhold kan være en relevant information i forbindelse med forebyggelse af risikoadfærd, idet nogle grupper af elever kan være mere udsatte end andre i forhold til at begynde at ryge.

Ligesom der ses en sammenhæng mellem rygning og socioøkonomisk status er der ligeledes i analysen en sammenhæng mellem alder og andelen som har prøvet at ryge og som er daglige rygere. Jo ældre eleverne, jo større andel har at prøvet at ryge eller ryger dagligt. Det er dog ikke muligt ud fra denne opgørelse at sige noget om, hvornår eleven første gang prøvede at ryge. Der ses en signifikant sammenhæng mellem alder og andelen som har prøvet at ryge³⁷ og som er daglige rygere³⁸, hvilket også er en tendens som ses når det drejer sig om alkohol og euforiserende stoffer. Vil man således gerne forebygge at eleverne begynder at ryge eller bliver daglige rygere, så peger denne del af analysen på, at man indenfor forebyggelsesområdet med fordel kan sætte ind, når eleverne er 13 år eller yngre. Dette skyldes at andelen i undersøgelsespopulationen som har prøvet at ryge kun ligger på lidt over 10 procent og at andelen af daglige rygere er forsvindende lille nemlig 0,7 procent.

³⁶ p=0,014** og p=0,004**

³⁷ p=0,000***

³⁸ p=0,000***

Alkohol

Med udgangspunkt i Skolebørnsundersøgelsen fra 2006³⁹, hvor 51,5 procent af eleverne på 7. klassetrin har prøvet at drikke alkohol, så viser nedenstående tabel, at andelen der har prøvet at drikke alkohol i denne undersøgelse er højere. Det beregnede sikkerhedsinterval overlapper heller ikke andelen på 51,5 procent, hvilket indikerer at der er forskel på de to andele. Selvom begge undersøgelser er gennemført på 7. klassetrin, så er Skolebørnsundersøgelsen gennemført tidligere på året, hvilket muligvis kan have indflydelse på forskellen mellem de to andele. Dog kan der også være tale om at Esbjerg by adskiller fra landsgennemsnittet på netop dette punkt. For at kunne give et mere nuanceret billede af elevernes alkoholforbrug er der i spørgeskemaet også spurgt ind til hvor mange gange eleverne har drukket alkohol indenfor de sidste 12 måneder og indenfor den sidste måned.

Tabel 21: Alkohol

Alkohol				
	Antal elever som har besvaret spørgsmålet	Antal der har svaret Ja	Ja i procent	95 procents sikkerhedsinterval
Prøvet at drikke alkohol	752	492	65,4	62,0-68,8
Drukket alkohol indenfor de sidste 12 måneder	618	329	53,2	49,3-57,2
Drukket alkohol indenfor den sidste måned	618	223	36,1	32,3-39,9
Drukket mere end 5 genstande på én aften indenfor den sidste måned	752	109	14,5 ⁴⁰	11,8-17,2 ⁴¹

Til trods for at størstedelen af eleverne har prøvet at drikke alkohol også indenfor de sidste 12 måneder, så er de færreste elever, der har et regelmæssigt alkoholforbrug, for eksempel drukket indenfor den sidste måned. Det er ikke muligt at sammenligne, disse nuancerede alkoholspørgsmål, med andre undersøgelser, da samme spørgsmålsformulering ikke benyttes.

At drikke mere end 5 genstande på én aften omtales i faglitteraturen som ”binge-drinking” (Hibell et al. 2010). Binge-druk betragtes som værende sundhedsskadeligt (Hjemmeside 22), hvorfor der er meget fokus på hvor meget alkohol de unge drikker på én aften. Indeværende undersøgelse har

³⁹ Samme spørgsmål indgår ikke i Skolebørnsundersøgelsen fra 2010

⁴⁰ $(109/752)*100$

⁴¹ Beregnet manuelt (Agresti & Finlay 2009)

derfor spurgt ind til om eleverne har drukket mere end 5 genstande indenfor den sidste måned og her fremgår det at 14,5 procent af den samlede undersøgelsespopulation har binge-drukket, mens det drejer sig om 4,5 procent af 7. klasses eleverne i Ungeprofilundersøgelsen, dette dog indenfor de sidste 7 dage. Forskellen mellem indeværende og Ungeprofilundersøgelsen skyldes sandsynligvis de forskellige tidsintervaller. Ud af den andel af elever som har angivet at de har drukket alkohol indenfor den sidste måned er det noget overraskende at næsten halvdelen af disse har binge-drukket. Opsummerende så viser det sig at lidt over 6 ud af 10 elever prøvet at drikke alkohol, mens et mere regelmæssigt forbrug i undersøgelsespopulationen er en mindretalsadfærd.

”Nedslag” i forhold til alkohol

Ser vi på forholdet mellem andelen af drenge og piger som har prøvet at drikke alkohol, så viser det sig, at en statistisk signifikant større andel af drenge end piger har prøvet at drikke alkohol⁴². I Skolebørnsundersøgelsen er der ikke signifikant forskel mellem andelen af 13-årige drenge og piger der har prøvet at drikke alkohol, hvilket står i kontrast til de resultater, der er fremkommet i vores undersøgelsespopulation. Vender vi os mod elevernes alkoholindtag indenfor de sidste 12 måneder, indenfor den sidste måned samt binge-druk indenfor den sidste måned, så er der ikke signifikant forskel på drengene og pigernes alkoholindtag på disse tre parametre. Disse resultater ligger i forlængelse af den tidligere præsentation (jævnfør afsnit 2.1.2) om at drenge og pigers alkoholindtag indenfor de senere år har tilnærmet sig hinanden. At der i indeværende undersøgelse dog er en forskel på andelen af drenge og piger som har prøvet at drikke alkohol kan muligvis hænge sammen med at der indgår flere drenge end piger i undersøgelsen, hvorimod forskellen udviskes når drenge og piger er begyndt at drikke alkohol.

På nær når det gælder indtagelse af fem genstande eller flere på en aften indenfor den sidste måned, så adskiller andelen af elever med anden oprindelse end dansk sig signifikant fra elever med dansk oprindelse⁴³. Analysen peger dermed på, at andelen af elever med dansk oprindelse i et langt større omfang end andelen af unge med anden oprindelse end dansk har erfaring med alkohol. Dette kan tænkes at hænge sammen med at man i Danmark har en mere liberal alkoholkultur (Gundelach &

⁴² $p=0,026^{**}$

⁴³ Prøvet alkohol $p=0,000^{***}$, Drukket alkohol indenfor de sidste 12 måneder $p=0,000^{***}$, drukket alkohol indenfor den sidste måned $p=0,000^{***}$.

Järvinen 2006) som muligvis ikke gør sig gældende i andre lande, indenfor andre kulturer eller religioner. Det er dog noget overraskende, at andelen af elever med anden oprindelse end dansk ikke adskiller sig fra andelen af elever med dansk oprindelse når det gælder binge-druk og som også står i kontrast til Skolebørnsundersøgelsens resultater når det drejer sig om at rusdrikke (Jensen & Holstein 2010). Analysens resultater kan muligvis hænge sammen med, at andelen af elever med anden oprindelse end dansk, som drikker alkohol, ligger på niveau med andelen af elever med dansk oprindelse når det gælder mængden af alkohol som indtages.

Vender vi blikket mod en mulig sammenhæng mellem socioøkonomisk status og alkoholerfaringer, så ses der ikke nogen signifikante forskelle mellem parametrene for alkoholindtag og socioøkonomisk status. Af tabellen i bilag 13 ses der dog en tendens til, at andelen af elever med mellem og høj socioøkonomisk status også har flere erfaringer med alkohol. Dette ligger i tråd med at andre undersøgelser viser, at i modsætning til rygning og socioøkonomisk status, så gælder der et omvendt forhold med hensyn til alkohol. Flere unge med en højere socioøkonomisk status har altså alkoholerfaringer, men ikke erfaringer med rygning (Gundelach & Järvinen 2006, Rasmussen & Due 2010).

Som et sidste nedslagspunkt ses der en tendens til at jo ældre eleverne er, jo større andel har prøvet at drikke alkohol og drukket alkohol indenfor de sidste 12 måneder (Jævnfør bilag 13). Denne sammenhæng er dog ikke statistisk signifikant. På de 2 parametre, om eleven har drukket alkohol indenfor den sidste måned eller drukket 5 eller flere genstande på en aften indenfor den sidste måned, så er der dog en signifikant forskel i forhold til alder⁴⁴. På disse to parametre er der en større andel af de ældre elever som har et hyppigere alkoholforbrug og også drikker mere på én aften. Analysen peger dermed på, at mængden og hyppigheden i forhold til alkohol hænger sammen med elevernes alder. Disse sammenhænge er ud fra vores optik i en forebyggelsessammenhæng relevant, når man ønsker at iværksætte et forebyggelsestiltag omkring unge og alkohol.

⁴⁴ Drukket alkohol indenfor den sidste måned $p=0,007^{**}$, Drukket 5 eller flere genstande på en aften indenfor de sidste måned $p=0,000^{***}$

Fuldskab

I Skolebørnsundersøgelsen fremgår det at 14 procent har været fulde som 13-årige, hvilket ligger i tråd med andelen som har prøvet at være fulde i denne undersøgelse. Sammenlignet med Ungdomsundersøgelsen hvor 26 procent angiver at de har drukket sig fulde ”En gang om måneden eller oftere” så, drejer det sig kun om 8,8 procent i indeværende undersøgelse. Forskellen kan hænge sammen med at eleverne i Ungdomsundersøgelsen går på 8. klassetrin og at svarkategorierne er forskellige fra denne undersøgelse, hvilket besværliggør en direkte sammenligning. Det er dog væsentligt at understrege, at langt størstedelen af undersøgelsespopulationen *ikke* har prøvet at være fuld og at endnu færre har været fuld en gang om måneden.

Tabel 22: Fuldskab

Fuldskab				
	Antal elever som har besvaret spørgsmålet	Antal der har svaret Ja	Ja i procent	95 procents sikkerhedsinterval
Prøvet at være fuld	702	116	16,5	13,8-19,3
Fuld mindst en gang om måneden	362	32	8,8	5,9-11,8

”Nedslag” i forhold til fuldskab

Når det gælder andelen af eleverne som har været fulde i relation til køn, etnicitet og socioøkonomisk status, så ses der ingen signifikant forskel, mens der ses en signifikant forskel i relation til alder⁴⁵. Fuldskab hænger således sammen med at jo ældre eleverne er desto større sandsynlighed er der for at de har prøvet at være fulde. At der ikke ses nogen signifikant forskel på de tre øvrige socioøkonomiske variable peger i retning af at disse ikke har nogen betydning når det drejer sig om fuldskab i undersøgelsespopulationen.

⁴⁵ p=0,007**

Kriminalitet

I nedenstående tabel illustreres den andel som har svaret bekræftende på de fem kriminalitetsspørgsmål

Tabel 23: Kriminalitet

Kriminalitet				
	Antal	Antal elever som har besvaret spørgsmålet	Ja i procent	95 procents sikkerhedsinterval
Kriminalitet indenfor de sidste 12 måneder				
Været i slagsmål	739	135	18,3	15,5-21,1
Selv slået eller tævet på nogen	736	157	21,3	18,4-24,3
Truet andre med tæv	740	84	11,4	9,1-13,6
Båret kniv	743	14	1,9	0,9-2,9
Stjålet varer fra en butik	742	43	5,8	4,1-7,5

I Ungdomsundersøgelsen fremgår det, at 22 procent har været i slagsmål, hvilket ligger uden for vores beregnede sikkerhedsinterval. Dog forventes det, at et beregnet sikkerhedsinterval i Ungdomsundersøgelsen vil betyde at disse ville være overlappende og at der derfor ikke vil en reel forskel på andelen af unge som har været i slagsmål i de to undersøgelser. At undersøgelsens resultater ikke adskiller sig fra Ungdomsundersøgelsen er noget overraskende, idet forventningen var, at færre elever i denne undersøgelse havde været i slagsmål, da de i gennemsnit er omkring et år yngre. Vores analyse viser, at cirka hver femte elev har været i slagsmål, hvilket umiddelbart kan virke som en høj andel. Dette hænger muligvis sammen med at eleverne har en anden forståelse af spørgsmålet end de associationer voksne har omkring slagsmål og derudover at man som ung tumler rundt med hinanden og kan forbinde dette med ”slagsmål”.

I forhold til om eleverne selv har slået eller tævet nogen tages der igen udgangspunkt i Ungdomsundersøgelsen. Denne undersøgelse viser, at 24 procent har slået eller tævet andre indenfor det seneste år, hvilket betyder at vores beregnede sikkerhedsinterval overlapper den andel som præsenteres i Ungdomsundersøgelsen. Andelen af eleverne som har slået eller tævet andre er derfor ikke forskellige i to undersøgelser. Dette er overraskende fordi forventningen også her er, at andelen ville være forskellige, idet eleverne i denne undersøgelse er yngre og at færre derfor ville have slået eller tævet på nogen. Elevernes associationer til spørgsmålet kan dog også her ligge i forlængelse af de overvejelser som er præsenteret ovenfor.

Eleverne er også blevet spurgt ind til om de selv har truet andre med tæv indenfor de sidste 12 måneder og her sammenlignes igen med Ungdomsundersøgelsen. Her fremgår det, at 15 procent af de 14-15-årige har truet andre med tæv, hvilket ligger udenfor vores beregnede sikkerhedsinterval. En angivelse af sikkerhedsintervallet for Ungdomsundersøgelsen ville dog givetvis betyde, at de to sikkerhedsintervaller ville have været overlappende, hvorfor andelen af elever som har truet andre med tæv ikke ville være forskellige fra hinanden.

I spørgeskemaet er eleverne også blevet bedt om at angive om de har haft kniv med til fest eller i byen indenfor de sidste 12 måneder. Argumentationen for at medtage dette spørgsmål tager afsæt i det stigende fokus på knive i nattelivet (Rådgivende sociologer 2008). I sammenligning med Ungdomsundersøgelsen, hvor 5 procent af eleverne har angivet at de har medbragt ulovlig kniv på steder hvor dette ikke var tilladt, så gælder det for 1,9 procent i vores undersøgelse. Med hensyn til at gå med kniv, så ville et beregnet sikkerhedsinterval for Ungdomsundersøgelsen formentlig ikke betyde at der ville være et overlap mellem de to sikkerhedsintervaller. Det betyder at eleverne i denne undersøgelse adskiller sig fra de unge i Ungdomsundersøgelsen, hvilket givetvis kan hænge sammen med elevernes alder og at spørgsmålsformuleringen ikke er identisk i de to undersøgelser. Dog peger både Ungdomsundersøgelsen og denne undersøgelse på, at langt hovedparten af de unge *ikke* tager kniv med til fest eller i byen.

Ungdomsundersøgelsen viser, at 11,1 procent har begået butikstyveri indenfor de sidste 12 måneder, hvilket ligger udenfor vores beregnede sikkerhedsinterval. Til trods for et beregnet sikkerhedsinterval i Ungdomsundersøgelsen, så formodes der fortsat at være en forskel mellem andelen som har stjålet varer fra en butik i de to undersøgelser. Forskellen kan muligvis hænge sammen med elevernes alder, som er lavere i denne undersøgelse.

Hvordan eleverne forstår og opfatter de begreber og ord kriminalitetsspørgsmålene omhandler, vil sandsynligvis påvirke deres besvarelser og dermed andelen som svarer bekræftende på disse spørgsmål. De forståelser eleverne helt konkret tilskriver kriminalitetsspørgsmålene har vi ikke mulighed for at få nærmere kendskab til. I denne forbindelse ville en egentlig pilotundersøgelse med fokus på elevernes forståelse af kriminalitetsspørgsmålene have været en fordel. At undersøgelsen på nogle punkter ikke adskiller sig fra Ungdomsundersøgelsen hænger givetvis sammen med flere

faktorer. For det første har det givetvis en betydning at undersøgelsen ikke er repræsentativ, for det andet at associationerne til kriminalitetsspørgsmålene er forskellige i de to undersøgelsespopulationer og for det tredje at undersøgelsespopulationen på parametrene slagsmål, slået eller tævet andre samt truet andre med tæv reelt ligger på niveau med Ungdomsundersøgelsen trods for at denne undersøgelsespopulation er ældre.

”Nedslag” i forhold til kriminalitet

Af analysen fremgår det, at andelen af drenge på alle kriminalitetsspørgsmålene adskiller sig signifikant fra pigerne⁴⁶. Drengene har således i et større omfang end piger været i involveret i disse former for kriminalitet, hvilket ligger i forlængelse af, at undersøgelser peger på, at kriminalitet er et udpræget drengefænomen (Balvig 2006, Balvig 2011). Det skal dog bemærkes at drenge i deres samværsformer givetvis er mere fysiske også når det bare er for sjov og at kontroverser givetvis hyppigere end hos piger kan lede til eksempelvis slagsmål. I relation til etnicitet, så er der på alle kriminalitetsparametrene i indeværende undersøgelse ikke nogen forskel på de andele, som har begået nogle af de fem former for kriminalitet. Dette ligger i tråd med de resultater der fundet i Ungdomsundersøgelsen, der viser at etnicitet ikke har nogen selvstændig betydning for kriminaliteten når andre forhold, eksempelvis familie og skole, holdes konstante (Balvig 2011).

Samme billede som med etnicitet og kriminalitet gør sig også gældende når det drejer sig om socioøkonomisk status og kriminalitet. Det er kun på parameteren ”at have båret kniv” at der ses en signifikant forskel mellem grupperne⁴⁷ dog ses der ikke nogen entydig sammenhæng mellem socialøkonomisk status og andelen som bærer kniv. At der overordnet ikke ses nogen forskel mellem socioøkonomisk status og kriminalitet kan muligvis skyldes, at skalaen for socioøkonomisk status, til trods for de foretagne ændringer, ikke har en ligelig fordeling af elever i hver kategori og at det er de færreste i undersøgelsespopulationen, som har været involveret i kriminalitet.

På parametrene ”været i slagsmål” og ”slået eller tævet andre”, peger analysen på en signifikant forskel mellem aldersgrupperne⁴⁸. Det vil sige at jo ældre eleverne er, jo større andel har svaret

⁴⁶ Har båret kniv $p=0,038^*$, Har været i slagsmål $p=0,000^{***}$, truet andre med tæv $p=0,000^{***}$, Slået eller tævet andre $p=0,000^{***}$ og stjålet varer fra en butik $p=0,002^{**}$

⁴⁷ $p=0,013^*$

⁴⁸ Været i slagsmål $p=0,001^{**}$ og slået eller tævet andre $p=0,027^*$

bekræftende på disse to spørgsmål. At alder har en betydning for disse to kriminalitetsparametre kan ses i sammenhæng med, at andelen af drenge som begår kriminalitet stiger frem til 20-års alderen hvorefter kurven knækker i nedadgående retning (Hjemmeside 23).

Euforiserende stoffer

Hash er det mest udbredte illegale stof i Danmark og 45 procent af den danske befolkning under 35 år har prøvet hash, mens det gælder for 38 procent af de unge under 25 år (Sundhedsstyrelsen 2010). Det er altså blandt de unge at flest har eksperimenteret med hash. Af nedenstående tabel fremgår undersøgelsespopulationens kendskab og erfaring med euforiserende stoffer:

Tabel 24: Euforiserende stoffer

Euforiseret stoffer				
	Antal	Antal elever som har besvaret spørgsmålet	Ja i procent	95 procents sikkerhedsinterval
Prøvet hash	745	17	2,3	1,2-3,4
Prøvet andre stoffer end hash	742	13	1,8	0,8-2,7

Der er i Skolebørnsundersøgelserne 2006 og 2010 kun spurgt ind til om 9. klasses eleverne (de 15-årige) har prøvet hash og her fremgår det at 15,5 procent har prøvet hash. Andelen som har prøvet hash i Skolebørnsundersøgelsen ligger dermed langt over det niveau som er fundet i denne undersøgelse. Forskellen mellem de to andele som i undersøgelserne har prøvet hash antages i overvejende grad, at relaterer sig til aldersforskellen. I Ungeprofilundersøgelsen har man også spurgt ind til eleverne på 7. klassetrins erfaring med hash og her fremgår det at 2,2 procent har prøvet hash. Vores beregnede sikkerhedsinterval er dog overlappende i forhold til denne andel, hvorfor der ikke antages at være en forskel mellem de to andele. Indeværende undersøgelse og Ungeprofilundersøgelsen ligger således i tråd med hinanden. De elever som har prøvet andre stoffer end hash har selv fået mulighed for at angive hvilke stoffer de har prøvet og her fremgår det at disse stoffer blandt andet er skunk, speed, svampe, LSD og amfetamin. I forhold til om eleverne på 7. klassetrin har prøvet hash eller andre euforiserende stoffer, så viser analysen, at dette er en klar minoritetsadfærd i indeværende undersøgelse, men også på landsplan. Med hensyn til andre euforiserende stoffer end hash, så er dette ikke undersøgt i Skolebørnsundersøgelserne (Rasmussen & Due 2006, Rasmussen & Due 2010), men af den årlige rapport "Narkotikasituationen i Danmark

2010” (Sundhedsstyrelsen 2010) fremgår det, at 11 procent af unge under 25 år har prøvet andre illegale stoffer end hash. I Ungeprofilundersøgelsen er der specifikt spurgt ind til forskellige typer af euforiserende stoffer, hvilket er en tilgang vi ikke har benyttet og som udelukker en sammenligning på dette parameter.

I forhold til euforiserende stoffer har vi valgt ikke at lave nedslag som er benyttet på de øvrige fokusområder. Dette skyldes at andelen bliver meget små og ikke signifikante og yderligere kan det være problematisk for elevernes anonymitet.

9.2 Samlet opsummering

Ovenstående gennemgang har præsenteret undersøgelsespopulationens risikoadfærd og dermed besvaret første led i problemformuleringen. Desuden har præsentationen af elevernes reelle risikoadfærd givet mulighed for at drage paralleller til lignende undersøgelser for at se på hvilke områder de deltagende elever ligner eller adskiller sig fra andre unge.

Gennemgangen har vist at andelen som er daglige rygere i vores undersøgelse ligger på niveau med Skolebørns- og Ungeprofilundersøgelsen, hvorimod andelen som har prøvet at ryge er mindre i indeværende undersøgelse sammenlignet med Skolebørnsundersøgelsen. Med hensyn til elevernes erfaringer med at drikke alkohol, så adskiller vores undersøgelse sig fra Skolebørnsundersøgelsen, idet flere elever i indeværende undersøgelse har prøvet at drikke alkohol og har prøvet at være fuld en gang om måneden i sammenligning med Ungdomsundersøgelsen. Derimod adskiller andelen af elever som i denne undersøgelse har prøvet at være fuld sig dog *ikke* fra Skolebørnsundersøgelsen. På de øvrige parametre i forhold til erfaringer med at drikke alkohol har vi ikke mulighed for at sammenligne med andre undersøgelser, da spørgsmålsformuleringerne ikke er identiske. I relation til kriminalitetstematikken adskiller indeværende analyse sig ikke på parametrene ”slagsmål”, ”selv slået eller tævet på nogen” eller ”truet andre med tæv”, mens dette gør sig gældende i forhold til parametrene ”båret kniv” eller ”stjålet varer fra en butik” sammenlignet med Ungdomsundersøgelsen. Når det drejer sig om andelen som har prøvet hash så ligger vores datamateriale på niveau med Ungeprofilundersøgelsen, mens det ikke har været muligt at sammenligne med lignende ungdomsundersøgelser i forhold til andre euforiserende stoffer.

Ses der på ”nedslagene” i forhold til de fire typer af risikoadfærd, så fremgår det at signifikant færre elever med anden etnisk oprindelse end dansk har prøvet at ryge eller er daglige rygere i denne undersøgelse. Når det gælder nedslagene i forhold til alkohol, så viser det sig, at signifikant flere drenge end piger har prøvet at drikke alkohol og desuden ser vi at der er en signifikant sammenhæng mellem alder og fuldskab. Nedslagene i forhold til kriminalitet viser at der er en signifikant sammenhæng mellem køn og kriminalitet og at flere drenge end piger har begået nogen af fem former for kriminalitet som indgår i undersøgelsen. Ligeledes ses der en signifikant sammenhæng mellem alder og ”slagmål” og ”selv slået eller tævet på nogen” samt mellem at have båret kniv og socioøkonomisk status. Opsummerende viser analysen at der ikke kan drages paralleller til andre repræsentative ungdomsundersøgelser med samme fokus på samtlige parametre. Der er således flere faktorer, som beskrevet tidligere, der kan have betydning for at undersøgelserne på nogle områder adskiller sig fra hinanden og på andre områder er mere sammenlignelige.

Den forudgående beskrivelse af undersøgelsespopulationens risikoadfærd dokumenterer at der i overvejende grad er tale om mindretalsadfærd når det drejer sig om elevernes erfaringer med kriminalitet, euforiserende stoffer, rygning og til dels alkohol. Dette fremgår også af nedenstående konstrueret risikoindeks⁴⁹, hvor det ses at eleverne i gennemsnit er involveret i 2,26 former for risikoadfærd.

Tabel 25: Risikoindeks

Risikoindeks				
	Gennemsnit	Standardafvigelse	Minimum	Maksimum
Risikoindeks	2,26	2,29	0	13

Efter at have besvaret første led i problemformuleringen, så vil det efterfølgende afsnit undersøge elevernes misforståede opfattelser i forhold til andre unge.

⁴⁹ Variablen omkring binge-druk indgår ikke i risikoindekset

10.0 Sociale overdrivelser i undersøgelsespopulationen..?

Følgende analyse har til formål at afdække elevernes misforståede opfattelser i forhold de udvalgte tematikker: rygning, alkohol, kriminalitet, euforiserende stoffer og mobning i relation til referencegruppe1, 2 og 3. Denne gennemgang har til formål at validere om der eksisterer sociale overdrivelser i undersøgelsespopulationen og om de sociale overdrivelser, som teorien The Social Norms Approach plæderer for, bliver mere fremtrædende jo længere væk referencegrupperne kommer fra eleverne. Referencegrupperne udgøres i undersøgelsen som tidligere nævnt af elevernes klassekammerater, elever i 9. klasse i Esbjerg Kommune og de 16-20-årige i København.

Strukturen i denne del af analysen vil være at de mulige misforståede opfattelser først præsenteres for klassekammeraterne, dernæst for 9. classes eleverne i Esbjerg Kommune og afslutningsvis for de 16-20-årige i København. De undersøgelser der bruges til at dokumentere om eleverne har misforståede opfattelser eller ej, er henholdsvis egne data fra undersøgelsen, Ungeprofilundersøgelsen 2009 (Læborg 2009) samt data fra ”Offerundersøgelsen 2010”⁵⁰ og ”MULD-undersøgelsen” (Kræftens Bekæmpelse & Sundhedsstyrelsen 2009).

10.1 Sociale overdrivelser til klassekammeraterne..?

I alt har 752 elever besvaret spørgsmålsbatteriet og der benyttes data fra vores egen undersøgelse til at dokumentere hvad eleverne tror om deres klassekammerater, og hvordan det reelt forholder. Sammenligningen af hvad eleverne tror og hvordan det reelt forholder sig på hvert af de 13 spørgsmål vil således afgøre hvilke misforståede opfattelser der er tale om i undersøgelsespopulationen.

⁵⁰ Balvig, Flemming (2011): Personlig meddelelse fra Flemming Balvig 2011. Københavns Universitet, september 2011

Tabel 26: Misforståede opfattelser til referencegruppe1

Forholdet mellem hvad eleverne tror om deres klassekammerater og hvordan det reelt forholder sig		
	Eleverne tror – i procent	Sådan forholder det sig – i procent
Daglige rygere	3	2,9
Været fulde indenfor den sidste måned	7	8,8
Været fulde indenfor den sidste uge	2	1,4
Prøvet hash	2	2,3
Alle nedenstående spørgsmål går på ”indenfor de sidste 12 måneder”⁵¹		
Blevet slået eller tævet af nogen	3	20,0
Blevet truet med tæv	5	17,9
Været i slagsmål	11	18,3
Overværet slagsmål	10	32,1
Båret kniv	6	1,9
Stjålet varer fra en butik	3	5,8
Blevet drillet eller mobbet, så de havde lyst til at blive hjemme fra skole	2	16,6

Lysblå= Social overensstemmelse Rosa=social underdrivelse Grøn=social overdrivelse

Ud fra den beregningsmetode (jævnfør afsnit 6.2.2) der er benyttet til at udregne elevernes misforståede opfattelser så fremgår det af tabel 26, at eleverne ikke har nogen sociale overdrivelser når det gælder andelen af daglige rygere, andelen som har været fulde indenfor den sidste måned eller uge, eller andelen som har prøvet hash. Eleverne har på disse punkter en klar fornemmelse af hvilken adfærd der gør sig gældende blandt deres klassekammerater, og dermed er der her tale om sociale overensstemmelser. Samme tendenser fandt man i Ringstedforsøget, hvor det også her viste sig at eleverne havde få eller ingen sociale overdrivelser i forhold til deres klassekammeraters risikoadfærd (Balvig m.fl. 2005). Resultaterne ligger også i tråd med at man indenfor The Social Norms Approach argumenterer for at jo tættere individet er på referencegruppen desto mindre vil deres sociale overdrivelser være til denne gruppe (Perkins 1997). Lidt overraskende viser det sig at der kun på et punkt kan siges at være tale om at eleverne har sociale overdrivelser, nemlig i forhold til hvor mange af deres klassekammerater de tror der har båret kniv indenfor de sidste 12 måneder. En mulig forklaring på hvorfor det netop er i forhold til kniv-spørgsmålet at eleverne har sociale overdrivelser

⁵¹ I undersøgelsen er elevernes erfaring med at være ”Blevet slået eller tævet af nogen”, ”Blevet truet med tæv”, ”Overværet slagsmål” samt ”Blevet drillet eller mobbet, så de havde lyst til at blive hjemme fra skole” er kun medtaget i forhold til de at belyse mulige misforståede opfattelser blandt eleverne.

kan være det stigende fokus der igennem længere tid har været på knive, særligt i nattelivet og med vedtagelsen af en skærpende lov om at bære kniv i 2008 (Hjemmeside 24). En anden overraskende tendens er at eleverne i forhold til de fleste kriminalitetsspørgsmål og på spørgsmålet omkring mobning faktisk har sociale underdrivelser. At eleverne på disse spørgsmål har sociale underdrivelser står i kontrast til de antagelser der er indlejret i The Social Norms Approach.

Analysen viser at der i undersøgelsespopulationen på de 11 spørgsmål både er tale om sociale underdrivelser, sociale overensstemmelser og en enkelt social overdrivelse. Dette ligger *ikke* i tråd med undersøgelsens teoretiske afsæt, som ikke fremhæver og italesætter at der også kan være tale om sociale underdrivelser blandt unge.

10.2 Sociale overdrivelser til eleverne i 9.klasse i Esbjerg Kommune..?

Nedenstående analyse udgøres af 9 spørgsmål og i alt har 741 elever besvaret spørgsmålene. Den aktuelle adfærd som elevernes opfattelser sammenlignes med data fra Ungeprofilundersøgelsen (Læborg 2009).

Tabel 27: Misforståede opfattelser til referencegruppe2

Forholdet mellem hvad eleverne tror om eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune og hvordan det reelt forholder sig		
	Eleverne tror – i procent	Sådan forholder det sig – i procent
Daglige rygere	39	16,8
Været fulde indenfor den sidste måned	53	70,2
Været fulde indenfor den sidste uge	28	31,4
Prøvet hash	16	18,1
Alle kriminalitetsspørgsmål går på ”indenfor de sidste 12 måneder”		
Blevet slået eller tævet af nogen	16	18,5
Blevet truet med tæv	17	30,5
Båret kniv	10	3,3
Stjålet varer fra en butik	13	8,9
Blevet drillet eller mobbet, så de havde lyst til at blive hjemme fra skole	18	9,1

Lysblå=Social overensstemmelse Rosa=social underdrivelse Grøn=social overdrivelse

Billedet af elevernes misforståede opfattelser tegner sig i ovenstående tabel sig noget anderledes end i tabel 26. Her fremgår det at eleverne i forhold til hvad de tror om eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune har sociale overdrivelser når det drejer sig om andelen af daglige rygere, andelen som har

båret kniv, stjålet varer fra en butik og andelen som er blevet drillet eller mobbet. Der er således flere sociale overdrivelser men færre sociale underdrivelser og sociale overensstemmelser på spil, når referencegruppen er en anden end klassekammeraterne. Samme tendenser fandt man i Ringstedforsøget, hvor det også her viste sig at eleverne havde få eller flere sociale overdrivelser i forhold til en ældre referencegruppe (Balvig m.fl. 2005). Dette ligger også i tråd med at man indenfor The Social Norms Approach argumenterer for at der vil eksistere flere sociale overdrivelser jo mindre kendskab individerne har til den pågældende referencegruppe (Perkins 1997). Der tegner sig dog ikke noget entydigt billede af at de sociale overdrivelser grupperer sig efter en bestemt type af risikoadfærd. Med hensyn til kniv-spørgsmålet så har eleverne også her sociale overdrivelse, hvilket måske ikke er så overraskende da samme billede også tegner sig i forhold til undersøgelsespopulationens klassekammerater. Hvad angår trusler om tæv, så er der også her tale om en social underdrivelse, hvilket ligeledes ses i tabel 26. Den sociale underdrivelse vedrørende trusler om tæv antyder at eleverne på dette område ikke har en klar fornemmelse af i hvilke omfang andre unge bliver truet med tæv.

Sammenfattende viser det sig, at eleverne også i tilknytning til denne referencegruppe har sociale overdrivelser, overensstemmende opfattelser og sociale underdrivelser. Ud fra ovenstående gennemgang er det således ikke entydigt at selvom referencegruppen er længere væk fra eleverne, så har de udelukkende sociale overdrivelser med hensyn til denne referencegruppe. At der også eksisterer sociale underdrivelser i forhold til 9. klasses eleverne i Esbjerg Kommune ligger op til vi med denne beregningsmetode ikke kan validere teorien om, at der altid vil være sociale overdrivelser tilstede blandt unge og at disse bliver større jo længere væk referencegruppen kommer.

10.3 Sociale overdrivelser til de 16-20-årige i København..?

Tabellen nedenfor angiver hvad eleverne tror om de 16-20-årige i København, og i alt har 741 elever svaret på spørgsmålene. Den aktuelle adfærd som elevernes opfattelser sammenlignes med bygger henholdsvis på data fra MULD-undersøgelsen fra 2008 (Kræftens Bekæmpelse & Sundhedsstyrelsen 2009) samt data baseret på Offerundersøgelsen fra 2010⁵².

⁵² ⁵² Balvig, Flemming (2011): Personlig meddelelse fra Flemming Balvig 2011. Københavns Universitet, september 2011

Tabel 28: Misforståede opfattelser til referencegruppe3

Forholdet mellem hvad eleverne tror om de 16-20-årige i København og hvordan det reelt forholder sig		
	Eleverne tror – i procent	Sådan forholder det sig – i procent
Daglige rygere	53	13,1
Været fulde indenfor den sidste måned	57	81,9
Været fulde indenfor den sidste uge	42	12,6
Prøvet hash	32	41,1
Alle kriminalitetsspørgsmål går på ”indenfor de sidste 12 måneder”		
Blevet slået eller tævet af nogen	29	5,7
Blevet truet med tæv	30	8,5
Blevet drillet eller mobbet, så de havde lyst til at blive hjemme fra skole	25	10,4

Lysblå=ingen misforståede opfattelser Rosa=social underdrivelse Grøn=social overdrivelse

Af tabellen ovenfor fremgår det at undersøgelsespopulationen i forhold til de 16-20-årige i København kun har sociale underdrivelser og sociale overdrivelser. Der er tale om at eleverne har sociale underdrivelser forhold til andelen af de 16-20-årige i København de tror, har været fulde indenfor den sidste måned, og andelen som har prøvet hash, mens elever på de resterende 5 spørgsmål har sociale overdrivelser. Der tegner sig her et billede af at eleverne i tilknytning til denne referencegruppe har relativt store sociale overdrivelser. Dette ligger i tråd med de teoretiske antagelser om, at jo længere væk individet kommer fra den primære referencegruppe desto større sociale overdrivelser vil der være (Balvig m. fl. 2005, Perkins 1997). Eksempelvis tror eleverne at andelen af 16-20-årige i København der er daglige rygere og andelen som bliver drillet eller mobbet er over dobbelt så stor end hvad det faktiske niveau er. Denne tendens gør sig også gældende i referencegruppen for eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune, men derimod ikke i forhold til den første referencegruppe der relaterer sig til elevens egne klassekammerater. På de to kriminalitetsspørgsmål ”blevet slået eller tævet” og ”blevet truet med tæv” har eleverne også væsentlige sociale overdrivelser, hvor denne tendens ikke gør sig gældende hos de andre referencegrupper. I disse referencegrupper er der i stedet tale om at undersøgelsespopulationen har en social underdrivelse eller en social overensstemmelse. Mulige forklaringer på denne tendens kunne være at eleverne tror at der forekommer flere trusler om vold og voldsepisoder i København og at niveauet af risikoadfærden for denne ældre referencegruppe generelt er højere.

10.4 Opsummering i forhold til elevernes misforståede opfattelser

Gennemgangen viser med alt tydelighed at det ikke er muligt at dokumentere et entydigt billede af at der kun forekommer sociale overdrivelser i undersøgelsespopulationen. Der er tale om at eleverne, i forhold til de tre referencegrupper, både har sociale overensstemmelser, sociale overdrivelser og sociale underdrivelser.

Dog ses der en tendens til at eleverne har færrest sociale overdrivelser til deres primære referencegruppe, nemlig klassekammeraterne. Et overraskende element i denne forbindelse er at der faktisk forekommer flere *sociale underdrivelser* end overdrivelser i tilknytning til denne referencegruppe. Dette må siges at være i modstrid med de teoretiske antagelser i The Social Norms Approach om, at der altid vil forekomme sociale overdrivelser, men at disse ofte vil være mindre jo tættere individet er på referencegruppen. Forklaringer på at vi i vores undersøgelse kan dokumentere sociale underdrivelser i relation til kriminalitet og mobning i forhold til referencegruppe1 kan hænge sammen med at disse typer af risikoadfærd ikke er signaladfærd på samme måde som alkohol og rygning. Det vil sige at når det drejer sig om mobning, så er der måske nærmere tale om nogle tabuiseringsprocesser. Med det menes, at kun få vil anerkende at de selv er med til at mobbe andre og dermed formodes at være underlagt et tabu om at dette finder sted. Konsekvensen af denne tankerække bliver derfor, at hvis ingen vil anerkende at de selv er med til at mobbe andre, så er der heller ikke være nogen der bliver mobbet! Denne mulige form for tabuiseringsproces kan derfor få betydning for at der ses en social underdrivelse omkring mobning. I modsætning til mobning, så kan kriminalitet betragtes som en form for risikoadfærd der givetvis er mindre synlig og som i højere grad foregår som lukkede ikke italesatte aktiviteter og kommer derfor til at betyde at disse typer af risikoadfærd vil undervurderes af andre. At der eksisterer sociale underdrivelser for disse typer af kriminalitetsadfærd kan også forekomme bemærkelsesværdigt, idet forskellige kriminalitetsaspekter ofte portrætteres i medierne, hvilket står i kontrast til forudsætningerne for at sociale overdrivelser opstår (jævnfør afsnit 3).

Ses der udelukkende på de sociale overdrivelser så øges disse med den sociale afstand, således at eleverne har flest og mere massive sociale overdrivelser i forhold til hvad de tror om de 16-20-årige i København. På dette punkt synes vores analyse altså at validere antagelserne i The Social Norms Approach om at de sociale overdrivelser vil være størst i de tilfælde hvor individet har lidt eller intet

kendskab til referencegruppens risikoadfærd. I de tilfælde hvor der er tale om sociale overdrivelser læner analysens resultater sig op af de tendenser man fandt i Ringstedforsøget, hvor man også kunne dokumentere at sociale overdrivelser hyppigere forekom i referencegrupper der lå langt fra eleverne, og at der i disse tilfælde var tale om mere substantielle overdrivelser (Balvig m.fl. 2005). At der samlet set på 10 ud af 27 spørgsmål forekommer sociale underdrivelser må ud fra The Social Norms Approachs perspektiv betragtes som bemærkelsesværdigt, og vores analyse må på visse områder derfor siges at stå i modstrid med de empiriske fund forebyggelsesstrategien baserer sig på og de fund man også har gjort i Ringstedforsøget.

Mulige forklaringer på hvorfor der i indeværende undersøgelse ikke entydigt kan påvises sociale overdrivelser kan skyldes flere forskellige faktorer. Dette kan blandt andet hænge sammen med at 1) analysen benytter sig af en bestemt beregningsmetode, 2) at spørgsmålsformuleringerne kan have en betydning for elevernes besvarelser og 3) at der være tale om forskellige typer af signaladfærd og/eller tabuiseringsprocesser. Idet vi i indeværende speciale har valgt at benytte nogle andre spørgsmålsformuleringer end flere af de amerikanske studier baserer sig på, så kan det være nærliggende at forestille sig at dette kan have en betydning. Endelig sætter ovenstående gennemgang spørgsmålstejn ved at sociale overdrivelser kan betragtes som universelle, eller om andre faktorer kan spille ind på disse. At der i denne analyse ikke forekommer et entydigt billede i relation de sociale overdrivelser kan allerede på nuværende tidspunkt sætte spørgsmålstejn ved om interventionen vil have en effekt.

10.5 Indeks i forhold til sociale overdrivelser

Som tidligere beskrevet har vi valgt at konstruere tre opfattelsesindeks for hver af de tre referencegrupper og det er disse 3 indeks som fremadrettet vil blive benyttet i vores analyse (jævnfør afsnit 6.2.3). Nedenstående tabel illustrerer undersøgelsespopulationens fordeling på disse tre opfattelsesindeks. Ligesom i den ovenstående analyse, så bliver det også her tydeligt, at afstanden har en betydning for omfanget af de sociale overdrivelser, hvilket vil sige at jo længere væk referencegrupperne kommer fra individet, desto flere sociale overdrivelser vil der være tale om.

Tabel 29: Opfattelsesindeks

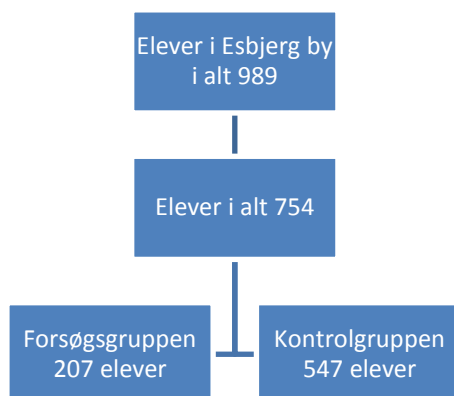
Opfattelsesindeks				
	Gennemsnit	Standardafvigelse	Minimum	Maksimum
Indeks1	0,66	1,31	0	9
Indeks2	2,83	2,43	0	9
Indeks3	3,60	1,84	0	7

Opsummerende har det samlede afsnit haft til formål at undersøge undersøgelsespopulationens misforståede opfattelser i forhold til de tre referencegrupper og hermed sætte de teoretiske antagelser indenfor The Social Norms Approach under lup. Som et afsluttende element i analysedel 1 opdeles undersøgelsespopulationen nu i den respektive gruppe - forsøgs- eller kontrolgruppe – som disse fremadrettet vil indgå i. Da fordelingen af klasser til henholdsvis forsøgs- og kontrolgruppen ikke opfylder randomiseringsprincippet bliver et centralt element at undersøge i hvilket omfang forsøgs- og kontrolgruppen inden interventionen er sammenlignelige.

11.0 Sammenligning af forsøgs- og kontrolklasser

Formålet med interventionen er at undersøge om den benyttede forebyggelsesstrategi kan ændre forsøgsgruppens sociale overdrivelser og herigennem deres risikoadfærd på kort sigt. Som tidligere nævnt har 42 klasser deltaget i før-testen. Forsøgsgruppen udgøres af 13 klasser med i alt 207 elever, mens kontrolgruppen udgøres af de resterende 29 klasser med i alt 547 elever.

Figur 20: Flowchart 2

Sammenligningen af forsøgs- og kontrolgruppen skal sikre at de eventuelle effekter af interventionen ikke skyldes at grupperne som udgangspunkt er forskellige fra hinanden. Om forsøgs- og

kontrolgruppen er forskellige undersøges i forhold til de socioøkonomiske variable samt de konstruerede opfattelses- og risikoindeks. I tabel 30 præsenteres de variable hvor der ved brug af en χ^2 -test har vist sig at være en forskel mellem forsøgs- og kontrolgruppen⁵³. I undersøgelsen benyttes en χ^2 -test, idet der er tale om ordinalskalerede- og dummy-variable hvor der ses på forskelle mellem andelene.

Tabel 30: Sammenligning af forsøgs- og kontrolgruppen

Variable	Forsøgsgruppen i %	Kontrolgruppen i %	Sig.	N
Socioøkonomiske baggrundsvariable				
Køn			0,046*	754
Pige	42,5	50,6		
Dreng	57,5	49,4		
Etnicitet			0,000***	741
Dansk oprindelse	96,1	82,2		
Indvandrer	0,5	6,4		
Efterkommer	3,4	10,5		

$p \leq 0,05^*$, $p \leq 0,01^{**}$, $p \leq 0,001^{***}$

Idet de fire konstruerede indeks ikke fremgår af ovenstående tabel, så er forsøgs- og kontrolgruppen ikke er signifikant forskellige i forhold til disse indeks på før-testen. Det betyder alt andet lige at de mulige effekter af interventionen ikke skyldes forskelle i forsøgs- og kontrolgruppen samlede risikoadfærd og sociale overdrivelser i relation til de tre referencegrupper. Dog adskiller forsøgs- og kontrolgruppen i forhold til køn og etnicitet. Disse forskelle kan få en betydning for interventionens mulige effekter, hvorfor der i analysedel 2 justeres for disse to variable.

I forhold til etnicitet, indgår der flere elever med dansk oprindelse i forsøgsgruppen sammenlignet med kontrolgruppen. Betydningen af denne fordeling for de mulige effekter af interventionen er ikke klar, idet etnicitet ikke har en entydig sammenhæng med et lavt eller højt niveau af risikoadfærd. I relation til køn, ses det i tabel 30, at der indgår flere drenge og færre piger i forsøgsgruppen sammenlignet med kontrolgruppen. Betydningen af denne skrævvredne fordeling kan være at effekterne af interventionen i forsøgsgruppen vil være højere, såfremt kønsfordelingen i forsøgs- og kontrolgruppen havde været ens. At effekterne formodes at være højere blandt drengene skyldes at disse, særligt i forhold til kriminalitet, har et højere niveau af risikoadfærd end pigerne. Dette vil

⁵³ De øvrige analyser kan ses i bilag 13

ifølge The Social Norms Approach betyde at drengene har større sociale overdrivelser og konsekvensen kan derfor blive at interventionen i højere grad vil "ramme" drengene. Spørgsmålet bliver i forlængelse heraf om effekterne udelukkende vil skyldes interventionen, eller i stedet kan tilskrives fordelingen af drenge og piger i forsøgsgruppen.

Som det fremgår af det samlede afsnit for analysedel 1, så beror analyserne på en høj deltagelse blandt populationen. I midlertidig sker der en reducere af eleverne som deltager i undersøgelsens efter-test, primært for kontrolgruppens vedkommende, hvilket kan få betydning for de forskelle der ses i tabel 30, således at disse forskelle enten kan udviskes eller forstærkes. Dette diskuteres nærmere i frafaldsanalysen i afsnit 12.2.

12.0 Optakt til analysedel 2

Optakten til analysedel 2 vil bestå af en kort præsentation af datamaterialet for efter-testen samt det konstruerede "individ-datasæt", hvorefter der vil være en frafaldsanalyse baseret på individer som både deltager i undersøgelsens før- og efter-test. Formålet med optakten til analysedel 2 er at præsentere læseren for det datamateriale, der danner endeligt afsæt for at undersøge om interventionen har en signifikant effekt på forsøgsgruppens sociale overdrivelser og risikoadfærd. Afslutningsvist vil der i denne optakt til analysedel 2 være en beskrivelse af de statistiske metoder, der anvendes i specialet for at undersøge effekterne af interventionen.

12.1 Præsentation af efter-testens datamateriale

I Esbjerg by er der i skoleåret 2011/2012 20 folke- og privatskoler. Efter sommerferien 2011 er der i Esbjerg by indmeldt 990 8. klasses elever fordelt på i alt 49 klasser. Kort tid efter sommerferien er disse elever endnu en gang kontaktet med henblik på deltagelse i undersøgelsens efter-test. I alt har 15 folke- og privatskoler i Esbjerg by valgt at deltage i undersøgelsens efter-test. Konkret betyder det, at 21 8. klasser og sammenlagt 372 elever har medvirket. Den samlede population består i efter-testen af 990 8. klasses elever, hvilket giver en svarprocent på 37,6. Ud af de klasser som har medvirket i undersøgelsens efter-test, så har i alt 84,9 procent af eleverne besvaret det elektroniske spørgeskema.

Spørgeskemaet i undersøgelsens efter-test er, bortset fra enkelte spørgsmål, identisk med det spørgeskema som eleverne har besvaret i undersøgelsens før-test. I efter-testen udgøres

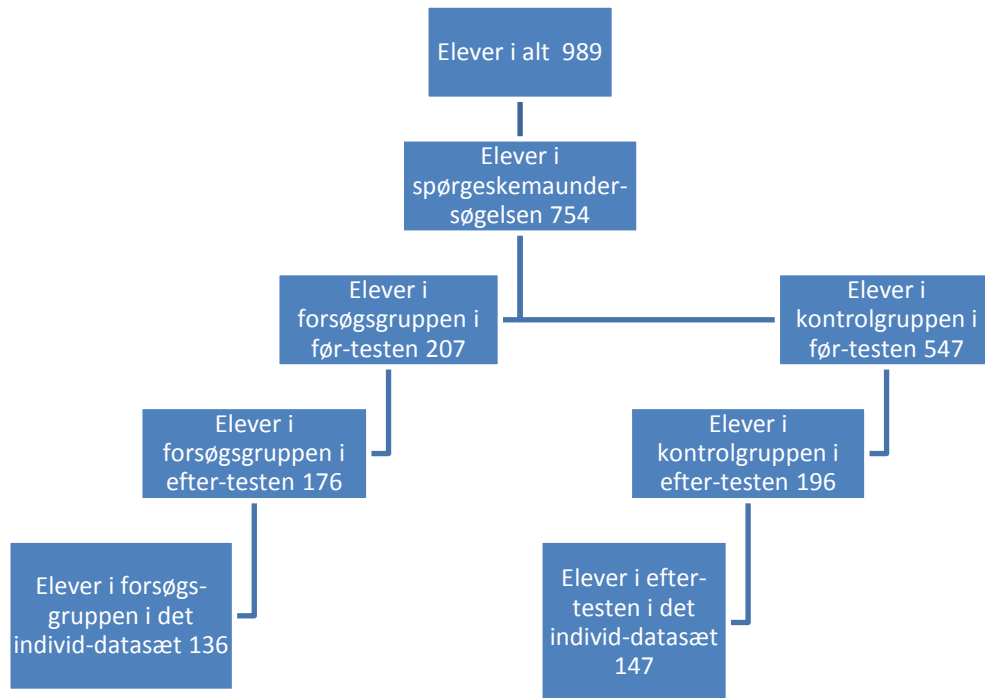
forsøgsgruppen af 13 klasser med i alt 176 elever, mens kontrolgruppen udgøres af 8 klasser med i alt 196 elever.

Da vi kun er interesserede i, at se på de individuelle forandringer for at undersøge effekterne af interventionen har vi lavet et "individ-datasæt", hvor det kun er de elever som har deltaget i undersøgelsens før- og efter-test som indgår. I dette individ-datasæt forekommer hver enkelt respondent med to observationer, et sæt observationer der knytter sig til før-testen, og et sæt observationer der knytter sig til efter-testen. I individ-datasættet indgår der således 283 elever hvilket i alt udgør 566 cases. Ud af de 283 elever der indgår i individ-datasættet indgår de 136 elever i forsøgsgruppen, mens de resterende 147 elever indgår i kontrolgruppen.

12.2 Frafaldanalyse

En af de trusler som naturligt er til stede når man arbejder med sociale eksperimenter er frafald. Frafald i forsøgs- og kontrolgruppen kan betyde at der ikke er tale om reelle effekter af interventionen, men derimod skyldes frafald i forsøg- og/eller kontrolgruppen. Såfremt frafaldene er tilfældige vil det i udgangspunktet ikke udgøre noget problem, mens systematiske frafald i begge grupper kan udfordre den interne validitet. For at imødegå den bias frafald kan medføre er *"A key thing to check for is whether dropouts are distinctive in relation to their initial score on the outcome variable"* (de Vaus 2005). I vores undersøgelse vil vi på baggrund af vores "runde-variabel", som indikerer om eleverne har deltaget i før-og/eller efter-testen, undersøge om det frafald der er sket fra før- til efter-testen er systematisk. De variable vi ønsker at inddrage i frafaldsanalysen er de socioøkonomiske variable samt de fire konstruerede indeks. Nedenstående figur illustrerer de bortfald der er sket undervejs i undersøgelsen.

Figur 21: Flowchart 3

Af figur 21 fremgår det, at der er sket et markant frafald af elever i kontrolgruppen fra undersøgelsens før-test og til efter-test. Derudover er der sket en mindre reduktion til fra efter-testen og til konstruktionen af individ-datasættet. Frafaldsanalysen nedenfor ser på hvor stor en andel af de elever som har svaret på før-testen, som også har svaret på efter-testen for herigennem at undersøge om der kan ses nogle systematiske frafald i undersøgelsen. I tabel 31 har vi valgt at angive de forskelle der er mellem elever som indgår i før-testen og de elever som både indgår i før- og efter-testen. I nederste del af tabellen fremstilles indeksene med et gennemsnit og standardafvigelse, hvilket skyldes at der i de konstruerede indeks indgår en række værdier, hvorfor denne fremgangsmåde vil lette gennemgangen.

Tabel 31: Frafaldsanalyse

	Antal der har besvaret før- og efter-testen	Andel i procent der har besvaret før- og efter-testen	p-værdi
Køn			0,098
Pige	148	40,5	
Dreng	135	34,7	
Alder			0,029*
13 år	114	40,6	
14 år	165	37,2	
15 år	4	14,8	
Etnicitet			0,000***
Personer med dansk oprindelse	261	40,6	
Personer med anden oprindelse end dansk	20	20,4	
Socioøkonomisk status			0,041*
Lav socioøkonomisk status	2	10,5	
Mellem socioøkonomisk status	164	39,3	
Høj socioøkonomisk status	114	38,1	
	Antal	Gennemsnit	Standardafvigelse
Indeks1			
Før-test	469	0,74	1,40
Før- og eftertesten	283	0,53	1,15
Indeks2			
Før-test	460	2,91	2,44
Før- og efter-test	281	2,70	2,40
Indeks3			
Før-test	460	3,69	1,85
Før- og efter-test	281	3,46	1,81
Risikoindeks			
Før-test	343	3,33	1,84
Før- og efter-test	229	2,89	1,33

Af tabel 31 fremgår det, at andelen der har besvaret før-og efter-testen er signifikant forskellig fra andelen som kun har besvaret før-testen i forhold til alder, etnicitet og socioøkonomisk status. Med hensyn til alder så ses det i ovenstående tabel at færre ældre elever både har medvirket i undersøgelsens før-og efter-test. Konsekvensen af dette frafald kan få en betydning for effekterne af interventionen, da denne aldersgruppe alt andet lige har en højere grad af risikoadfærd og ud fra antagelserne i The Social Norms Approach også vil have flere sociale overdrivelser. Frafaldet der knytter sig til etnicitet viser at langt færre personer med anden oprindelse end dansk har svaret på både før- og efter-testen. Betydningen af dette frafald kan være at de mulige effekter af interventionen ikke er et udtryk for interventionens påvirkning, men derimod hænger sammen med

dette frafald. Som det også fremgik af sammenligningen af forsøgs- og kontrolgruppen på før-testen, så viser frafaldsanalysen at etnicitet stadigvæk er en indikator på en systematisk forskel dog ikke direkte i relation til forsøg- og kontrolgruppen, men i forhold til de elever som både medvirker i undersøgelsens før- og efter-test. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på dette systematiske frafald i den videre analyse. Det sidste signifikante parameter relaterer sig til elevernes socioøkonomiske status. Her ses det, at færre elever med en lav socioøkonomisk status har besvaret før- og efter-testen, mens frafaldet er mindre for de to øvrige kategorier. I denne forbindelse er det dog vigtigt at være opmærksom på at antallet af elever i denne gruppe er meget beskeden. Selvom der ses et systematisk frafald i relation til socioøkonomisk status, så er det dog usikkert hvilken betydning det kan få for effekterne af interventionen, da variabelen der er konstrueret til at tappe socioøkonomisk status er skævvreden. Som det ses i tabel 31, så er der ikke sket et systematisk frafald med hensyn til andelen af piger og drenge som har besvaret før-testen og andelen af drenge og piger som har besvaret før- og efter-testen. Gennemsnittet og standardafvigelsen for de fire indeks viser at der ikke er sket et systematisk frafald i andelen af elever der har besvaret før-testen og andelen som har besvaret før- og efter-testen. Til trods for at der ikke er sket et systematisk frafald på de fire indeks, så antager vi, at de signifikante frafald i relation til alder, etnicitet og socioøkonomisk status muligvis kan få en betydning for effekterne af interventionen.

På baggrund af ovenstående beskrivelse, så ser der ud til at være nogle systematiske forskelle på de elever som har besvaret før-testen og de elever, som både har besvaret før- og efter-testen. Dette betyder, at de konklusioner som kan drages af interventionen svækkes, idet frafaldet ser ud til at være systematisk og hermed kan være influeret af nogle selektionsprocesser. I forlængelse heraf kan interventionens effekter muligvis ikke tilskrives selve interventionen, men nogle karakteristika ved de elever med medvirker i både før- og efter-testen. Konsekvensen af de systematiske frafald, der ser ud til at være i indeværende undersøgelse, bliver således at interventionens effekter muligvis ikke vil kunne genfindes i "real life", hvilket også er med til at svække undersøgelsens interne validitet. Da de signifikante forskelle, som er præsenteret i ovenstående frafaldsanalyse, kan få en betydning for effekterne af interventionen vil overvejelserne i frafaldsanalysen indgå som et element i den videre analyse og diskussion.

12.3. Lineære regressionsmodeller

Interventionens mulige effekter undersøges i analysedel 2 på baggrund af en lineær regressionsmodel med afsæt i individ-datasættet. I individ-datasættet udgøres den primære uafhængige variabel af ”klasseRe” som er en dummy-variabel, hvor kontrolgruppen er kodet 0 og forsøgsgruppen er kodet 1. De afhængige variable udgøres som tidligere nævnt i afsnit 6.2.6 af fire konstruerede ”diffindeks”, som alle diffindeks tager afsæt i de konstruerede opfattelsesindeks samt risikoindeks. Diffindeksene angiver elevernes mulige individuelle forandringer fra før-testen til efter-testen i forhold til elevernes sociale overdrivelser for de tre udvalgte referencegrupper og deres risikoadfærd. *Negative værdier* betyder at eleverne har mindsket deres sociale overdrivelser på efter-testen, når der sammenlignes med elevernes besvarelser på før-testen, mens *positive værdier* betyder flere sociale overdrivelser i efter-testen sammenlignet med før-testen. Idet specialet har til formål at undersøge om interventionen formår at mindske forsøgsgruppens sociale overdrivelser i modsætning til kontrolgruppen, så er vi særligt interesserede i de negative værdier som betyder mindskede sociale overdrivelser. Det kan man sige, at en høj værdi, uanset fortegn, betyder en væsentlig forandring hos den enkelte elev i en enten tilsigtet eller *ikke* tilsigtet retning. Analysen vil yderligere inddrage de uafhængige socioøkonomiske variable som køn, alder, etnicitet og socioøkonomisk status og disse variable er alle dummy- eller intervalskalerede⁵⁴. Analysen udarbejdes på baggrund af en lineær regressionsmodel, hvilket er muligt, idet de afhængige variable (diffindeks) er intervalskalerede og tilnærmelsesvis normalfordelte. Nedenfor præsenteres principperne og forudsætningerne for den lineære regressionsmodel yderligere.

En lineær regression er en analysemetode som har til formål at estimere, hvor meget en ændring på 1 enhed på x-variablen medfører af ændring på y-variablen. Formlen for den lineære funktion kan udtrykkes på følgende måde:

$$y = \alpha + \beta x$$

Formlen illustrerer en ret linje med hældningen β (*beta*) og med skæringspunktet α (*alpha*) med y-aksen. Når $x = 0$, så vil formelen kunne forkortes til

⁵⁴ I denne analyse betragtes socioøkonomisk status som værende intervalskaleret

$$y = \alpha + \beta x = \alpha + \beta(0) = \alpha.$$

Konstanten α som også angives af SPSS, udtrykker således $x = 0$ og altså skæringspunktet med y-aksen. De værdier som bliver angivet i analysedel 2 er β (beta), hvilket er et udtryk for hældningen og dermed den lineære sammenhæng der er mellem en ændring på 1 enhed for x og den ændring denne vil medføre på y. Hvis $\beta > 0$, så er forholdet mellem x og y positivt, det vil sige at når x stiger så stiger y også, mens det modsatte gør sig gældende hvis $\beta < 0$, hvilket betyder, at når x stiger så falder y. Såfremt $\beta=0$, så vil der ikke være noget lineært forhold mellem x og y (Agresti & Finlay 2009). Til at udregne de estimerede værdier for α og β , så beregnes disse på en sådan måde, at afstanden fra de observerede til den estimerede værdi er mindst mulig for alle observationerne på samme tid. Til den lineære regressionsmodel knytter sig også et mål for forklaret varians. Forklaret varians er et mål på en given regressionsmodels forklaringskraft og illustreres som R^2 . R^2 er et tal mellem 0 og 1, hvor værdien 0 betyder at regressionsmodellen ikke har nogen forklaringskraft, mens værdien 1 betyder, at modellen forklarer den totale variation på den afhængige variabel (y) og dermed at alle observationer ligger på prædiktionslinjen. Et andet mål for regressionsmodellens forklaringskraft er de forskellige ”sum of squares” som er tæt forbundne og som SPSS også beregner for den enkelte model. Værdien for ”sum of squared errors” beregnes så denne bliver mindst muligt, mens værdien for ”regression sum of squares” bør være så høj som mulig, idet denne er et udtryk for hvor godt regressionsmodellen forklarer variationen. Værdierne for ”sum of squares” fremgår ikke af modellerne præsenteret i analysedel 2, men fremgår i bilag 16. En lineær regressionsanalyse er anvendelig når den intervallskalerede variabel har mange værdier, hvilket er tilfældet med vores konstruerede diffindeks. Forudsætningen for at benytte en lineær regressionsmodel er for eksempel at sammenhængen mellem to variable kan siges at være lineær, hvilket også tilnærmelsesvist kan siges at gøre sig gældende i vores undersøgelse (se bilag bilag 16) og at disse er normalfordelte. Konfidensintervallet for det lineære forhold (t-test) beregnes på følgende måde:

$$b \pm t(se)$$

For et 95 procents konfidensinterval som indeværende undersøgelse også arbejder ud fra, så benyttes tallet 1,96 som t-værdi. Såfremt konfidensintervallet indeholder 0, så kan nulhypotesen *ikke* forkastes, hvilket betyder at der ikke er et lineært forhold mellem x og y. I de følgende modeller i analysedel 2

er værdierne for β , p-værdien for t-testen, konfidensintervallet og R^2 præsenteret (Agresti & Finlay 2009).

13.0 Analysedel 2 – besvarelse af problemformuleringens andet led

Det primære formål med analysedel 2 er at besvare problemformuleringens andet led og i nedenstående gennemgang præsenteres først resultaterne, der knytter sig til de rene modeller hvor kun diffindeks1, 2 og 3, og diffrisikoindekset inddrages. Herefter vises resultaterne for disse 4 indeks når der justeres for opfattelsesindeks1, 2, 3 og risikoindeks konstrueret på baggrund af før-testen. Opfattelsesindeks1, 2 og 3 samt risikoindekset betegnes fremadrettet som ”udgangspunktet”. Efterfølgende inddrages køn, alder, etnicitet, og socioøkonomisk status for de fire diffindeks, når der fortsat justeres for udgangspunktet. Afslutningsvist vil vi ud fra en eksplorativ optik undersøge hvorvidt interventionen muligvis kan have en større indflydelse på nogle grupper end andre, hvilket sker med afsæt i konstruktionen af interaktionsled for samtlige socioøkonomiske variable.

Tabel 32: Diffindeks

		Diffindeks1 (p-værdi)	Diffindeks2 (p-værdi)	Diffindeks3 (p-værdi)	Diffrisikoindeks (p-værdi)
Linje 1	KlasseRe	0,111 (0,452)	-0.365 (0,202)	-1,201 (0,000***)	0,166 (0,305)
Linje 2	Konfidensinterval	-0,179-0,402	-0,925-0,196	-1,712-(-0,689)	-0,152-0,483
Linje 3	R^2	0,045	0,078	0,272	0,070

Af tabel 32, hvor der ikke er justeret for udgangspunktet, fremgår det, at der ikke ses en effekt af interventionen på diffindeks1 og 2. Derimod ses der en effekt af interventionen på diffindeks3, hvor forsøgsgruppen har scoret 1,201 point lavere end kontrolgruppen, hvilket indikerer at forsøgsgruppen har fået færre sociale overdrivelser end kontrolgruppen i forhold til de 16-20-årige i København. Dette ligger i tråd med de antagelser The Social Norms baserer sig på, og som også fremgår af Ringstedforsøget, at jo længere referencegruppen er fra den enkelte elev desto flere sociale overdrivelser vil eleven have, hvorfor der også her vil fremkomme den største effekt. Ses der på

diffrisikoindekset fremgår det, ændringen er meget beskeden og heller ikke er statistisk signifikant, hvorfor det ikke er muligt at konkludere at interventionen formår at ændre forsøgsgruppens risikoadfærd signifikant i forhold til kontrolgruppen. At der ikke forekommer nogle signifikante ændringer i forsøgsgruppens risikoadfærd ligger i tråd med, at der heller ikke forekommer nogle signifikante ændringer i gruppens sociale overdrivelser relateret til deres nærmeste referencegrupper. I linje 2 i tabel 32 præsenteres konfidensintervallet for hvert af de 4 diffindeks, som illustrerer det interval hvor forandringen hos forsøgsgruppen med 95 procents sikkerhed vil befinde sig indenfor. Går konfidensintervallet gennem 0 som beskrevet i afsnit 12.3, så er det ikke muligt at forkaste nulhypotesen. R^2 relaterer sig til variationen i hvert diffindeks og hvor meget af variationen den lineære regressionsmodel kan forklare. Af linje 3 fremgår det, at R^2 ligger mellem 4,5 procent og 7,8 procent for diffindeks1 og 2 samt risikoindekset, hvilket betyder at modellerne i mindre omfang formår at forklare variationen. For diffindeks3 viser R^2 , at denne kan forklare 27,2 procent af variationen i indekset og at den lineære regressionsmodel derfor bedre formår at forklare den variation som er til stede i andelene i diffindeks3.

Ud fra ovenstående tabel 32, hvor der ikke er justeret for elevernes sociale overdrivelser ved udgangspunktet, så har interventionen ikke har formået at ændre forsøgsgruppens sociale overdrivelser på diffindeks1 og 2 samt risikoindekset, men dog har været i stand til at mindske forsøgsgruppens sociale overdrivelser i forhold til diffindeks3. Det er dog også nødvendigt at justere for elevernes sociale overdrivelser på før-testen for at se om effekterne af interventionen fortsat vil være til stede. Dette skyldes at der i indeværende undersøgelse ikke er tale om et randomiseret kontrolleret eksperiment, hvor antagelsen er at forsøg- og kontrolgruppen sammenlignelige på alle parametre og det derfor kun vil være interventionen som adskiller de to grupper. Da forsøgs- og kontrolgruppen som tidligere dokumenteret (jævnfør tabel 30) ikke er sammenlignelige på visse parametre i før-testen kan det derfor ikke udelukkes at effekterne af interventionen skyldes disse forskelle.

Nedenfor præsenteres resultaterne når der justeres for udgangspunkt for de fire diffindeks. For hver gennemgang af de fire diffindeks illustreres 3 modeller. Model 1 viser sammenhængen mellem den uafhængige og afhængige variabel når der justeres for udgangspunktet – alt efter hvilket diffindeks der foretages analyser på. For at skabe et bedre overblik er der i model 2 justeret for udgangspunktet

i forhold til risikoindekset, mens der i model 3 også justeres for baggrundsvariablene køn, alder, etnicitet og socioøkonomisk status.

Tabel 33: Diffindeks1 - justeret

	Model 1 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 2 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 3 (p-værdi) (konfidensinterval)
KlasseRe (forsøgsgruppen)	0,082 (0,535) (-0,178-0,342)	0,106 (0,439) (-0,164-0,377)	0,012 (0,930) (-0,266-0,291)
Opfattelsesindeks1	0,588 (0,000***) (0,448-0,728)	0,613 (0,000***) (0,455-0,770)	0,607 (0,000***) (0,447-0,767)
Risikoindeks	(-)	-0,035 (0,462) (-0,129-0,059)	-0,042 (0,386) (-0,136-0,053)
Køn	(-)	(-)	-0,152 (0,281) (-0,429-0,125)
Alder	(-)	(-)	-0,068 (0,533) (-0,283-0,147)
Etnicitet	(-)	(-)	0,877 (0,001**) (0,361,-1,393)
Socioøkonomisk status	(-)	(-)	-0,186

			(0,185) (-0,462-0,090)
R²	0,455	0,488	0,498

Som det fremgår af model 33, så ses der ingen effekt af interventionen når det gælder om at mindske forsøgsgruppens sociale overdrivelser i forhold til deres klassekammerater sammenlignet med kontrolgruppen, hvilket også gjorde sig gældende i tabel 31. Dette gælder både for model 1, 2 og 3. Ikke så overraskende er der i model 1 en signifikant sammenhæng mellem elevernes sociale overdrivelser på før-testen og forandringen fra før- til efter-testen i elevernes sociale overdrivelser. Samme billede tegnet sig også i model 2 og 3. Når vi i model 2 og 3 ser på forholdet mellem risikoadfærd og elevernes sociale overdrivelser, så ses der heller ikke her en signifikant sammenhæng. At der ikke ses en sammenhæng mellem elevernes risikoadfærd og sociale overdrivelser står i øvrigt kontrast til at The Social Norms Approach peger på, at elevernes risikoadfærd kan påvirke deres sociale overdrivelser.

I relation til køn, alder og socioøkonomisk status så er der for alle disse variable i model 3 ikke tale om en signifikant sammenhæng. Alt andet lige så ligger dette i tråd med, at det kun skulle være på den uafhængige variabel, at der skulle forekomme en signifikant forandring, hvilket vores analyser dog ikke har kunnet dokumentere. I model 3 ses en positivt signifikant sammenhæng i forhold til etnicitetsvariablen. Dette betyder at elever med anden etnisk oprindelse end dansk på diffindeks1 i et vist omfang har fået flere sociale overdrivelser i forhold til deres klassekammerater. At elever i forsøgsgruppen med anden etnisk oprindelse end dansk har fået flere sociale overdrivelser må alt andet lige ses som en kontraproduktiv effekt af interventionen og dermed en effekt der går i en *ikke* tilsigtet retning. I denne forbindelse er det dog væsentligt at være opmærksom på at der i undersøgelsens efter-test er sket et systematisk frafald af elever med anden etnisk baggrund end dansk. Dette kan betyde at den signifikante effekt der ses for etnicitetsvariablen i model 3 ville være anderledes, såfremt der ikke havde været et systematisk frafald. At vi for diffindeks1 ser en positiv signifikant sammenhæng på etnicitetsvariablen peger i retning af, at det er etnicitet frem for interventionen der influerer på de sociale overdrivelser i forhold til elevernes klassekammerater. Nederst i tabel 32 har vi valgt at illustrere forklaret varians (R^2), hvor det fremgår at jo flere variable

der justeres for jo større bliver den forklarede varians. Den største forklarede varians ses i model 3, hvor modellen kan forklare 49,8 procent af variansen for diffindeks1.

Opsummerende så viser analysens resultater for diffindeks1, at der ikke kan iagttages nogen effekter af interventionen. Såfremt de meget lave β -værdier havde været signifikante, så er det dog fortsat relevant at diskutere om disse, ud fra en sociologisk optik, ville udgøre en reel forandring i forsøgsgruppens sociale overdrivelser relateret til deres klassekammerater.

Nedenstående tabel er bygget op på samme måde som tabel 33, men tager her udgangspunkt i diffindeks2, der relaterer sig til de individuelle forandringer i forsøgs- og kontrolgruppens sociale overdrivelser i forhold til eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune. Af tabellen fremgår det, at på alle andre variable, end der hvor der justeres for udgangspunktet (opfattelsesindeks2), er der tale om *ikke* signifikante sammenhænge, hvilket indikerer at interventionen heller ikke her formår at mindske forsøgsgruppens sociale overdrivelser.

Tabel 34: Diffindeks2 - justeret

	Model 1 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 2 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 3 (p-værdi) (konfidensinterval)
KlasseRe (forsøgsgruppen)	-0,126 (0,636) (-0,651-0,399)	-0,098 (0,716) (-0,630-0,434)	-0,201 (0,476) (-0,756-0,354)
Opfattelsesindeks2	0,449 (0,000***) (0,316-0,581)	0,448 (0,000***) (0,310-0,586)	0,483 (0,000***) (0,340-0,627)
Risikoindeks	(-)	-0,119 (0,494) (-0,300-0,061)	-0,154 (0,111) (-0,345-0,036)

Køn	(-)	(-)	-0,150 (0,597) (-0,709-0,409)
Alder	(-)	(-)	-0,037 (0,862) (-0,461-0,387)
Etnicitet	(-)	(-)	0,565 (0,289) (-0,482-1,612)
Socioøkonomisk status	(-)	(-)	-0,216 (0,441) (-0,768-0,336)
R²	0,385	0,377	0,401

I modsætning til diffindeks1, så er etnicitetsvariablen i tabel 34 ikke længere signifikant, hvorfor det ikke er muligt at konkludere at etnicitetsvariablen har en betydning i stedet for interventionen. I tabellens nederste række fremgår modellernes forklarede varians, og her er der tale om en lavere forklaret varians end præsenteret i tabel 33, men dog er der tale om samme tendens, i det der ses en bedre forklaret varians, jo flere variable der inddrages.

Det sidste diffindeks3, knytter sig til de individuelle forskelle mellem elevernes sociale overdrivelser i forhold til de 16-20-årige i København fra før- til efter-testen. Nedenstående tabel præsenterer interventionens mulige effekter.

Tabel 35: Diffindeks3 - justeret

	Model 1 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 2 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 3 (p-værdi) (konfidensinterval)
KlasseRe (forsøgsgruppen)	-0,215 (0,342) (-0,658-0,229)	-0,233 (0,318) (-0,691-0,226)	-0,180 (0,452) (-0,653-0,292)
Opfattelsesindeks3	0,702 (0,000***) (0,586-0,817)	0,706 (0,000***) (0,587-0,824)	0,707 (0,000***) (0,586-0,827)
Risikoindeks	(-)	-0,075 (0,273) (-0,210-0,060)	-0,103 (0,146) (-0,241-0,036)
Køn	(-)	(-)	-0,390 (0,083) (-0,830-0,051)
Alder	(-)	(-)	-0,010 (0,957) (-0,363-0,344)
Etnicitet	(-)	(-)	-0,123 (0,772) (-0,959-0,713)
Socioøkonomisk status	(-)	(-)	0,074 (0,737) (-0,360-0,508)

R²	0,631	0,631	0,632
----------------------	-------	-------	-------

Ligesom i de to foregående tabeller ses der heller ikke i tabel 35 en effekt af intervention, ligesom at der på de øvrige variable, på nær opfattelsesindeks3, ikke er en signifikant sammenhæng. Opsummerende viser analysedel 2 for diffindeks1, 2 og 3, at når der justeres for andre variable, forekommer der ikke nogen effekt af interventionen. Som det fremgår nederst i tabel 35 viser R^2 at modeller kan forklare omkring 63 procent af variansen, og at disse modeller dermed har den højeste forklaret varians for de diffindeks1, 2 og 3.

At der ikke umiddelbart er tale om at interventionen kan mindske forsøgsgruppens sociale overdrivelser sammenlignet med kontrolgruppen stiller således spørgsmålstegn ved om interventionen formår at forebygge unges risikoadfærd, i det The Social Norms Approach plæderer for at en mindskelse af elevernes sociale overdrivelser også kan formå at ændre elevernes risikoadfærd i en tilsigtet retning. En nærmere diskussion af hvorfor dette interventionsstudie ikke har kunnet påvise nogen effekter i forhold til de sociale overdrivelser, samt de teoretiske implikationer heraf uddybes efter præsentationen af diffrisikoindekset.

Som et sidste element i analysedel 2 og som jo også er det forebyggelse handler om, er om interventionen har formået at ændre forsøgsgruppens risikoadfærd signifikant. Idet vi i specialet kun undersøger effekterne af interventionen på kort sigt, kan der være tale om at effekterne først vil optræde på et senere tidspunkt. Det kan dog ikke udelukkes, som det også fremgår af tabel 32, at interventionen slet ikke kan formå at ændre forsøgsgruppens risikoadfærd signifikant i en tilsigtet retning. Dette hænger sammen med den forståelse der er indlejret i The Social Norms Approach, om at det er igennem en korrektion af elevernes sociale overdrivelser at elevernes risikoadfærd kan påvirkes i en tilsigtet retning. Og da analysen indtil videre ikke har vist en signifikant forandring af elevernes sociale overdrivelser, så vil det alt andet lige antyde at der heller ikke vil være en forandring i forsøgsgruppens risikoadfærd sammenlignet med kontrolgruppen. Et argument for at vi alligevel inddrager diffrisikoindekset er for at undersøge om den forståelse der er indlejret i The Social Norms Approach måske kan gå i en anden retning – altså at elevernes risikoadfærd påvirker elevernes sociale overdrivelser.

Tabel 36: Diffrisikoindeks - justeret

	Model 1 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 2 (p-værdi) (konfidensinterval)	Model 3 (p-værdi) (konfidensinterval)
KlasseRe (forsøgsgruppen)	0,175 (0,212) (-0,100-0,450)	0,242 (0,110) (-0,055-0,538)	0,223 (0,131) (-0,067-0,513)
Risikoindeks	0,446 (0,000***) (0,342-0,549)	0,334 (0,000***) (0,220-0,449)	0,456 (0,000***) (0,350-0,563)
Opfattelsesindeks1	(-)	0,169 (0,077) (-0,019-0,357)	
Opfattelsesindeks2	(-)	0,038 (0,403) (-0,051-0,126)	
Opfattelsesindeks3	(-)	-0,007 (0,884) (-0,095-0,092)	
Køn	(-)	(-)	0,307 (0,037*) (0,022-0,592)
Alder	(-)	(-)	0,048 (0,668) (-0,173-0,270)

Etnicitet	(-)	(-)	0,059 (0,823) (-0,450-0,570)
Socioøkonomisk status	(-)	(-)	0,133 (0,366) (-0,156-0,422)
R²	0,506	0,480	0,521

Som det fremgår af tabellen ovenfor, så ses der ingen effekt af interventionen, dog ses der en signifikant, men beskednen sammenhæng mellem køn og elevernes risikoadfærd. Denne sammenhæng peger i retningen af at drengene har et lidt højere niveau af risikoadfærd sammenlignet med pigerne, og at det er køn fremfor interventionen der influerer på elevernes risikoadfærd. Dog vil det ud fra en sociologisk optik diskuteres om denne signifikante sammenhæng udgør en forskel i forhold til elevernes reelle niveau af risikoadfærd. Nederst i tabel 36 fremgår det at modellerne kan forklare omkring 50 procent af variansen.

Som nævnt i indledningen til analysedel 2, har vi også konstrueret fire interaktionsled med afsæt i køn, alder, etnicitet og socioøkonomisk status. Tanken bag konstruktionen af disse interaktionsled har været at undersøge om interventionen vil påvirke nogle grupper af elever mere end andre, og således være et forebyggelsestiltag som særligt ”rammer” bestemte grupper af elever. Interaktionsleddene er også inddraget i de lineære regressionsmodeller for de fire diffindeks, men har dog ikke vist sig at være signifikante, hvorfor disse analyser kun fremgår af bilag 12. Som et afsluttende element i analysedel 2 har vi foretaget nogle selvstændige analyser i relation til ”bingedruk” og et konstrueret ”overdrivelsesindeks”. Idet bingedruk ikke indgår i konstruktionen af risikoindekset, på grund af for få besvarelser, har vi fundet det interessant at se på interventionens mulige effekter på dette parameter hos forsøgsgruppen sammenlignet med kontrolgruppen. Derudover har vi konstrueret et overdrivelsesindeks, hvor der kun indgår de variable hvor eleverne i analysedel 1 har sociale overdrivelser. Ved at inddrage dette indeks som den afhængige variabel ønsker vi at undersøge om interventionen har en effekt, når indekset kun indeholder de variable hvor eleverne som

udgangspunkt har sociale overdrivelser. Resultaterne af disse analyser har dog vist sig ikke at være signifikante, hvorfor interventionen heller ikke på disse to parametre ser ud til at have en effekt. Analyserne fremgår af bilag 12.

14.0 Konklusion

Men henblik på at besvare første led i problemformuleringen så viser analysedel 1, at eleverne i Esbjerg by på fokusområderne: rygning, alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer i et begrænset omfang adskiller sig fra andre danske unge på samme alderstrin. På de få parametre hvor undersøgelsespopulationen skiller sig ud, så vedrører det: 1) at der i indeværende undersøgelse er færre elever med anden etnisk oprindelse end dansk der er daglige rygere end i tillægget til Skolebørnsundersøgelsen 2006, 2) at flere i undersøgelsespopulationen har prøvet at drikke alkohol end i Skolebørnsundersøgelsen fra 2006, mens færre har været fulde mindst én gang om måneden end i Ungdomsundersøgelsen, 3) at flere drenge end piger har i vores undersøgelse prøvet af drikke alkohol i sammenligning med Skolebørnsundersøgelsen fra 2010 og 4) at færre elever har i vores analyse har båret kniv samt stjålet varer fra en butik.

For undersøgelsespopulationen kan det yderligere bemærkes at der er tale om en klar minoritetsadfærd når der er tale om rygning, kriminalitet og euforiserende stoffer. Dog har flertallet af eleverne allerede på dette klassetrin prøvet at drikke alkohol, mens et hyppigt alkoholforbrug blandt undersøgelsespopulationen fortsat er en minoritetsadfærd.

Som det fremgår af analysedel 2, så formår interventionen ikke at ændre forsøgsgruppens sociale overdrivelser og risikoadfærd sammenlignet med kontrolgruppens. At interventionen ikke har formået at ændre forsøgsgruppens sociale overdrivelser eller risikoadfærd er dog ikke helt overraskede. Dette skyldes at vi allerede i analysedel 1 ikke entydigt kan påvise, at eleverne har sociale overdrivelser i forhold til de tre referencegrupper, hvilket betyder at vi med vores undersøgelse ikke kan validere de teoretiske antagelser i The Social Norms Approach når det drejer sig om sociale overdrivelser. Tilsammen betyder det at vi på et tidligt tidspunkt må stille os skeptiske i forhold til interventionens effekter. Vores skepsis bekræftes som nævnt ovenfor, idet der ikke ses nogen effekter af interventionen, når der justeres for andre variable. Dette gælder både når man ser på forandringen i

forsøgsgruppens sociale overdrivelser i forhold til deres klassekammerater, eleverne i 9. klasse i Esbjerg Kommune og de 16-20-årige i København samt risikoadfærd.

Ud fra en forebyggelsesoptik, så viser vores interventionsstudie nogle ret nedslående resultater på grund af interventionens manglende effekter. Det betyder at indeværende undersøgelse ikke ligger i tråd med resultaterne fra lignende undersøgelser fra USA og Ringstedforsøget i en dansk kontekst. I denne sammenhæng er det værd at pointere at de manglende effekter af interventionen *også* er et resultat og kan indgå i det fremadrettede arbejde med forebyggelse af unges risikoadfærd.

15.0 Diskussion og perspektivering

At specialets resultater ikke ligger i tråd med andre undersøgelser der har beskæftiget sig med forebyggelsesstrategien The Social Norms Approach, må naturligvis medføre en kritisk diskussion med afsæt i de til- og fravalg, der er foretaget i specialet.

I specialet havde vi som udgangspunkt et ønske om at drage paralleller til Ringstedforsøget, og dermed undersøge om de samme positive resultater også ville gøre sig gældende, hvis udgangspunktet var en anden aldersgruppe, en anden by og en anden variant af forsøgsdagen? Med inspiration fra Ringstedforsøgets spørgeskema udformede vi et spørgeskema med de samme elementer for at kunne undersøge elevernes sociale overdrivelser og deres risikoadfærd. Opbygningen af vores analyse kom dog også til at følge Ringstedforsøget noget af vejen, men adskilte sig også fra denne, idet vi valgte at følge de samme elever over tid og dermed være i stand til at undersøge elevernes individuelle forandringer. Hvor vores analyse er sammenlignelig med Ringstedforsøget, i forhold til at undersøge elevernes sociale overdrivelser, så viser vores analyse at eleverne kun i et begrænset omfang har sociale overdrivelser, og at der på nogle parametre faktisk var tale om *sociale underdrivelser*. Dog ligner vores resultater Ringstedforsøgets i tilknytning til at de sociale overdrivelser også her er mest fremtrædende hos den referencegruppe der er længst væk fra eleverne. Den beregningsmetode som Ringstedforsøget benytter til at dokumentere de sociale overdrivelser, og som vi også har valgt at tage udgangspunkt i, kan man stille sig skeptisk overfor. Dette knytter sig blandt andet til at man ved denne beregningsmetode tildeler nogle værdier til kategorier i en ordinalskaleret variabel, som ikke naturligt har en talværdi. Ligesom at man ikke kan være sikker på at de talværdier der tildeles kategorierne reelt er et udtryk for den forståelse eleven har af for

eksempel kategorien ”en del”. At vi imidlertid har valgt at benytte os af samme beregningsmetode, hænger sammen med at vi i som udgangspunkt ønskede at drage paralleller til Ringstedforsøgets resultater. Det er i denne forbindelse værd at nævne at man fremadrettet kunne arbejde med at forbedre svarkategorierne, beregningsmetoderne og endvidere forsøge at integrere de amerikanske spørgeteknikker til en dansk kontekst i relation til dokumentation af de sociale overdrivelser. At vi med vores undersøgelse har haft mulighed for at følge de samme elever over tid kan ud fra vores optik givetvis være en af de primære forklaringer på, at vi ikke har formået at se de samme tendenser som i Ringstedforsøget. Dette hænger sammen med at vores analyse, af effekterne af interventionen, er baseret på en ”strengere” test, der beror på at undersøge de individuelle forskelle mellem før- og efter-testen hos forsøgs- og kontrolgruppen, og derudover justere for andre variable. Undersøgelsens resultater kan dermed være et indspark til diskussion om hvilke analysemetoder, der mest hensigtsmæssigt vil kunne afdække en interventions mulige effekter – når interventionen er baseret på forebyggelsesstrategien The Social Norms Approach.

Et andet element som vi her ønsker at tage op til diskussion er selve interventionens indhold, gennemførsel og om de effekter der kan dokumenteres reelt skyldes interventionen. Med interventionens indhold henvises til om denne gennemføres med tilstrækkelig afsæt i de elementer som The Social Norms Approach argumenterer for skal være opfyldt. Når der arbejdes med sociale eksperimenter og forskellige personer har ansvar for interventionen, som det også gør sig gældende i vores tilfælde, så kan dette have en ikke ubetydelig indflydelse på interventionens effekter. At opnå en fuldkommen konsistent og stringent intervention er i sociale eksperimenter en stor udfordring, da mange forskellige faktorer kan influere på interventionen, eksempelvis klassen og underviserens engagement. Derudover indeholder interventionen - kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” flere fokusområder (alkohol, kriminalitet og euforiserende stoffer), hvilket står i modsætning til at forsøgsgdagen i Ringstedforsøget og mange af de amerikanske studier som udelukkende fokuserer på én type af risikoadfærd. At interventionen ikke har haft et entydigt fokus kan muligvis også have betydning for at der ikke kan dokumenteres nogen effekter. En af de store udfordringer i specialet har været det frafald som primært er sket i kontrolgruppen fra før- til efter-testen og ligeledes, at der er sket et systematisk frafald af elever som både har besvaret før- og efter-testen i forhold til etnicitet, alder og socioøkonomisk status. Frafaldet fra før- til efter-testen gør datamaterialet mindre robust,

hvorfor der skabes nogle større statistiske usikkerheder for de kategorier hvor der indgår meget få respondenter. Det systematiske frafald som også har fundet sted i datamaterialet påvirker ligeledes den interne validitet og i hvilket omfang resultaterne af interventionen vil kunne genfindes ”real life”.

Interventionens manglende effekter har også resulteret i nogle refleksioner der knytter sig til de teoretiske perspektiver i specialet. En af de teoretiske antagelser i The Social Norms Approach baserer sig på, at der eksisterer én gældende norm blandt de studerende og som alle vil rette sig imod, hvilket ud fra vores optik kan være problematisk. Problematikken kan blandt andet illustreres med afsæt i Bourdieus habitusbegreb, som giver mulighed for at diskutere om de normer der knytter sig til forskellige typer af risikoadfærd kan gå på tværs af sociokulturelle grupper eller subkulturer? En nærliggende tanke vil være at normer ikke er ”universielle” for alle unge, fordi unge gennem deres risikoadfærd bevidst ønsker at distancere sig fra andre unge og godt ved at de adskiller sig fra andre unge. Derfor er der måske nærmere tale om at individer retter sig mod den gruppe de gerne vil ligne og blive accepteret af og ikke mod det, de tror, flertallet gør? For måske har nogen individer slet ikke et ønske om at ligne flertallet? Måske kan man også tale om at bestemte typer af risikoadfærd er tabubelagt, hvorfor individet ser bort fra eller ikke har kendskab til normen? Rent empirisk er det muligt at vise hvordan flertallet opfører sig - eller tror om noget - men spørgsmålet er, om det reelt er dem som sætter normen? Hvis normen forstås som det flertallet tror eller gør, så er svaret ligetil og forebyggelse gennem en synliggørelse af de unges sociale overdrivelser, må derfor anses som en oplagt forebyggelsesstrategi til at ændre de unges risikoadfærd. Men spørgsmålet må dog være om at der skabes en spuriøs forståelse af de strukturer eller processer som er på spil i forhold til de unges risikoadfærd? Orienterer de unge sig ikke mod flertallet eller betragter andre end flertallet som normsættende, så kan denne forståelse af normer virke misvisende og muligvis medvirke til at budskaber omkring flertallets reelle risikoadfærd eller opfattelser ikke kan ændre de unges risikoadfærd. Ovenstående refleksioner tegner et billede af, at de komplicerede sociale processer, der er på spil i forhold til unges risikoadfærd. Når man ønsker at forebygge unges risikoadfærd er det derfor vigtigt at være opmærksom på at unges involvering i risikoadfærd kan være multifacetteret og fungerer som sociale markører. At flere amerikanske studier indenfor forebyggelsesområdet har vist gode resultater ved at benytte The Social Norms Approach er selvfølgelig interessant ud fra et ønske om at forebygge unges risikoadfærd. Spørgsmålet er dog i hvilket omfang forebyggelsesstrategien

lader sig overføre til en dansk kontekst. Resultaterne af indeværende undersøgelse peger således i retning af, at der kræves flere videnskabelige studier af forebyggelsestiltag baseret på The Social Norms Approach for at dokumentere dens berettigelse i en dansk kontekst.

At specialet har valgt at undersøge effekterne af forebyggelsestiltaget – kursusdagen ”Vi tror vs. Vi ved” ligger også i tråd med et stigende fokus på at man indenfor forebyggelsesområdet ønsker at tage afsæt i evidensbaserede tiltag – det vil sige tiltag, hvor man videnskabeligt har undersøgt hvad der virker på hvem, under hvilke omstændigheder og ved anvendelse af hvilke ressourcer. Fokus på evidensbaserede forebyggelsestiltag har i de senere år været på den politiske dagsorden og efterspørges i stigende omfang af forskelligartede aktører – eksempelvis indenfor det kommunale område (Højgaard m.fl. 2008, Krogstrup 2011, Balvig m.fl. 2005). Dette ses også i Esbjerg Kommune, hvor blandt andet SSP & Forebyggelse har haft et ønske om at arbejde mere evidensbaseret. Specialets undersøgelse af kursusdagen med afsæt i videnskabelige metoder er dermed et bidrag til at undersøge om det forebyggelsestiltag som tilbydes 8. klasserne i Esbjerg by reelt har en betydning for elevernes risikoadfærd i en tilsigtet retning.

Afslutningsvist vil vi gerne knytte et par kommentarer til hvilke aspekter, der fremadrettet kan være genstand for videre undersøgelse i relation til specialet som en helhed og i særdeleshed undersøgelsens resultater. Først og fremmest er specialets primære styrke, at vi følger de samme individer over tid og dermed har mulighed for at undersøge de individuelle forandringer. Denne måde at undersøge et bestemt forebyggelsestiltag forekommer i en dansk kontekst i et mindre omfang, og såfremt vores resultater ikke skal stå uimodsagt, så kræver dette nødvendigvis flere undersøgelser med afsæt i de samme analysemetoder. Flere undersøgelser med samme analysemetoder vil derfor i et fremtidigt perspektiv kunne medvirke til at udbygge kendskabet til effekterne ved at benytte The Social Norms Approach til at forebygge unge risikoadfærd i en dansk kontekst. På baggrund de erfaringer vi har gjort os i forbindelse med udarbejdelse af spørgeskemaet, dataindsamling og analysen, vil vi argumentere for, at en kvalitativ kortlægning af unges forståelse af forskellige begreber – særligt i forhold til kriminalitetsspørgsmålene og de svarkategorier som benyttes vil højne kvaliteten af fremtidige studiers empiriindsamling. Mere viden på dette område vil således kunne skabe et bedre fundament til at foretage kvantitative undersøgelser af unges risikoadfærd generelt. Selvom dette speciale ikke har kunnet vise nogle effekter af interventionen – kursusdagen ”Vi tror vs.

Vi ved” i en tilsigtet retning, så mener vi dog stadigvæk at specialet bidrager til viden indenfor forebyggelsesområdet af unge risikoadfærd og vores forhåbning er at man indenfor forebyggelsesområdet forsætter med at undersøge forebyggelsesstrategiers anvendelighed i fremtiden – og særlig i en dansk kontekst.

16.0 Litteraturliste

Agresti, Alan & Barbara Finlay (2009): *Statistical Methods for the Social Sciences* 84. ed.). USA: Pearson Prentice Hall

Andersen, Dines & Annemette Kjærulff (2003): *Hvad kan børn svare på? - om børn som respondenter i kvantitative spørgeskemaundersøgelser*. København: Socialforskningsinstituttet 03:07

Andersen, Heine & Lars Bo Kaspersen (2007): *Klassisk og moderne samfundsteori* 4. udgave. København: Hans Reitzels Forlag

Andersen, Heine m.fl. (1998): *Leksikon i sociologi*. Universitetsforlaget AS, Oslo og Akademisk Forlag, København

Baer, John S. et al. (1993): "Biases in the Perceptions of the Consequences of Alcohol Use Among College Students" in *Journal of Studies on Alcohol*, 54, s. 54-60

Baker, Chris (2005): *Culturel studies. Theory and Practice* (2. ed.). SAGE Publications

Balvig, Flemming (1984): *Ungdomskriminalitet i en forstadskommune*. København: Det Kriminalpræventive Råd

Balvig, Flemming (2006): *Den ungdom! - om den stadig mere omsiggribende lovløshed blandt unge i Danmark*. Det Kriminalpræventive Råd. Glostrup.

Balvig, Flemming, Lars Holmberg & Anne-Stina Sørensen (2005): *Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Balvig, Flemming (2010): *Lovlydig ungdom*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd

Balvig, Flemming & Britta Kyvsgaard (2010): *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2010*. Københavns Universitet, Justitsministeriet, Det Kriminalpræventive Råd & Rigspolitiet

Bech-Jørgensen, Birte (1998): *Normalitetens symbolske orden*. Skriftserie: "Forskningsenheden Differentieret Social Integration", skrift nr. 3.

Berkowitz, Alan D. (2005): "An Overview of the Social Norms Approach" in *Changing the Culture of College Drinking: A socially situated Prevention Campaign* af L. Lederman et al. Hampton Press.

Bo, Inger Glavind (2006): "George H. Mead. Selv og socialisering hos George H. Mead" i *Tradition og fornyelse – En problemorienteret teoriehistorie for sociologien* red Jacobsen m.fl. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.

Boyce, William m.fl. (2006): "The Family Affluence Scale as a Measure of National Wealth: Validation of an Adolescent Self-Report Measure" in *Social Indicators Research*. 2006, Issue 78, page 473-487.

Bruijn, Hans de (2007): *Managing Performance in the Public Sector* (2. Udg). London. Routledge

- Bryman, Alan (2004): *Social Research Methods* (2.ed.). New York: Oxford University Press
- Cohen, Stanley (2002): *Folk Devils and Moral Panics*. Routledge: London og New York
- Craig, Wendy et al. (2009): "A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries". *HBSC Violence & Injuries Prevention Focus Group; HBSC Bullying Writing Group*. International Journal of Public Health 2009; 54 Suppl 2: 216-24
- Christoffersen m.fl. (2011): *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. København: SFI
- Crittenden, K. S. (1983): "Sociological aspects of attribution" in Annual Review of Sociology, 9, 225-246
- Currie, Candace et al. (1997): "Indicators of socio-economic status for adolescents: the WHO health behavior in school-aged survey" in *Health Education Research*. Issue 12, page 385-397.
- Currie, Candace et al. (2008): "Inequalities in young people's health in Health Behaviour in School-aged Children – International report from the 2005/2005 survey. World Health Organization. ISBN 978 92 890 7195 6.
- Dahler-Larsen, Peter (2002): *Evalueringskortlagt*. Systime A/S. Århus
- Dahler-Larsen, Peter (2006): *Evaluering og magt*. Magtudredningen. Aarhus Universitetsforlag
- De Jong, William et al. (2006): "A Multisite Randomized Trial of Social Norms Marketing Campaigns to Reduce College Student Drinking" in *Journal of Studies on Alcohol and Drug*, vol. 67, issue 6, p. 868-879
- Det Kriminalpræventive Råd (2008): *Kriminalprævention som begreb*. Det Kriminalpræventive Råd. Glostrup.
- de Vaus, David (2001): *Research Design in Social Research*. Sage Publications.
- de Vaus, David (2007): *Surveys in Social Research* (5. Ed.) London & New York: Routledge
- Egelund, Niels (2010): PISA 2009. *Danske unge i International sammenligning. Bind 1 – resultatrapport*. Danmarks Pædagogiske Universitet, Aarhus Universitet.
- Faggiano F. et al. (2005): "School-based prevention for illicit drugs' use" in *Cochrane Database of Systematic Reviews*, Issue 2.
- Festinger, L et al. (1950): *Social pressures in informal groups*. New York.
- Fuglsang, Lars & Poul Bitsch Olsen (2004): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (red.). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Ganzeboom et al. (1992): "A Standard International Socio-Economic Index of Occupational Status" in *Social Science Research*. Issue 21, page 1-56.
- Gilje, Nils & Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger. Indføring i samfundsvidenskabernes videnskabsfilosofi*. København: Hans Reitzels Forlag
- Gundelach, Peter & Margaretha Järvinen (2006): *Unge, fester og alkohol*. Akademisk Forlag. København
- Gundelach, Peter (2006): "Unge og alkoholforbrug" i *Unge, Fester og Alkohol* af red. Peter Gundelach & Margaretha Järvinen. Akademisk Forlag. København K.

Guneriussen, Willy (2007): "Emile Durkheim" i Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen (red) *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag

Hagen, Roar (2007): "Rational choice" i Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen (red) *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag

Hancock, Linda C. & Neil W. Henry (2003): Perceptions, Norms, and Tobacco Use of College Residence Hall Freshmen: Evaluation of a Social Norms Marketing Intervention in H. Wesley Perkins (ed.) *The Social Norms Approach to Preventing School and College Age Substance Abuse*. San Francisco: Jossey-Bass.

Hansen, Erik Jørgen (1986): *Danskernes Levekår – 1986 sammenholdt med 1976*. Hans Reitzels Forlag: København.

Harel-Fisch Yossi et al. (2010): *Negative school perceptions and involvement in school bullying: A universal relationship across 40 countries*. Journal of Adolescence, e-pub Dec 16, 2010.

Harvey, J. H. & G. Weary (1985): *Attribution: Basic issues and applications*. New York: Academic Press

Hibell, Björn et al. (2009): *The 2007 ESPAD report. Substance Use Among Students in 35 European Countries*. ESPAD. Stockholm.

Hornik, Robert (2003): *Evaluation of the National Youth Anti-Drug Media Campaign: 2003 report of the findings*. Washington DC: National Institute of Drug Abuse, National Institute of Health, Department of Health and Human Services.

Højgaard, Betina m.fl. (2006): Evidensbaseret forebyggelse i kommunerne – dokumentation af effekt og omkostningseffektivitet. DSI Institut for Sundhedsvæsen.

Illeris, Knud m.fl. (2009): *Ungdomsliv: mellem individualisering og standardisering*. Samfundslitteratur. Frederiksberg.

Illeris, Knud m.fl. (2002): *Ungdom, identitet og uddannelse*. Roskilde Universitetsforlag. Roskilde.

Iversen, Lars (2002): "Forebyggelse og sundhedsfremme" i *Medicinsk sociologi* af Lars Iversen m.fl. Munksgaard Danmark. København.

Jacobsen, Michael Hviid & Keith Pringle (2008): "At forstå det sociale – om sociologien i socialt arbejde og socialt arbejde i sociologien" i *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. København: Akademisk forlag

Jacobsen, Michael Hviid & Søren Kristiansen (2005): *Hverdagslivet – sociologier om det upåagtede*. Hans Reitzels Forlag. København

Jensen, Helene Nordahl & Bjørn E. Holstein (2006): *Skolebørnsundersøgelsen – Sundhed og trivsel blandt indvandrere, efterkommere og etniske danskere i 5. 7. og 9. klasse*. Statens institut for folkesundhed. København K.

Jensen, Tine m.fl. (2004): *Skræk som virkemiddel i sundhedsfremmende kampagner*. Viden og dokumentationsenheden Sundhedsstyrelsen. København.

- Järvinen, Margaretha (2007): "Pierre Bourdieu" i Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen (red.) *Klassisk og moderne samfundsteori* 4. udg. København. Hans Reitzels Forlag A/S.
- Järvinen, Margaretha (2010): "Stoffer og natteliv" i *Stoffer og natteliv* red. Margaretha Järvinenm.fl. Hans Reitzels Forlag. København.
- Justitsministeriet (2008): "Indsatsen mod ungdomskriminalitet, betænkning nr. 1508, København 2009.
- Kandel, Denise B. (1980): "Drug and Drinking Behavior Among Youth" in *Annual Review of Sociology*, 6, s. 235-85.
- Kaspersen, Lars Bo (1998): "Teorisynteser i moderne sociologi" i Heine Andersen (red.) *Sociologi – en grundborg til et fag*. København: Hans Reitzels Forlag A/S.
- Katzenelson, Boje (1994): *Homo Socius. Grundlaget for menneskeligt samkvem*. Gyldendal. København
- Kiberg, C (1992): "Unge lod sig ikke skræmme til lovlydighed" i *Nyt fra Kriminalforsorgen 1992*, vol 5
- Kolind, Torsten (2010): "Unge, alkohol og social klasse – mainstream og modkultur i *Unge, rusmidler og sociale netværk* af red. Mads Uffe Pedersen & Torsten Kolind. Aarhus Universitetsforlag: Danmark
- Kroghstrup, Hanne Kathrine (2007): *Evalueringsmodeller* (2.udg.) Academia. Århus
- Kroghstrup, Hanne Kathrine (2011): *Kampen om evidens. Resultatmåling, effektevaluering og evidens*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kræftens Bekæmpelse & Sundhedsstyrelsen (2009): *Unge livsstil og dagligdag 2008*. MULD-rapport nr. 7
- Kusek, Jody Zall & Ray Rist (2004): *Ten steps to a result-based Monitoring and Evaluation system- a Handbook for Development Practitioners*. Washington D.C: The World Bank
- Lagerberg, Dagmar & Claes Sundelin (2000): *Risk och Prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia.
- Langager, Klaus (1996): *Ledige på kursus – effekter af specialearbejderkurser vurderet ved et eksperiment*. Socialforskningsinstituttet 96:9: København
- Lombardi, Megan M. & Jessica M. Choplin (2010): "Anchoring and Estimation of Alcohol Consumption: Implications for Social Norm Interventions" in *Journal of Alcohol and Drug Education*. Volume:54 Issue:2.
- Levin, Irene & Jan Trost (2005): "Symbolsk interaktionisme – hverdagslivets samhandling" i *Hverdagslivet – sociologier om det upåagtede* red. Michael Hviid Jacobsen & Søren Kristiansen. Hans Reitzels Forlag: København
- Linkenbach, J. & Wesley Perkins (2003): "Most of us are tobacco free: An eight-month social norms campaign reducing youth initiation of smoking Montana" in H. W. Perkins (ed.) *The social norms approach to preventing school and college age substance abuse* s. 224-235. San Francisco: Jossey-Bass.
- Lund, Thomas (2000): *Mod bedre viden. Evalueringer af misbrugsforebyggende undervisning*. Forebyggelsesafdelingen, Frederiksborg Amts Misbrugscenter

MacAndrew, Craig & Robert B. Edgerton (1969): *Drunken Comportment – A Social Explanation*. Aldine Publishing Company/Chicago. University of California, Los Angeles.

Malmgren, Marianne & Claus Syberg Henriksen (2003): *Feststoffer og forebyggelse 2003: evaluering af Udviklingsprojekt af ecstasyforebyggelse i to modelamter, Nordjyllands og Århus Amt*. Sundhedsstyrelsen: København

Matter, J. & C. Neighbors (2003): Social norms campaigns: Examining the relationship between changes in perceived norms and changes in drinking levels. *Journal of Studies on Alcohol*. Volume 65, page 489-493.

Mattson, Cathrine m.fl.(2008): *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. København

Merton, Robert K. (1968): *Social Theory and Social Structure*. The Free Press. New York

Michael, Kurt D. et al. (2006): "Group-Based Motivational Interviewing for Alcohol Use Among College Students: An Exploratory Study" i *Professional Psychology: Research and Practice* 2006, 37(6), 629–34.

Moreira, M. T. (2010): *Social Norms Interventions to Reduce Alcohol Misuse in University or College Students* (review). The Cochrane Collaboration. John Wiley & Sons, Ltd.

Munk, Martin D. (2008): *Metoder til at måle kausale effekter af socialpolitiske indsatser*. Dansk Sociologi nr. 1/19. årg. 2008

Møller, K. & Demant, J. (2011): *Unge påbegyndelse af illegalt rusmiddelbrug. Et litteraturstudie over den nordiske forskning*. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet

O'Malley Pat, et al. (1993): "Victoria's Day in Prison Program: An evaluation and critique" in *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 1993 26: 171- 183, SAGE

Olsen, Bente Marianne (2002): *Den kommunale organisering af det forebyggende arbejde med børn og unge. 4. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats overfor børn og unge*. København: Socialforskningsinstituttet, arbejdsrapport 8

Ott, Carol H. & Lynn H. Doyle (2005): *An Evaluation of Small Group Norms Challenging Model: Changing Substance Use Misperceptions in Five Urban High Schools*. The University of North Carolina Press.

Pedersen, Mads Uffe & Torsten Kolind (2010): "Indledning: Danske unge, rusmidler og sociale netværk" i *Unge, rusmidler og sociale netværk* af red. Mads Uffe Pedersen & Torsten Kolind. Aarhus Universitetsforlag: Danmark

Peeler, Colin M. et al. (2006): "An Analysis of the Effects of a Program to Reduce Heavy Drinking Among College Student" i *Journal of Alcohol and Drug Education*, 2000, 45(2), s. 39-54.

Perkins, H. Wesley & Alan D. Berkowitz (1986): "Perceiving the Community Norms of Alcohol Use among Student: Some Research Implications for Campus Alcohol Education Programming" in *The International Journal of the Addictions*, 21 (9&10) s. 961-976.

- Perkins, H. Wesley (1997) "College Student Misperceptions of Alcohol and Other Drug Norms among Peers: Exploring causes, Consequences and Implications for Prevention Programs" in *Designing Alcohol and Other Drug Prevention Programs in Higher Education: Bringing Theory into Practice*. Newton, Mass. : Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Prevention, U.S. Department of Education.
- Perkins, H. Wesley (2003): "The Emergence and Evolution of The Social Norms Approach to substance Abuse Prevention" in *The Social Norms Approach to Preventing School and College Age Substance Abuse: A Handbook for Educators, Counselors and Clinicians* Red. H. Wesley Perkins. Jossey-Bass. San Francisco. USA.
- Perry, C. L. et al. (2003): "A Randomized Controlled Trial of the Middle and Junior High School D.A.R.E. and D.A.R.E Plus Programs" in *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine*, vol. 157, s. 178-184.
- Petrosino, Anthony et al. (2003): "Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency" in *Campbell Systematic Reviews 2004:2*. The Campbell Collaboration.
- Prieur, Annick & Carsten Sestof (2006): "En teori om praksis" i *Pierre Bourdieu – en introduktion*. Hans Reitzels Forlag A/S: København
- Rasmussen, Mette (2004): "Unge og rygning" i *Sundhed på vippen – En undersøgelse af de store skolebørns sundhed, trivsel og velfærd* i red. Per Schultz Jørgensen, Bjørn E. Holstein og Pernille Due. Hans Reitzels Forlag. København K.
- Rasmussen, Mette & Pernille Due (2007): *Skolebørnsundersøgelsen 2006*. Forskningsgruppen for Børn og Unges Sundhed. Institut for Folkesundhedsvidenskab. Københavns Universitet 2007.
- Rasmussen, Mette & Pernille Due (2011): *Skolebørnsundersøgelsen 2010*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet. København 2011.
- Riishøj Nielsen, Julie (2009): *Kriminalpræventiv kortlægning Syd- og Sønderjylland*. Det kriminalpræventive Sekretariat i Syd- og Sønderjyllands politikreds. Ikke udgivet
- Rod, Morten Hulvej (2010): "Hvordan man taler om det sociale: flertalsmisforståelser og gruppepres i klasselokalet" i *Unge, rusmidler og sociale netværk* af red. Mads Uffe Pedersen & Torsten Kolind. Aarhus Universitetsforlag: Danmark
- Romani, Anette Quinto (2011): *Eksempel på anvendelse af interventionsstudie på skolebørn*. Sociologisk Arbejdspapir, nr. 31, 2011
- Ross, M. & G. J. O. Fletcher (1985): Attribution and social perception in G. Lindzey & E. Aronson (ed.) *The Handbook of social psychology* (vol. 2). New York: Random House
- Rådgivende sociologer (2008): Unge, vold og utryghed i nattelivet – En spørgeskemaundersøgelse blandt unge mellem 14 og 26 år. Det Kriminalpræventive Råd: København
- Merton, Robert K. (1957): *Social Theory and Social Structure*. New York. Free Press
- Sabroe, Svend & Kirsten Fonager (2004): *Unges erfaringer med rusmidler i 2003 og udviklingen siden 1995* København: FADL's Forlag Aktieselskab

Schroder, Christine M. & Deborah A. Prentice (1998): "Exposing Pluralistic Ignorance to Reduce Alcohol Use Among College Students in Journal of Applied Social Psychology

Scott, J. (2000): "Children as Respondents: The Challenge for Quantitative Methods." In A. James and P. Christensen (eds) *Conducting Research with Children*- Pp 98-119. Falmer Press.

Scoot, John & Gordon Marshall (2005): *Oxford Dictionary of Sociology*. Oxford University Press

Shadish, William R. m. fl. (1991): *Foundations of program Evaluation*. Newbury Park: Sage Publications

Sherman, L.W. et al. (1997): *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising. A Report to the United States Congress*. Maryland: Department of Criminology and Criminal Justice, University of Maryland

Sundhedsstyrelsen (2006): *Borgerrettet forebyggelse i kommunen – rådgivning af Sundhedsstyrelsen*. København: Sundhedsstyrelsen

Sundhedsstyrelsen (2010): *Narkotikasituationen i Danmark 2010*. Sundhedsstyrelsen. København.

The Report on Social Norms (2003): *Feature Article: An Interview William DeJong, Ph.D.* Volume 3, issue 1, September.

Thomas R (2002): "School-based programs for preventing smoking (Review)" in The Cochrane Collaboration, The Cochrane Library 2006, Issue 1, John Wiley & Sons, Ltd

Thúren, Torsten (1998): *Videnskabsteori for begyndere*. København: Munksgaard

Trygfonden (2011): *Aarhus Eksperimentet – social pejling og social kapital*. SSP, Pædagogik og Integration. Børn og unge, Aarhus Kommune

Wechsler, H. et al. (2003): "Perception and Reality: A National Evaluation of Social Norms Marketing Intervention to Reduce College Student' Heavy Alcohol Use" in Journal of Studies of Alcohol, July 64 (4), p.p. 484-494.

World Health Organisation (2010): *Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol*. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data.

Østerberg, Dag (2003): *Sociologiske nøglebegreber*. København: Akademisk Forlag

Østergaard m.fl.(2010): "Unges rusmiddelprofil" i *Stoffer og natteliv* red. Jacob Demant og Jeanette Østergaard. Hans Reitzels Forlag: København

16.1 Hjemmesider

Hjemmeside 1:

http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Graviditet/Anbefalinger%20til%20gravide/UdmeldingerOmAlkohol/Stop_foer_fem.aspx Hentet d. 12. december 2011

Hjemmeside 2:

<http://www.dr.dk/DR1/Dokumentar/2011/0513110444.htm>. Hentet d. 4. oktober 2011

Hjemmeside 3:

<http://www.dr.dk/sundhed/Alkohol/Video/20110907114641.htm>. Hentet d. 4. oktober 2011

Hjemmeside 4:

<http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-18683554:tema-b%C3%B8rn-og-unges-kriminalitet.html>. Hentet d. 4. oktober 2011

Hjemmeside 5:

<http://ekstrabladet.dk/kup/sundhed/article1332845.ece>. Hentet d. 12. december 2011

Hjemmeside 6:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121328>. Hentet d. 10. november 2011

Hjemmeside 7:

<http://www.sum.dk/Sundhed/Forebyggelse/Alkohol.aspx>. Hentet d. 10. november 2011

Hjemmeside 8:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121328>. Hentet d. 1. december 2011

Hjemmeside 9:

<http://www.dare.com/home/default.asp>. Hentet d. 4. august 2011

Hjemmeside 10:

<http://www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/MBU/VI/SSP-DTO/AaExp/Folder-om-social-pejling.ashx>. Hentet d. 14. december 2011

Hjemmeside 11:

<http://nemweb.randers.dk/NemAgenda/EnclosureFile.ashx?id=1440648>. Hentet d. 14-12-2011

Hjemmeside 12:

http://dkr.customers.composite.net/content/dk/aktuelt/2009/jeg_er_sej_nar_jeg_siger_nej. Hentet d. 14. december 2011

Hjemmeside 13:

<http://www.ssp-p41.dk/nyhedsbrev%2003-07.pdf>. Hentet d. 14. december 2011

Hjemmeside 14:

<http://www.folkeskolen.dk/ObjectShow.aspx?ObjectId=27704>. Hentet d. 2. september 2011

Hjemmeside 15:

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/B%C3%B8rne-_og_ungdomsforsorg/SSP-samarbejde. Hentet d. 1. oktober 2011

Hjemmeside 16:

<http://www.esbjergkommune.dk/borger/familie-og-b%C3%B8rn/r%C3%A5d-og-hj%C3%A6lp/ssp-og-forebyggelse.aspx> Hentet d. 10. maj 2011

Hjemmeside 17:

SSP & Forebyggelse – vores mål

<http://ssp.esbjergkommune.dk/Forside/Vi%20er/Vores%20m%C3%A5l.aspx> Hentet d. 10. maj 2011

Hjemmeside 18:

<http://ssp.esbjergkommune.dk/Forside/Vi%20tilbyder.aspx>. Hentet d. 10. maj 2011

Hjemmeside 19:

www.ringstedprojektet.dk Hentet d. 28. november 2011

Hjemmeside 20:

<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1024>. Hentet d. 1. september

Hjemmeside 21:

<http://www.sst.dk/Nyhedscenter/Nyheder/2010/RygevanerDanskernes.aspx>. Hentet d. 1. september

Hjemmeside 22:

<http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Alkohol.aspx>. Hentet. 10. oktober 2010

Hjemmeside 23:

<http://vidensportal.servicestyrelsen.dk/temaer/kriminalitet/statistik/19-aarige-drenge-mest-kriminelle> Hentet. 10. oktober 2010

Hjemmeside 24

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=1797> Hentet. 10. oktober 2010

17.0 Bilagsoversigt

Bilag 1: Analyserapport

Bilag 2: Spørgeskema før-test

Bilag 3: Spørgeskema efter-test

Bilag 4: Kodebog

Bilag 5: Datasættet for før-testen

Bilag 6: Datasættet for efter-testen

Bilag 7: Datasæt frafald

Bilag 8: Individ-datasæt

Bilag 9: Syntaks for før-testen

Bilag 10: Syntaks for efter-testen

Bilag 11: Syntaks frafald

Bilag 12: Syntaks for individ-datasæt

Bilag 13: Output for før-testen

Bilag 14: Output for efter-testen

Bilag 15: Output frafald

Bilag 16: Output individ-datasæt

Bilag 17: Datatilsynets godkendelse

Bilag 18: Kursusdagen “Vi tror vs. Vi ved” – trin for trin

Bilag 19: Skolestrukturen

18.0 Bilag 1

Før-test analyserapport- Samlet status

	Respondenter	Procent
Ny	0	0,0%
Distribueret	0	0,0%
Nogen svar	55	7,0%
Gennemført	736	93,0%
Frafaldet	0	0,0%
I alt	791	100,0%
Efter data-rens I alt	754	

	Respondenter	Procent
Dreng	408	51,8 %
Pige	379	48,2 %
I alt	787	100,0%

Dreng efter data-rens	389	51,6 %
Piger efter data-rens	365	48,4 %
I alt efter data-rens	754	100 %

Før-test svarprocent	
Elever i 7 kl. i alt	985
Besvarede	754
Ikke besvarede	231
Svarprocent alle elever	$(754/985)*100 = 76,2 \%$
Svarprocent Deltagende elever	$(754/867)*100 = 87 \%$

Efter-test analyserapport- Samlet status

	Respondenter	Procent
Ny	0	0,0%
Distribueret	4	1,0%
Nogen svar	24	6,1%
Gennemført	385	92,9%
Frafaldet	0	0,0%
I alt	396	100,0%
Efter data-rens I alt	372	

	Respondenter	Procent
Dreng	201	52,2 %
Pige	184	47,8 %
I alt	385	100,0 %
Dreng efter data-rens	195	52,4 %
Piger efter data-rens	177	47,6 %
I alt efter data-rens	372	100 %

Efter-test svarprocent	
Elever i 8 kl. i alt	990
Besvarede	372
Ikke besvarede	618
Svarprocent alle elever	$(372/990)*100 = 37,6 \%$
Svarprocent deltagende elever	$(372/438)*100 = 84,9 \%$